

บัญญัติชาตก ภาคที่ ๑๐
ประชุมนิทานในประเทศนี้แต่โบราณ ๕๐ เรื่อง

นางสอาด สัมคัสโมสร

พิมพ์ในงารพระราชทานเพลิงศพ

อำมาตย์เอก พระสมัคสโมสร (สอน นุตประศาสน์ เปரியัญ)

จ ม, บ ช,

เมื่อปีชวด พ. ศ. ๒๔๖๘

TUDC.

17/06/2564

พิมพ์ที่โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ ถนนบำรุงเมือง ในพระนคร

คำนำ

นางสาว สัมผัส โมสร จะทำการปลงศพของคุณ พระสมัค
สมิตร (สอน นุศประศาสน์ เปரியัญ) จม, บช, ผู้ดำมี ใครจะพิมพ์
หนังสือเป็นของช่วยในเวตาพระราชทานเพลิงศพเรื่องหนึ่ง ได้มอบ
ฉันทะให้มหาอำมาตย์โท พระยาโบราณราชธานินทร์ อุปนายกแพน
โบราณคดีแห่งราชบัณฑิตยสภา ให้เป็นผู้จัดการเรื่องหนังสือที่จะพิมพ์
นี้ พระยาโบราณฯ ได้บอกมายังหอพระสมุดสำหรับพระนคร ขอให้
จัดเรื่องตอนหนึ่งในหนังสือบัญญัติชาดก ซึ่งหอพระสมุดฯ ได้พิมพ์มา
แล้วโดยลำดับเป็นภาค ๆ กรรมการจึงจัดหนังสือบัญญัติชาดกภาคที่ ๑๐
มีนทาน ๕ เรื่องให้พิมพ์ในสมุดเล่มนี้
อนึ่งในการพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ เจ้าภาพได้เรียบเรียงประวัติของผู้
มรณะส่งมา ขอให้พิมพ์ไว้เป็นที่ระลึกด้วย จึงได้พิมพ์ไว้ต่อคำนำนี้

กฤษณ์ ๒๖ ๒๕๖๓. สภานายก

หอพระสมุดวชิรญาณ

วันที่ ๑๗ พฤษภาคม พระพุทธศักราช ๒๕๖๓

อำมาตย์เอก พระสมัคสโมสร (สอน นุตประศาสน์ เปรียญ)

พ.ศ. ๒๔๑๘-๒๔๖๖

ประวัติ

พระสมศักดิ์โมลี (ด่อน นุตประศาสน์ เปรียญ) จ.ม, บ.ช,
ข้าราชการนอกประจำการกระทรวงมหาดไทย เป็นบุตรนายชำ นางพ่วง
เกิดที่ตำบลสายทอง อำเภอป่าโมกข์ จังหวัดอ่างทอง เมื่อวันที่ ๒๖
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๑๘ เมื่ออายุพอสมควรจะเข้าเรียนได้ บิดาจึงส่งไป
ให้ศึกษาอักษรสมัยอยู่ในสำนักเจ้าอธิการวัดพนมโยง อำเภอกรุงเก่า
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วย้ายไปอยู่ในสำนักพระธรรมราชาวัตร
(อาจ) ครั้นยังเป็นพระญาณไตรโลก ผนวค้ำดาปน ซึ่งอยู่ใกล้กับ
วัดพนมโยง ภายหลังบรรพชาเป็นสามเณร แล้วลงมาศึกษาอยู่ในสำนัก
สมเด็จพระวันรัตน (จิต) แต่ครั้งเป็นพระธรรมเจดีย์ ผนวค้ำมหาธาตุ
ในพระนคร ได้เข้าเรียนวิชาหนังสือไทยสอบได้ได้ตามหลักสูตรของกรม
ศึกษาธิการ ได้รับประกาศนียบัตรประโยค ๑ แด่ประโยค ๒ ชั้น ๒ ภาษา
บาลีได้เข้าเรียนกับหลวงอุดมจินดา (ทิม) เป็นพน และศึกษากับพระ
ธรรมวโรดม (เข้ม) ครั้งเป็นพระราชมนูบ้าง กับสมเด็จพระวันรัตน
(จิต) บ้าง ถึง พ.ศ. ๒๔๓๘ อายุครบอุปสมบท จึงขึ้นไปอุปสมบท
ณวัดศาลาปูน พระธรรมราชาวัตร (อาจ) แต่ยังเป็นพระญาณไตรโลก
เป็นอุปัชฌาย์ อุปสมบทแล้ว กลับลงมาศึกษาวิชาอยู่ในสำนักวัด
มหาธาตุตามเดิม ถึง พ.ศ. ๒๔๔๐ ได้เข้าสอบได้แปลพระปริยัติธรรมในที่
ประชุมพระราชาคณะได้เป็นเปรียญ ๓ ประโยค ถึง พ.ศ. ๒๔๔๓ แปลได้อีก

๓ ประโยค เป็น ๒ ประโยค พ. ศ. ๒๔๔๔ แปลได้อีกประโยค ๓ เป็น
 ๗ ประโยค และเมื่อ พ. ศ. ๒๔๔๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะหล่อจำลองพระพุทธรูปชินราชวัดมหาธาตุ
 จังหวัดพิษณุโลก ลงมาเป็นพระประธานวัดเบญจมบพิตร โปรดให้พระ
 ชรรวมโรตม (เข้ม) แต่ยังเป็นพระราชมนู ขึ้นไปเป็นแม่กองชักซ้อม
 พระสงฆ์หัวเมือง มณฑลพิษณุโลก สำหรับเข้าพระราชพิธีหล่อพระพุทธร
 ชินราช ก็โปรดให้พระมหาสอนไปเป็นผู้ช่วยแม่กองด้วย ต่อมาเมื่อ
 พ. ศ. ๒๔๔๕ โปรดให้พระชรรวมโรตม (เข้ม) แต่ยังเป็นพระราชมนู
 ออกไปจัดการพระศาสนาและการศึกษามณฑลชุมพร พระมหาสอนก็ได้
 เป็นผู้ช่วยอยู่ถึง ๒ พ. ศ. ครั้นถึง พ. ศ. ๒๔๔๗ ดาลึกขาบท เข้าสมัครรับ
 ราชการ เป็น นักเรียน ปกครองกระทรวงมหาดไทย ๆ ส่งออกไปศึกษาการ
 ปกครองอยู่ที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๔๗
 แต่พระสมศักดิ์โมลีเป็นผู้มีอุปนิสัยสนใจศึกษาในทางกฎหมายมาแต่ยังเป็น
 ภิกษุ มีความรู้เบื้องต้นมาพอเป็นเดา ๆ จึงถูกเลือกให้เข้าฝึกหัดอยู่ใน
 แผนกอัยการ พอถึงเดือนธันวาคม พ. ศ. นั้น ก็ได้รับตำแหน่งรองแห่ง
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พระสมศักดิ์โมลีเป็นผู้มีความอดุสาหะอดทนและ
 ซื่อสัตย์ต่อหน้าทราชมการ ทั้งความรู้ในหน้าที่ก็เจริญกว้างขวางยิ่งขึ้น ถึง
 ตุลาคม พ. ศ. ๒๔๔๘ ก็ได้เลื่อนตำแหน่งขึ้นเป็นอัยการ จังหวัดพระนครศรี
 อยุธยา (ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่ายกกรมบัตรเมือง) พ. ศ. ๒๔๔๘ ได้รับพระ
 ราชทานสัญญาบัตรบรรดาศักดิ์เป็นขุนสมศักดิ์โมลี และได้รับพระราชทาน

ยศเป็นรองอำมาตย์โท พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเลื่อน
บรรดาศักดิ์ชั้น เป็นหลวงในราชทินนามเดิม และเลื่อนยศชั้นเป็นรอง
อำมาตย์เอก ถึง พ.ศ. ๒๔๕๒ ได้เลื่อนตำแหน่งชั้นเป็นอัยการมณฑล
พิษณุโลก (ซึ่งในเวลานั้นเรียกว่ายกกรมมณฑล) ครั้นถึง พ.ศ. ๒๔๕๔
ย้ายลงมาเป็นอัยการมณฑลอยุธยา ได้เลื่อนยศชั้นเป็นอำมาตย์ตรี และ
ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เบญจมาภรณ์ช้างเผือก พ.ศ.
๒๔๕๖ ได้รับพระราชทานสัญญาบัตร บรรดาศักดิ์เลื่อนชั้น เป็น พระสมัค
ต์โมสร์ ถึง พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้เลื่อนยศชั้นเป็นอำมาตย์โท พ.ศ. ๒๔๕๘
ได้เลื่อนยศชั้นเป็นอำมาตย์เอก แลได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยา
ภรณ์ จตุรภรณ์มงกุฎสยาม กับได้รับพระราชทานเหรียญรัชมังกด
เงิน เหรียญรัชมังกดาภิเศกเงิน เหรียญบรมราชาภิเศกเงินรัชกาลที่ ๖
ส่วนเงินเดือนแรก พระสมัคต์โมสร์เข้ารับราชการตำแหน่งรองแพ่ง
ได้รับพระราชทานเดือนละ ๔๐ บาท เมื่อเป็นอัยการจังหวัด ได้รับพระ
ราชทานเดือนละ ๓๐๐ ถึง ๒๕๐ บาท ครั้นเลื่อนชั้นเป็นอัยการมณฑล ได้
รับพระราชทานเดือนชนเป็นลำดับขึ้นไปจนถึงเดือนละ ๕๐๐ บาทเป็นที่สุด
หนึ่ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระสมัคต์โมสร์ ได้ทำการสมรสกับนาง
สาวสอาด บุตรีจมนกคีตป (หรุ่น) แต่ห้ามบุตร ธิดาด้วยกันไม่ พระ
สมัคต์โมสร์ รับราชการในตำแหน่งอัยการมณฑลอยุธยามาจนถึง พ.ศ.
๒๔๖๓ ก็ออกจากราชการไปประกอบกิจการหาเลี้ยงชีพด้วยสร้างตลาดเก็บค่า
เช่าและทำนาอยู่ในท้องที่อำเภออุไทย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วยัง

มาขอตัดร้างบ้าน และปลูกห้องแถวให้เช่าอยู่ริมด้านหน้าตรงหน้าสถานี
อยู่ชานชาลาอีกแห่งหนึ่ง อยู่มาจนถึง พ. ศ. ๒๔๖๕ พระสมเด็จโมดร์ก็เริ่ม
ป่วยเป็นโรคบิดดำระหวาน แล้วเป็นโรคดำได้พิการ นางดอาก สมัค
ต์โมดร์ ภรรยา ได้หาแพทย์หัตถวงและแพทย์เซตยศักดิ์รักษา อาการก็มี
แต่ตรงกับทรุด เหลือกำลังที่แพทย์จะเยียวยาไว้ได้ ครั้นถึงวันที่ ๑๕
กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๖๖ พระสมเด็จโมดร์ถึงแก่กรรม นับอายุได้ ๕๘ ปี
สิ้นประวัติพระสมเด็จโมดร์ (ลอน นุตประคำสน์ เปรียญ) แต่ท่าน

สารบัญ

๓๖	สิทธิสารชาดก	...	...	...	หน้า ๑
๓๗	นรชัวกฐนทานชาดก	...	...	...	” ๑๖
๓๘	อติเทวราชชาดก	...	...	...	” ๓๐
๓๙	ปาจิตตกumarชาดก	...	...	...	” ๔๑
๔๐	ธรรมพิลลิตชาดก	...	...	...	” ๖๒

ปัญญาสาตก

เรื่องที่ ๓๖ ที่ ๓๗

หลวงชำระเจดีย์รัฐ (เทศ วิริยรัต) เป็รียน ๔ ประโยควัคจักรวรรดิแปล

๓๖ สิทธีสารชาตก

ตโต โส สิทธีสารโ จาติ อิทํ สตถา เขตวเน วิห-
รณโต ชมมจกุกิ อารพภ กเถสิ ฯ

สตถา สัมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ณะพระเชตวัน ทรง
พระปรารภพระธรรมจักรเป็นมุตเหตุ ตรัสพระธรรมเทศนานี้ มีคำเริ่มว่า
ตโต โส สิทธีสารโ จ เปนอาทิ

เอกทิวสํ ณะวันหนึ่งพระภิกษุทั้งหลาย นั่งประชุมพรรณาโพธิ
สัมภารพระผู้มีพระภาคอยู่ณะโรงธรรมสภาว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระ
บรมศาสดาของเรา พระองค์มีพุทธสัมภารอันล้ำเร็จ ด้วยผลแห่งพระ
กุดซึ่งพระองค์ทรงบำเพ็ญมาแล้ว พระบรมศาสดาเสด็จแต่คนชกฏี ไป
ยังโรงธรรมสภาแล้วตรัสถามว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายประชุม
กล่าวเรื่องราวอะไรในเวदानิ ภิกษุทั้งหลายทูลแต่ความถวายให้ทรงทราบ
แล้วทรงตรัสว่า ตถาคตจะได มีพุทธสัมภารอันล้ำเร็จมาแต่กุดวิบากใน
ชาติหนึ่งหาไม่ แม้แต่ในกาลปางก่อน ในกาลเมื่อตถาคตยังเป็นโพธิสัตว์

เคยมีสมบัติบริบูรณ์ด้วยยศถาบรรดาศักดิ์วิบากมาแล้ว ครั้นถึงวันนั้นแล้วจึงนำอดีตนิทาน
มาอ้าง ดังปรากฏต่อไปนี้ว่า

อดีตกาล พาราณสีมี พุรหมทตโต นาม ราชา ราชย์ กาเรสิ
ในกาลที่ล่วงมาแล้วหมื่นนาน พระราชาพระนามว่าพรหมทต ครองราช
สมบัติณเมืองพาราณสี พระอัครมเหษีของพระเจ้าพรหมทตนั้น พระ
นามว่าวิมลราชเทวี พระโพธิสัตว์จุติแต่อดีตพิภพมาปฏิสนธิในพระครรภ์
วิมลราชเทวี เมื่อถึงกำหนดคลอดมาแล้ว พระนางวิมลราชเทวีก็ประสูติพระ
โอรสด้วยงามดังดังทอง พระราชบิดามารดาทั้งสองประทานนามว่าดีถีธิดาร
ควานนั้น มีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อว่าชนนุชย์ ภรรยาของชนนุชย์
เศรษฐีนั้นชื่อว่าสุนทร เทวบุตรผู้ดีหายของพระมหาสัตว์ จุติแต่อดีต
พิภพแล้วมาปฏิสนธิในครรภ์แห่งภรรยาเศรษฐี เมื่อถึงกำหนดคลอด
แล้ว ภรรยาเศรษฐีก็คลอดบุตรงามดุจทองคำ กุมารนั้นกอบด้วยบุญ
ดีมีปทา บิดามารดาให้ชื่อว่าบุญดาร์ พระโพธิสัตว์มีบริวารพันหนึ่ง บุญ
ดาร์มีบริวารห้าร้อย พระดีถีธิดารกับบุญดาร์ได้เป็นสหายกัน ดั่งกุมาร
นั้นหมั่นบุญญามาก แดกต่างหาญหากลวผู้อื่นไม่ ดั่งกุมารเดินอยู่กับหมู่
กุมารอื่น ๆ รังแกกันว่าทุบตีเขาต่าง ๆ พวกกุมารทั้งหลายร้องให้ไป
บอกแก่มารดาบิดา มารดาบิดาแห่งกุมารเหล่านั้นพากันไปเฝ้าพระราชา
กราบทูลให้ทรงทราบ

พระราชาทรงทราบแล้วก็กริ้วใหญ่รบตั้งให้ขับไล่ดองกุมารเดี่ย พระ
นางวิมดาเทวีทรงกรรแดงไปเฝ้าพระราชา จึงวอนขออชักรณโทษ พระ
ราชาก็มิได้โปรดประภาษประการใด พระดิถีธิดารกุมารกับบุญดาร์ ทำ
อภิวรณทนามิตามารดาแล้วจึงออกจากนคร พวกบริวารของพระมหาสัตว์
ก็ตามออกไปส่ง

คมตถ์ ปกาเสนโต สตุถา อหา เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ
ดมเด็จพระบรมลศศาคัดดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัส
พระคาถานว่า

ตโต โส สิทธิสารโ จ	ราชาน์ อภิวาทยิ
โรตมานโน ว โส คนตุวา	นครา นิกขมิ ตทา
ตโต โส ปุณฺณสารโ จ	ราชาน์ อภิวาทยิ
โรตมานโน ว โส คนตุวา	นครา นิกขมิ ตทา
สาปี ปริเทวิตวา จ	โอโรเชหิ ปุรกชิตา
สพฺพกลณฺวา ปโรทิตวา	ปุน เทวี ปจจาคมุ

ความว่า ถ้าบัดนั้น ดิถีธิดารกุมารแลบุญดาร์กุมาร ถวายอภิวาท
พระราชารองให้ขับออกไปจากนคร คราวนั้น พระนางวิมดาเทวีมีห่ม
นางนัคนมแหวดวงทรงพระโล่ก็ ทงห่มนารราชกัญญาพากันร้องให้ ตาม
ออกไปส่งแล้วก็กลับมา พระมหาสัตว์ทรงประทาน โอวาทแก่บริวารของ
พระองค์แล้วส่งให้กลับเสีย

ต่อแต่นั้นไป พระดีทรธิดารกับบุญสารกุมาร พากันคมนาคมการไปตาม
 มรรคา จึงบรรดถึงคนไพร่คนหนึ่ง เทพยดาตั้งล้อยู่ที่คนไพร่ได้เห็นดอง
 กุมารแล้วดำริหา กุมารดองคนนั้นจึงเป็นผู้มบุญ คิดแล้วจึงเข้าไปใกล้
 กระซิบบอกว่า ท่านทงดองจงเดินไปข้างหน้าจะได้เห็นสุวรรณมฤค ท่าน
 จงฆ่าสุวรรณมฤคนั้นเสีย ผู้ใดได้กินตาชวาของเนื้อตัวนั้น ผู้นั้นจักได้
 เป็นพระราชจักรพรรดิ ผู้ใดได้กินตาชวายของเนื้อตัวนั้น แก้วเจ็ดประการ
 จักรร่วงจากปากผู้นั้น ในเมื่อผู้นั้นหัวเราะชน

ดองกุมารได้ฟังคำเทวดาบอกแล้วกรับคำว่าจะฆ่ากระนั้น แล้วพากัน
 ดำเนินไปได้ โยชนหนึ่ง พบสุวรรณมฤคแล้วฆ่าเสียตามคำเทวดาบอกไว้
 พระมหาดัตว์จึงควักตาข้างขวามาบริโภค ฝ่ายบุญสารกุมารจึงบริโภคตา
 ข้างซ้าย ดองกุมารก็รื่นเริงบรรเทิงใจ พากันดำเนินต่อไป

ตมตถิ ปกาเสนโต สตถา อหา เนื้อความอันโดยงมิได้ปรากฏ
 สัมเด็จพระบรมลัคนาคาดดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด จึง
 ตรัสพระคาถานี้ว่า

อิทลจ ปจจยิ ลทฐา	เทวดาย สุนิมมิตา
ปุลลลสมภารสมปนนา	มานุเส สมปตตี ลภ
อด ปุลลณานิ กยิรา	ปุลลเขตเตส ตาทีสุ
ปุลลณานิ ปรโลกสมิ	มานุเส ภูชสมปตตี
กโรถ บัลลณานิ โลกสมิ	ทานสีลาทีนิ ปน
ตี เว ทานิ มหปผลิ	สพพพุทเธหิ เทสตี

ความว่า ดองกุมารดมบุรณด้วยบุญดมภารบารมีแล้ว มีเทวดามา
 นฤมิตให้ ไต่บัจจยอนัน และให้ ไต่ดมบัตโนมนุษย์ อนึ่งบุคคลพึงทำ
 เกิดซึ่งบุญทั้งหลาย บุญทั้งหลายอันบุคคลทำแล้ว ในปฐาคาหภูมิเป็นนา
 บุญมั่นคง ก็จะต้องให้บูชาเพ็ญโตเสวยดมบัตโนปรโลกแด่มนุษย์โลก ท่าน
 ทั้งหลายจงทำบุญมีทานศีลเป็นต้นไว้ในโลกเกิด ทานศีลนั้นพระดมพุทธ
 ทั้งหลาย ตรัสเทศนาแล้วความผลมากเทียว

เทพยดาตั้งดูอยู่ที่คนโทรในระหว่างทาง ได้เห็นดองกุมารเดิรมานึก
 ในใจว่า ดองกุมารนมบุญเราจักช่วยรักษาไว้มิให้เป็นอันตราย คิดแล้ว
 จึงเข้าไปใกล้ ๆ บอกว่า แน่ะพ่อกุมาร พ่อเดิรทางแต่จะไปไต่ โยชนหนึ่ง
 จะไต่พบด้มาหินที่ระหว่างทาง และข้างทิศตะวันออกมีสระ โบกชรรณดีเห็นดม
 ด้ระหนึ่ง ตั้งอยู่ระหว่างทางสองแยก พ่อจงหยุดคอกษรซึ่งจาริกไว้ที่
 ด้มาหิน จงเก็บเอาดอกปทุมในด้ระนั้นทำบูชาขอชะมาด้มาหินเดี่ยก่อน ก็
 แหะมรรคนครด้องแยกนั้น ทางหนึ่งแยกไปเมืองมฤตา ทางหนึ่งแยก
 ไปเมืองกุดุมภบุรี

ดองกุมารฟังเทวดาบอกดังนั้นแล้ว ก็เดิรทางต่อไปไต่ โยชนหนึ่ง
 พบด้มาหินแล้วหยุดคอกษรที่จาริก ได้เห็นทางด้องแพรง ทางหนึ่งแยกไป
 เมืองมฤตา ทางหนึ่งแยกไปเมืองกุดุมภบุรี จึงเก็บดอกปทุมในด้ระทำบูชา
 ชะมาด้มาแล้ว ดองกุมารต่างว่าเรื่งคั้งเคตาพุดจากัน แล้วปลุกชากันว่า
 ท่านจงถือเอาทางนี้ เราจะถือเอาทางโน้นแล้วก็เดิรไป พระโพธิสัตว์เดิร

ไปได้ โยชนหนึ่ง จึงบัตถถึงเมืองมถิตา แล้วเข้าไปยังสวนราชอุทยาน
 เขาผาคดุมศัรชะแถมาทานอนอยู่ณะมงคตลิตาบัญ
 คราวนั้น พระมหากษัตริย์ประชวรพระโรค เด็ดจทวงคตไปได้
 เจ็ดวัน มหาชนมีอำมาตย์เป็นตน ได้ทำการปลงพระศพลเสร็จแล้วจึง
 ปรีักษากันว่า พระราชโอรสแต่ราชธิดาของพระราชาหามไม่ ก็ใครจัก
 เป็นพระราชของพวกเรา ปุโรหิตจึงพูดขึ้นว่า เราทั้งหลายจักแต่งปลุ่ดสรถ
 ให้งามวิจิตร ยกเอาบัญญัติราชกุกฤษณทัได้ไว้แล้วปล่อยไป อำมาตย์ทั้ง
 หลายเห็นคพรอมกัน จึงประดับปลุ่ดสรถด้วยสรพารณวภูตค แล้วตง
 จิตตอริษฐานว่า แน่ะปลุ่ดสรถ ใครเป็นเจ้าของของพวกเรามีอยู่ในสกด
 นคร ปลุ่ดสรถจงจรไปสู่สำนักแห่งเจ้านายคนนั้น อริษฐานแล้วก็ปล่อยไป
 พวกพนักงานก็ประคองคนตรตามไปเบื้องหลัง

ปลุ่ดสรถนั้นทำปทกษณนครแล้ว ออกจากนครตรงไปสู่ราชอุทยาน
 ทำปทกษณมงคตลิตาบัญแล้ว ทำอาการเหมือนจะเกยทับพระมหาสัตว์
 ปุโรหิตเห็นปลุ่ดสรถหยุดอยู่ทงมงคตลิตาบัญ มองไปตู่เห็นพระมหาสัตว์นอน
 หดบอยจึงดำริหาว่า บุรุษนี้ไม่มีบุญจักถูกหนไป ถ้าว่ามีบุญจักไม่หน
 เราจักทตตองคให้รู้แน่แกใจ คิดแล้วก็บอกให้พนักงานประโคมคนตรชน
 พรอมกัน พระมหาสัตว์ลตบเตียงคนตรแล้วเลิกผาคดุมศัรชะออกแถคแถค
 กนอนทางเบองซ้ายออกค่อไป

ปุโรหิตเตรเข้าไปใกล้พระมหาสัตว์ เลิกผาคดุมเทอออกตรวจคตปาท
 ดกษณะ เห็นปาทดกษณะแล้วจึงพูดขึ้นว่า บุรุษนี้มีบุญอาจจะครอง

TUDC 17/06/2564

ราชสมบัติในทวีปทั้งสี่ได้ แล้วจึงปลุกให้พระโพธิสัตว์ตนนั้นแล้วแจ้งว่า
 ข้าแต่ นาย ราชสมบัติมาถึงแก่ท่านหะ ท่านจงเป็นอิสระปกครองประชา
 ชนเถิด พระมหาดัตว์จึงถามว่า พระราชโอรสแต่ราชธิดาของพระราชา
 ไม่มีหรือ ปุโรหิตตอบว่า พระราชโอรสแต่ราชธิดาของพระราชาหาไม่มี
 พระมหาดัตว์จึงรับถ้อยคำว่าดาชุกรณะ แล้วขจรไปกับพวกอำมาตย์แต่
 พจนิกขยทั้งหลาย ๆ พวกนั้นนำไปถึงพระนคร พร้อมกันอภิเษกพระมหาดัตว์
 ถวายพระนามว่าจักรพรรดิราช พระโพธิสัตว์ได้เป็นจักรพรรดิราชแล้ว
 ทรงครองราชสมบัติโดยยุติธรรม

ตมตถึ ปกาเสนโต สตุถา อห ๕ เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ
 สัมเด็จพระสุคตคำสัตตา เมื่อจะประกาศความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสอาทิ
 คานานว่า

คโต สัทธิดาโร ราชา	ปุลญณกมเมน สีขณติ
สตุตตรตนสมปโน	จกกวตติ มหัทธโก
มหาปุลญโย มหาปุลญโย	มหาณาติ มหายโส
มหพพโล มหาเตโซ	จงกมาโน สมิขณติ

ความว่า ตั้งแต่พระสัทธิดารได้เป็นพระราชาจักรพรรดิแล้ว บริบูรณ์
 ด้วยแก้วเจ็ดประการ ทรงอิทธิฤทธิ์ใหญ่ มีบุญมากมีบุญญา มาก มีตา
 แดยส์มาก มีกำลังแต่เดชมาก ย่อมได้สำเร็จผลด้วยบุญกรรมที่ทรงทำไว้

คโต ปรี ๕ เบื้องว่าบุญดารกุมาร เติรทางต่อไปได้ โยชนหนึ่ง
 บัดถึงเมืองกุศลภุมบุรี ๕ ได้เข้าไปนั่งพักอยู่ในศาลาใกล้ประตูนคร ๕ คราว

นั้น พระราชธิดาองค์หนึ่งพร้อมด้วยทาสี เด็ดใจจะไปส่งหน้าทแม่หน้า ทอด
 พระเนตรเห็นบุญสารให้หนักกรกใคร จึงรีบตั้งกะทาดัวเจ้าจงไปบอกกุมารนั้น
 ให้มาหาเรา ทาดีนนั้นไปสู้ด่านกับบุญสารกุมารแล้วทำยมแย้ม บุญสารกุมาร
 ยมแย้มรบทาสีอยู่ แถวเจดประการก็วิ่งออกจากปาก ทาดีเห็นแล้วกรบ
 กัดบมาทุดแก่พระราชธิดา ๆ ทรงพระโสมนัสดี แล้วไปกราบทุดแก่พระ
 ราชบิดาให้ทรงทราบ

พระราชาทรงดัดบทราบความแล้ว จึงรีบตั้งให้ บุษคนหนึ่งไปพา
 ตัวบุญสารกุมารเข้ามาเฝ้า บุญสารกุมารมาถึงจึงขนยงปราสาท อภิวัต
 พระราชาแล้วกนงอยู่ณะที่ควร พระราชาทรงพระโสมนัสดี ดำรัสตั้งให้
 พนักงารจัดการมงคลพิธแล้ว จึงพระราชทานพระราชธิดาให้เป็นบาท
 บริจาริกาแก่บุญสาร

ตมตถิ ปกาเสนโต สตุลา อาห เนื้อความอันโดยังมิได้ปรากฏ
 ส้มเด็จพระตุคตศาสดา เมื่อจะประกาศความนั้นให้แจ้งชัด จึงตรัสพระ
 คาถานว่า

บุษณสารโร	บุษณตโร	บุษณกมฺเมน	สิขุณฺตี
บุพเพ	บุษณิ	กริตฺวาน	สพฺพสุขํ
กตบุษณโณ	สทา	โลก	บุษณเขตฺเตสุ
อิช	โลก	ปรโลก	ตาทิสฺสุ
เทวานํ	เทวตา	เสณฺโง	สพฺพสุขํ
อายุ	วณฺโณ	พลเตโช	ลภิสฺสตี
			ตฺตีสิตาทิปตฺติจฺจโต
			สพฺพสุขํ
			สมิขุณฺตี

ความว่า บุญด้ารกุมารมีบุญยิ่งนัก ย่อมสำเร็จผลมาแต่บุญกุศล
 บุคคลผู้ใดได้ทำบุญไว้ในกาลก่อน บุคคลผู้นั้นย่อมจะรรมย์ในความดี
 ผู้มีบุญได้ทำแล้วในบุญเขต ผู้ทรงคุณมั่นคงไว้ในโลกนี้เอง ๆ ผู้นั้นจัก
 ได้ความสุขทั้งปวงในโลกนี้แต่โลกเบื้องหน้า แม้จะทำตายชั่วแต่จักจะได้
 ไปเกิดในสวรรค์ มีชนดุสิตเป็นอาทิ จะเป็นเทวดาผู้ประเสริฐกว่าเทวดาทัง
 หลาย ๆ จะมออายุวรรณพลศักดิ์ดาเดชสมบัติด้วยความสุขทั้งนั้น

อยู่มากกาลวันหนึ่ง ราชธิดากราบทูลพรรณนาคณะความดีของสามีอัน
 เป็นที่รักของตน ให้พระราชมารดาบิดาทรงทราบ พระราชมารดาบิดา
 ตรัสว่า สามีเป็นที่รักของลูกมากมาย ลูกจึงขอเอาแก้วเจ็ดประการมาให้
 มารดาบิดาบ้าง ครนรุ่งขึ้นออกวันหนึ่ง ราชธิดาเมื่อได้ยาดนั้นอยู่กับบุญด้าร
 ต่างสนทนาปราศัยให้เกดลีเนหา พระราชธิดาจึงวิ่งวอนขอตัดครัน
 ฝ้ายบุญด้ารจึงบัวนปากกายตัดครันส่งให้ราชธิดา ราชธิดาจึงนำเอา
 มาถวายพระราชมารดาบิดาให้ทอดพระเนตร แล้วกราบทูลเหตุที่บุญด้าร
 คายแก้วออกจากปากให้ทรงทราบ

พระราชธิดาทรงสดับความแล้วจึงตรัสว่า ถ้ากระนั้น เราทั้งหลายจัก
 ชวนกันไปชมสวน จักให้สามีของลูกคมนาชยบานอนเจอดวยยาพิษ (คิด
 จะแหวะเอาแก้วในทอง) ดำรัสแล้วจึงรับสั่งให้เตรียมพดเสนาเดรัจฉาน
 จึงเสด็จออกไปยังราชอุทยาน ประทับณะราชบัลลังก์ณะ โคนต้นไทร
 ทรงเสวยน้ำชยบานแดโภชนาหาร ให้พนักงานโหรศพนับเดงดนตรี

แล้วตอบได้ยาพิษให้บุญดาร์กิน บุญดาร์ถึงเวทนามาก พระราชาทอดพระ
เนตรเห็นบุญดาร์ทนทุกขเวทนา จึงให้ป่กบีตบุญดาร์ไว้แล้วแต่ตั้งหนีไป

คราวนั้น มยักษสามคนพบบุญดาร์ทนทุกขเวทนา พากันตรงมาจะ
กินบุญดาร์เสีย นิโครธพฤกษ์เทวดาเห็นยักษจะกินบุญดาร์จึงดำริหา
บุญดาร์ผู้ นมบุญ เมื่อครั้งเป็นพาราณดีเคัษฐี ได้สร้างศาลาแลวิหาร
บริจาคนิพนชบาทแด่จวรภคินิ แก่พระภิกษุสงฆ์ไว้ แลได้รักษาอุโบสถ
ศีล เมื่อเรายังดำรงชีพอยู่อย่างนี้ ไม่ควรจะปล่อยให้บุญดาร์ตายเสียเลย
คิดแล้วก็เข้าไปใกล้ยักษแล้วตะคอกชื่อว่า ดุกรยักษ ท่านทั้งหลายอย่าได้
กินบุญดาร์ คุณวิเศษของพวกท่านนั้นม้อย่างไรหรือ บุญดาร์เขามิคุณ
สมบัติเขาเป็นดังหายของพระราชาจักรพรรดิ

ยักษคนหนึ่งจึงตอบเทวดาว่า ข้าแต่เทวดา คนที่หน้าทพยดังหนึ่งของ
ข้าพเจ้ามอย ถัดควม ไตตายแล้วเอนำในคนทรตลง ดัดควม นนกกกลับเป็น
ขนมมาได้อยุเป็นดังขค้ไป ยักษคนหนึ่งบอกว่า ข้าแต่เทวดา หาบทอง
เหลืองของข้าพเจ้ามอยคนหนึ่ง เขาได้มหารอะไรได้เขาข้างหนึ่งก็จกกลาย
เป็นทอง เขาได้มหารอื่นใดได้เขาข้างหนึ่งก็จกกลายเป็นเงิน ยักษคนหนึ่ง
จึงบอกว่า ข้าแต่เทวดา ร่องเทาทพค้หนึ่งของข้าพเจ้ามอย ผู้ใดดมได้
เทาทเขาแล้ว ผนนกเหาะไปได้ ในอากาศ

เมื่อยักษทั้งสามพูดอยู่กับเทวดา บุญดาร์กุมารก็ทำอาการไหวตัว
กระดกมือแดเทาทไค ยักษทั้งสามไคเห็นกตกใจกลัว ทั้งทพคนทแลทพชรา
กาชะทพปาทุกาหนีไป ทนน พฤกษ์เทวดาหยับเอาทพคนท รนนารค้รราพ

ยพบบุญสาร บุญสารก็ได้ชีวิตเป็นชนมมาดังเก่า

ตมตถิ ปกาเสนโต สตุถา อาห เนื้อความอันโดยงมิได้
ปรากฏ สัมเด็จพระสุคตคำดดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้น ให้แจ้งชัด
จึงตรัสพระคาถานี้ว่า

อิทญจ ปจฺจยํ ลทฺธา ปุณฺณกมฺเมน สีขมฺติ

สพฺเพ โรคา วินสฺสนฺติ อนฺตราโย อุปฺททโว

ความว่า บุญสารกุมารได้บัจจยอนนั้นมา ได้สำเร็จความปราถนา
แต่สรรพโรคนั้นอันตรายอุปัทวทั้งหลาย ย่อมวินาศปราศจากไปด้วยกรรม
คือบุญของตน

ฝ่ายบุญสารกุมารจึงอำตาเทวดา สวมได้สุวรรณปาตุกาเหาะไปลง
ยังปราสาทราชธานี เห็นบุญสารกลับมาได้ตกใจกลัว รีบออกไปต้อนรับ
แล้วไปกราบทูลพระราชาให้ทรงทราบ พระราชาจึงตรัสถามราชธิดาว่า
ภักดาของเจ้าเขาได้อะไรมาบ้างหรือไม่ ฯ ข้าแต่พระบิดา ภักดาใดคนที่
กับหาบแตรองเท้ามาตามอย่าง ฯ ภักดาของลูก เอาคนทกับหาบ
แตรองเท้ามา จักทำประโยชน์อะไรได้ ฯ ข้าแต่พระบิดา ดั่งของที่ภักดา
ได้มานั้นมีคุณวิเศษต่างกัน คือว่าสัตว์ทั้งหลายตายแล้ว ให้นำในคนที่รอด
สัตว์ที่ตายก็กลบกลายเป็นชน หาบนนถาเอาสัมภารได้เข้า สัมภารนั้น
ก็กลายเป็นเงินเป็นทองไป ถ้าผู้ใดใคร่จะไปในอากาศ ผู้นั้นสวมได้รอง
เท้าแล้วก็เหาะไปได้ ฯ ถ้ากระนั้น บิดาจะบอกอธิบายให้ ลูกยาจงพูดกะ
ภักดาว่า ฉันทอยากจะไปเที่ยวป่าหิมพานต์ ช่วยพาไปสักครึ่งหนึ่ง ครน

ความว่า คอแต่^๕นั้น บุญสารปริเทวนการ เทยวคณคณคนหาราช
ธิดาไปตามภเขาดำเนาไพร เมื่อไม่^๕เห็น^๕แล้ว^๕ก^๕ก^๕ด^๕บ^๕มา^๕น^๕ง^๕อ^๕ย^๕ท^๕ร^๕ม^๕ไม^๕ ไทร^๕น^๕ั้น^๕
อีก โศก^๕ส^๕อ^๕น^๕ถึง^๕ราช^๕ธิดา^๕ประ^๕ห^๕น^๕ึ่ง^๕ว่า^๕ช^๕ว^๕า^๕จะ^๕อา^๕ล^๕ัญ^๕

ก^๕ณะ^๕บ^๕ร^๕ร^๕พ^๕ต^๕น^๕ั้น^๕ มี^๕น^๕ิ^๕โค^๕ร^๕ช^๕พ^๕ฤ^๕ก^๕ษ^๕เท^๕ว^๕ดา^๕อง^๕ค^๕ห^๕น^๕ึ่ง^๕ เห็น^๕บุญ^๕สาร^๕น^๕ึ่ง^๕
ร^๕อง^๕ให้^๕อ^๕ย^๕ด^๕ง^๕น^๕น^๕จ^๕ิง^๕ค^๕ิด^๕ว^๕า^๕ บุญ^๕สาร^๕มี^๕บุญ^๕ไ^๕ค^๕อ^๕บ^๕ร^๕ม^๕ไว^๕ เมื่อ^๕คร^๕ง^๕ก^๕อน^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ป^๕เ^๕น^๕
มหา^๕เค^๕ร^๕ษ^๕ฐ^๕ี^๕อ^๕ย^๕เม^๕อง^๕พ^๕าร^๕า^๕ณ^๕ดี^๕ เธอ^๕บ^๕ำ^๕เพ^๕็ญ^๕ท^๕า^๕น^๕ด^๕ว^๕ย^๕เจ^๕ต^๕นา^๕อ^๕น^๕ร^๕ว^๕ง^๕ก^๕ลา^๕ คือ^๕
ว^๕ำ^๕มหา^๕เค^๕ร^๕ษ^๕ฐ^๕ี^๕น^๕ั้น^๕ วั^๕น^๕น^๕ึ่ง^๕ไป^๕พ^๕ง^๕พระ^๕ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕เท^๕ศ^๕นา^๕ที่^๕โร^๕ง^๕ป^๕ระ^๕ช^๕ม^๕พ^๕ง^๕ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕
เก^๕ิด^๕ค^๕ว^๕า^๕เล^๕อ^๕ม^๕ได้^๕ใน^๕พระ^๕ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕เท^๕ศ^๕นา^๕ จ^๕ึง^๕เป^๕็ล^๕อ^๕ง^๕ผ^๕ำ^๕ห^๕ม^๕ช^๕อง^๕ค^๕ณ^๕ค^๕อ^๕อก^๕เป^๕น^๕
ส^๕อ^๕ง^๕ท^๕อ^๕น^๕ ผ^๕ำ^๕ท^๕อ^๕น^๕น^๕ึ่ง^๕ทำ^๕เป^๕น^๕ช^๕ง^๕ ผ^๕ำ^๕ท^๕อ^๕น^๕น^๕ึ่ง^๕บ^๕ุ^๕ชา^๕พระ^๕ช^๕ร^๕ร^๕ม^๕เท^๕ศ^๕นา^๕ อา^๕ต^๕ม^๕
ค^๕ว^๕ร^๕จ^๕ก^๕ล^๕ง^๕เค^๕ร^๕า^๕ระ^๕ห^๕ี^๕พระ^๕บุญ^๕สาร^๕ ค^๕ิด^๕แล้ว^๕จ^๕ึง^๕บ^๕อ^๕ก^๕กะ^๕บุญ^๕สาร^๕ว^๕า^๕ ไ^๕ทร^๕ค^๕ณ^๕น^๕ม^๕ผ^๕ล^๕
ท^๕ร^๕ง^๕ค^๕ณ^๕วิ^๕เค^๕ษ^๕น^๕ัก^๕ห^๕น^๕า^๕ ผู้^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕น^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕ก^๕ิง^๕ค^๕ว^๕น^๕อ^๕อก^๕แล้ว^๕ ผู้^๕น^๕ั้น^๕จะ^๕ก^๕ลาย^๕
เป^๕น^๕เล^๕ื่อ^๕ไป^๕ ผู้^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕น^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕ก^๕ิง^๕ค^๕ว^๕น^๕ค^๕ก^๕แล้ว^๕ ผู้^๕น^๕ั้น^๕จะ^๕ก^๕ลาย^๕เป^๕น^๕ด^๕ิง^๕ไป^๕ได้^๕
ผู้^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕น^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕ก^๕ิง^๕ท^๕ศ^๕ท^๕ก^๕ษ^๕ณ^๕แล้ว^๕ ผู้^๕น^๕ั้น^๕จะ^๕ก^๕ลาย^๕เป^๕น^๕ห^๕มี^๕ไป^๕ ผู้^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕น^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕
ก^๕ิง^๕ท^๕ศ^๕อ^๕ุ^๕ร^๕แล้ว^๕ ผู้^๕น^๕ั้น^๕จะ^๕ก^๕ลาย^๕เป^๕น^๕น^๕ก^๕ย^๕า^๕ง^๕ไป^๕ ผู้^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕น^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕ก^๕ิง^๕ย^๕อ^๕ด^๕แล้ว^๕
ผู้^๕น^๕ั้น^๕จะ^๕เป^๕น^๕น^๕ุ^๕ษ^๕ย^๕ร^๕ป^๕ร^๕ำ^๕ง^๕า^๕น^๕ัก^๕

บุญ^๕สาร^๕จ^๕ด^๕จำ^๕คำ^๕พ^๕ฤ^๕ก^๕ษ^๕เท^๕ว^๕ดา^๕ไ^๕ค^๕ไ^๕ค^๕ิ^๕น^๕ย^๕ำ^๕แล้ว^๕ จ^๕ึง^๕เก็บ^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕ท^๕ง^๕ห^๕าก^๕ิง^๕
มา^๕ห^๕ือ^๕พ^๕น^๕ก^๕า^๕ย^๕า^๕ไ^๕ว^๕ม^๕น^๕ แล้ว^๕จ^๕ึง^๕บ^๕ริ^๕โ^๕ก^๕ผ^๕ล^๕ไ^๕ทร^๕ก^๕ิง^๕เบ^๕อง^๕อ^๕ุ^๕ร^๕ท^๕ศ^๕ บ^๕ัด^๕เด^๕็ย^๕ว^๕ใจ^๕ก็^๕
ก^๕ลาย^๕เป^๕น^๕น^๕ก^๕ย^๕า^๕บ^๕ิน^๕มา^๕ท^๕า^๕ง^๕อ^๕า^๕ก^๕ำ^๕ถึง^๕ป^๕ร^๕ำ^๕ด^๕ำ^๕ท^๕พระ^๕ราช^๕ธิดา^๕ พระ^๕ราช^๕ธิดา^๕ผู้^๕
บ^๕า^๕ท^๕บ^๕ริ^๕จ^๕า^๕ริ^๕กา^๕เห็น^๕ด^๕ง^๕น^๕น^๕ก^๕ร^๕อง^๕บ^๕ริ^๕ภ^๕า^๕ษ^๕ว^๕า^๕ น^๕ั้น^๕น^๕ก^๕ย^๕า^๕จ^๕ัญ^๕ไ^๕ไร^๕ เจ^๕ำ^๕ทำ^๕ไ^๕ม^๕มา^๕
จ^๕ับ^๕เร^๕ือ^๕น^๕เร^๕า^๕ บุญ^๕สาร^๕เพ^๕็ด^๕เป^๕น^๕น^๕ก^๕ย^๕า^๕จ^๕ึง^๕ค^๕อ^๕บ^๕ว^๕า^๕ พ^๕น^๕แ^๕ห^๕ะ^๕เป^๕น^๕ภ^๕ค^๕ดา^๕ช^๕อง^๕

เชอพิักกลับมาได้แล้ว พระบุญดาร์ก็เล่าความที่ได้ผลไทรให้นางทราบ แล้ว
บริ โภคผลไทรก็งยอดก็กลายเป็นมนุษย์รูปงามยิ่งกว่าเก่า

ตมตถึ ปกาเสนโต สตุถา อาห เนื้อความโดยยังมีได้ปรากฏ
ต้มเต็จพระบรมลัคคศาตดา เมื่อจะประกาศเนื้อความนั้นให้แจ้งชัด จึง
ตรัสพระคาถานว่า

กุสเล ผลวิปาเก	ปุลฺลทานเน อภีโรโต
ปุลฺลณานิ ปโรโลกสมิ	อิเชว เต สมิชฺฌนฺติ
สทฺโท สีเลน สมปนฺโน	ยโสโลกสมปปีโต
ยิ ยิ ปเทสึ คจฺจติ	ตตถ ตตเถว ปุชฺชิต

ความว่า ผู้ใดยินดีบำเพ็ญบุญทานการกุศลอันให้ผลไพบุตย์ บุญทั้ง
หลายย่อมจะยังมุนน ให้สำเร็จความดีชในโตกนแลโลกหน้า ผู้มีศรัทธา
บริบูรณ์ด้วยศดแลแล้ว จะเป็นมยค์แลเพียบพลไปด้วย โภคทรพย์ แม้จะ
ไปยังประเทศใด ๆ คนในประเทศนั้นนบถอบชธาแล้ว ด้วยประการฉน

พระราชธิดาจึงวิงวอนพระบุญดาร์ว่า ข้าแต่ภักดา ท่านจงถวายผล
ไม ทพแก่พระราชมารดาบิดาของฉน ให้ท่านด้วยบ้าง บุญดาร์รับคำว่
ด่าชแล้ว จึงให้มหาชนมาประชุมพร้อมกัน แล้วถวายผลไทรกึ่งตัวนตก
ให้ราชมารดาบิดาของพระชยาด้วย พระราชบิดามารดาของพระชยา
ด้วยแล้ว มหาชนชาวพระนครพากันกินผลไทรกึ่งตัวนตกนั้น ก็พากัน
กลับกลายเป็นเพศวานรไปหมดฉน

บุญดาร์ทั้งกุดมภนกรเดี่ยแล้ว ล้อมได้สุวรรณปาตุกาให้ช้ายานั่ง
 เห็นอกก เหาะไปยังสำนักพระราชจักรพรรดิ ทูลความแต่ตนมาให้ทรง
 ทราบทุกประการ พระราชจักรพรรดิจึงประทานดาเนอเบองชวาซึ่งเหลือ
 อยู่ให้พระบุญดาร์บริโภค พระบุญดาร์ก็ถวายดาเนอเบองชวาซึ่งเหลือให้
 พระราชจักรพรรดิเดี่ย พระราชจักรพรรดิจึงตั้งบุญดาร์ไว้ในที่เป้น
 เสนาบดี ครนกาลนานมา พระราชจักรพรรดิสิ้นพระชนมายุแล้ว ก็ได้ตั้ง
 ไปอุบัติในดุสิตสวรรค์ พดนิกายทั้งหลายนั้น จึงอภิเชกบุญดาร์ให้เป็น
 พระราชจักรพรรดิ ๆ ครอบราชสมบัติโดยธรรมส์มาเด็มอมา

สตุถา อิมิ ฌมมเทศนํ อหริตฺวา สมนเตจพระบรมศาสดาทรง
 นำเทศน์มาแล้ว จึงประชุมชาตกว่า พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๑
 กดับชาติมาคือพระฉินนเถระ พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๒ กดับชาติมาคือ
 พระสาริบุตรเถระ พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๓ กดับชาติมาคือพระ
 โมคคัลลานเถระ พฤกษเทวดาในมรรคันดรที่ ๔ กดับชาติมาคือพระ
 กัสสปเถระ บุญดาร์กดับชาติมาคือพระอานนทเถระ พระเจ้าพรหมทัต
 กดับชาติมาคือพระสุทโชนมหาราช พระวิมลราชเทวีกดับชาติมาคือพระ
 มหามายาเทวี พระดิถีธารกดับชาติมาคือพระโลกนาถตถาคต มีพุทธ
 พจนให้จบลงด้วยประการฉน

จบดิถีธารชาตก

๓๗ นรชิวกกฐินทานชาตก

เย ชนา สุขมิจฺจนฺตาคี อิทํ สตฺถา เขตฺวเน วิหรนฺโต
ปสฺสเสนทีโกสลรณฺโณ กฐินทานํ อารพฺภ กเถสี

สตฺถา ส้มเด็จพระบรมศาสดา เมื่อประทับอยู่ณะพระเชตวัน ทรง
พระปรารภกฐินทาน แห่งพระราชาบัดเด็นทีโกศตเปนมุดเหตุ ครัดธรรม
เทศน์านี้ มีคำเริ่มว่า เย ชนา สุขมิจฺจนฺตาคี ภาระนเป็นอาทิเบองตน
อนุสนธิในนิทานวจนะมีดังต่อไปนี้ว่า

คราวเมื่อถึงฤดูฝน พระเจ้าบัดเด็นทีโกศตมรับสั่งให้พนักงานเรไร
เอากถองไปตีประกาศข่าวร้องทวงไปในพระนครว่า ดูกกรชาวนครทั้งหลาย
ผู้เจริญ ท่านทั้งหลายจงช่วยกันปฏิบัติพระภิกษุซึ่งจำพรรษาในระหว่าง
ไตรมาศ ด้วยจตุบัจจยตามที่ได้มา ส่วนพระองค์ทรงนิมนต์พระภิกษุจายน
เถระ ให้มาจำพรรษาเป็นประธานแก่พระสงฆ์ในพระอาราม ครั้นสิ้น
ไตรมาศแล้วพระองค์ทรงขอผ้าขาวบริสุทฐณหนึ่ง เพื่อจะถวายเป็นผ้า
กฐินแล้ว เทรียมเครื่องอุปกรณมีเข็มเย็บผ้าเป็นอาทิ แดรับสั่งให้จัดแจง
เครื่องบริโภคมียาคแฉกตเป็นต้น แดให้ปริชนชนเครื่องสักการมีปัทมรูป
แฉกนธมาดาเป็นอาทิแล้ว นำผ้าผืนนั้นไปยังพระวิหารมอบถวายเป็นกฐิน
จิวรแก่ภิกษุสงฆ์มีพระภิกษุจายนะเป็นปมุข

ขณะนั้น พระภิกษุสงฆ์ประชุมกันเปล่งกรรมวาจา มอบให้พระภิกษุ
จายนเถระเพื่อครองแฉกรานผ้ากฐิน พระภิกษุจายนเถระรับผ้านั้นไว้แล้ว
จึงฉีกเย็บแฉกเข็มเสร็จในวันนั้น แดว่าทำกบปพิณรูปประจุมาจิวรแก่ อธิษ

ฐานผ้าใหม่แล้วห่มออกมาตั้งอยู่ณะอดงกตมัญญอาสาณะ พระราชาภิษราช
บริษัทกบงเกิดได้มณฑลยงนุก

คราวนั้น พระกัจจายนเถระจึงแต่งตั้งกรรมแก่พระราชาแถมหาชน เมื่อ
จบกรรมเทศนาดง บริษัททั้งหลายก็ได้บรรลุมรรคผลมีพระโศตบัตตผล
เป็นต้น เว้นแต่พระเจ้าบดินทโกศตหาบัตตกรรมวิเศษไม่ มีคำปุจฉา
ถามว่า เหตุไร พระราชาจึงหาได้อัครกรรมไม่ คำบริหารแก้ว่า พระ
ราชาทรงปราถนาพระโพธิญาณไว้ เพราะเหตุดังนั้น พระราชาจึงมิได้
อัครกรรมคือมรรคผล

คราวนั้น พระภิกษุทั้งหลาย ประชุมสนทนากันณะโรงกรรมสภาว่า
ตกรอาวุโสทั้งหลาย โอน่าสรรเสริญจริง ได้ยินว่าพระเจ้าบดินทโกศต
ทรงพระราชทานผ้าพระกฐินแก่พระกัจจายนเถระ ราชบริษัททั้งหลายได้
ฟังอันดังดีกฐินแก่พระกัจจายนเถระแล้ว ได้เป็นโศตบัตตผลเป็นอันมาก
พอเต็มใจพระผู้มีพระภาคเสด็จมาถึงจึงตรัสถาม ทรงทราบความตลอด
แล้วจึงดำรัสว่า ตกรภิกษุทั้งหลาย ชื่อว่ากฐินทานจะได้มีแต่เพียงนกหาไม่
ถึงในกาลปางก่อนเมื่อตถาคตยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ ตถาคตได้ชักชวน
นายกฤมพญหนึ่ง ให้ถวายผ้ากฐินแก่ภิกษุสงฆ์มองคพระปทุมตรพุทธเจ้า
เป็นประธาน ตถาคตจึงได้พระสัมพันธูปัญญาณในกาลบัดนี้ แล้วพระ
รัตนเจ้าจึงนำอดตนิทานมาอย่างดังต่อไปนี้ว่า

อดีต หัสวตินิกเร อานนุทราชา นาม ราช กาลเรสิ ใน
 กาดที่ดวงมาแฉ้วนมนาน พระราชาพระนามว่าอานันท์ ครองราชสมบัติ
 อยู่ในนครหงส์วัด คราวนั้น พระโพธิสัตว์ได้อุปบัติในสกุลคนเขมรใจ
 นามปรากฏว่านรชิว ๆ เป็นผู้เลี้ยงมารดา ในที่โกธนครหงส์วัดหมู่บ้าน
 อยู่ตำบลหนึ่ง ในหมู่บ้านนั้นมดกัดอยู่हांกัด ชนในहांกัดนั้นมีคนห้าคน
 เป็นสหายกัน คือนายช่างทำรถ ๑ นายพรานเนื้อ ๑ นายพรานนก ๑
 นายช่างกลบกล ๑ นายกฐุมพ ๑ ในคนห้าคนนั้น นายกฐุมพเป็นผู้
 ศรัทธา ได้ฟังพระธรรมเทศนาของพระปทุมตรัสมีพุทธเจ้าแล้ว จึงนำเพณ
 ิ กุศลมาทานเป็นตน

คราวนั้น พระโพธิสัตว์เที่ยวทำการรับจ้างเขาเลี้ยงชีพ เที่ยวไปถึง
 บ้านตำบลนั้น ได้รับจ้างเฝ้าไร่ข้าวของกฐุมพอยู่ที่บ้านนั้น ครั้นกาดนานมา
 พระโพธิสัตว์จึงตกเตือนนายกฐุมพว่า คนมั่งมทรพยเหมือนเช่นตัวท่าน
 (หาได้ยาก) ท่านอื่นใดที่มีผลมาก ท่านควรบริจาคทานนั้นไว้ในพระ
 ิ ถาดนาของพระปทุมตรัสมีมาดัมพุทธเจ้า นายกฐุมพนั้นจึงถามว่า ท่าน
 ิ อะไรจะมีผลมากกว่าท่านทั้งปวง พระโพธิสัตว์จึงตอบว่า ชื่อว่าท่านอื่น
 ิ บุคคลถวายแก่พระบรมศาสดา นั้นและมีผลมากยิ่งนักหนา กฐุมพได้ฟัง
 ิ ดงนกกมจตต์ ได้มนัสหรรษา ใครจะถวายผ้ากฐินท่าน จึงจัดหาเครื่อง
 ิ ถมณบริกขารมีฟกหมอนเป็นอาทิ ซึ่งสมควรแก่พระภิกษุสงฆ์ ครั้นแล้ว
 ิ จึงชักชวนสหายดีคน เพื่อจะให้ทำกุศลด้วยกัน ในสหายดีคนนั้น นายช่าง
 ิ กลบกลคนเดียวจึงอนุโมทนาากฐินทานของนายกฐุมพโดยเคารพว่า ข้าพเจ้า

จะช่วยทำการ ไซ้สรอยด้วยกำลังภายในกรฐินทานนี้ ฝ่ายสหายอีกสามคน
หายนิตในกรฐินทานของกฐุมพินนี้ไม่

เมื่อกฐุมพจตผากฐินกับเครื่องบริกขารเสร็จแล้ว จึงพร้อมด้วยนรชว
แถบรัชชของตน ช่วยกันขนออกไปยังพระวิหาร ถวายดมเด็จพระบรม
ศาสดาแล้วกราบทูลว่า ข้าแต่พระโศกนาถเจ้าผู้เจริญ ผลแห่งกรฐินทานนี้
จักมีอย่างไรบ้าง ขอพระองค์จงทรงพยากรณ์แก่ข้าพระบาทให้ทราบเถิด
ดมเด็จพระบรมศาสดา เมื่อจะทรงแสดงอนันตังส์กรฐินทานแก่กฐุมพินนี้
จึงตรัสประพันธ์คาถาน่าว่า

เย ชนา สุขมิจจนตา ทตวาน กฐินจิวรี
เตปี ทุกขา ปมฺฤจเร เทวมนุสเสสุ ปตฺวา
นรกาติมฺหิ น ขายนฺติ กฐินทานสฺสํ ผลิต

ความว่า บุคคลเหล่าใดปราถนาหาความสุขอยู่ ได้ถวายผ้ากรฐินจิวรีไว้
บุคคลเหล่านั้นจะพ้นจากความทุกข์ เมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ก็ย่อมจะถึงความ
สุขในหมู่เทวดาแด่มนุษย์ แต่จะไม่ไปเกิดในอบายมีนรกเป็นต้น อันเป็น
ผลแห่งกรฐินทาน

นายกฐุมพได้สดับอนันตังส์กรฐินทาน มจตต ชนบานยังนักหนา ฝ่าย
ว่านรชวจึงหมอบลงแทบบาทมุด แห่งพระปทุมครดมพุทธเจ้าแล้วกราบทูล
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ ได้ตกเคื่อนกฐุมพ ให้ ได้ทำบุญ
สำเร็จด้วยกายวาจาใจณะกาลบัดนี้ เมื่อจะทำความปราถนา จึงกล่าว
คาถาน่าว่า

อิมินา ภนฺเต ปุณฺเณน ปโพรฺชโศ กจฺฉิ เตมิ
 อนาคเต พุทฺโธ โหมิ ยาว พุทฺธํ นานุปลฺโต
 มา ทลิตฺโธ ภวามหิ ๑

ความว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยกุศลผลบุญที่ข้าพระองค์ ได้ชักนำกุศลให้ถวายแด่คุณพระ
 ขอให้ข้าพระองค์เป็นพระพุทธเจ้าองค์หนึ่งในกาลภาย
 หน้า แม้ข้าพระองค์ยังไม่ถึงความเป็นพระพุทธเจ้าตราบใด ขอให้ความ
 เชิญใจอย่าได้มีแก่ข้าพระองค์เลย พระเจ้าข้า พระปฐมบุตร โลกนาถเจ้าทรง
 พยากรณ์ว่า ด้วยผลแห่งกุศลทานนี้ ท่านจักเป็นพระอากยมุนีในอนาคตกาล
 ความหวังของท่านจงสำเร็จสมปรารถนาเถิด

ในขณะนั้น มีกุมารีกากุลธิดาผู้หนึ่ง แด่กุมารผู้หนึ่ง ได้ตั้งพุทธ
 พยากรณ์ความปรารถนาของนรชวมานพนั้น พากันปรีดาปราโมทย์กับ
 นรชวมานพ นางกุลธิดาจึงเปิดองศาห่มเนื้อล่ออาดกับกุ่มดอกกมุก วางตั้ง
 แทบบาทมุตแห่งพระปฐมบุตรผู้พุทธเจ้า แล้วตั้งความปรารถนาว่า ข้าแต่
 พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ นรชวมานพนี้ จะโตตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในกาล
 เมื่อใด ขอให้ข้าพระองค์ ได้สมัคธรรมในสำนักพระพุทธเจ้านั้น ในกาลเมื่อ
 นั้น ถ้าวาข้าพระองค์ยังเที่ยวอยู่ในสังสารวัฏ ขอให้ข้าพระองค์เป็นภรรยา
 แห่งนรชวมานพว่าไป แต่ขออย่าให้ข้าพระองค์ แควตวคตาค์จากนรชวมานพ
 เลย พระเจ้าข้า

คราวนั้น กุมารผู้หนึ่งจึงเปิดองศ์วรรณอุณหิศ ราคาศัพทหาปณะ
วางลงแทบพุทธบาทมตบชาคณพระผู้มพระภาค เมื่อจะตั้งความปราถนา
จึงกล่าวพระคาถานว่า

อิมินา ปุณฺณกมฺเมน   อยํ ภนฺเต ยทา พุทฺโธ
ตทา ลพฺภี อคฺคธมฺมํ   ตสฺส เม สํสรโตปิ
ชาโต ปุตฺโต ภวามหํ   อเนกชาติเย ภว

ความว่า ข้าแต่พระผู้มพระภาคผู้เจริญ ด้วยบุญกรรมน นรชวมานพผู้
จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในกาลเมื่อใด ขอข้าพระองค์ ได้อบรมใน
กาลนั้นเถิด

คราวนั้น มีเศรษฐีผู้หนึ่งถอดแหวนวงหนึ่งราคาศัพทหาปณะบูชา
พระพุทธเจ้า เมื่อจะตั้งความปราถนา จึงกล่าวพระคาถานว่า

อิมินา ปุณฺณเตเชน   อยํ ภนฺเต ยทา พุทฺโธ
ตสฺส ปิตา อหํ ตทา   สํสारे มา วิคตา โหตุ

ความว่า ข้าแต่พระผู้มพระภาคผู้เจริญ ด้วยอำนาจกุศลผลบุญอัน
นรชวมานพผู้จะได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในคราวใด ขอข้าพระองค์ ได้
เป็นบิดาของพระพุทธเจ้าในคราวนั้น แลเมื่อข้าพระองค์ยังท่องเที่ยวอยู่
ในสังสารวัฏ ขออย่าได้แคล้วคลาดจากนรชวเลย

ต่อแต่กาลนั้นมา พระโพธิสัตว์ประกอบการค้าขายบ้าง แลทำการ
รับจ้างเขาบ้าง จนถึงความมั่งคั่งมทรพมมาก ได้บริจาคมหาทานในพุทธ

• ถรอบหน้าอันทำด้วยทอง

ปมุดงษ์แล้วณพิภพทั้งหลาย เมื่อสิ้นอายุแล้วได้ไปอุบัติในดุสิตบุรี ฝ่าย
 กุณมพญกฐินทายกนั้น ครั้นจุติจากอดีตภาพเป็นมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็น
 ภูมเทวดาอยู่ที่คณธมาทนบรรพตณะป่าหิมพานต์ ฝ่ายนายช่างกถดบกนั้น
 ครั้นทำกาตกริยาตายแล้ว ได้ไปเกิดในสังกตพานิชนะเมืองพาราณสี

นายช่างรถนนครนจุติจากอดีตภาพเป็นมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็น
 เตื่อโครงอยุริมฝั่งน้ำโกถทางใหญ่ เมื่อมนุษย์ทั้งหลายเดิรทางมา ปรารถนา
 จะกินน้ำในที่แห่งนั้น เตื่อโครงก็ตะครุบเขามมนุษย์เดิรทางกินเป็นอาหาร

ฝ่ายนายพรานเนอนนจุติจากอดีตภาพเป็นมนุษย์แล้ว ได้ไปเกิดเป็น
 ยกษอยุที่คณไทโรโกถหนทางใหญ่ มนุษย์ทั้งหลายเดิรทางมาอาศรัยพัก
 ร่างบรอนทโคณคณไทโร ยกษนนกจับมนุษย์เหล่านี้กินเดียดัน ฝ่ายนาย
 พรานนกนั้นครั้นทำกาตกริยาแล้ว ได้ไปเกิดเป็นนกกะระไน (นกกะเต็น
 กัแปล) อาศรัยอยุที่คณไมโกถหนทางด้ามแจง ณะราวไพรโกถป่าหิม
 พานต์ ก็ทางด้ามแจงนคคือ ทางหนึ่งแยกไปเมืองพาราณสี ทางหนึ่ง
 แยกไปเมืองสุวรรณภูมิ ทางหนึ่งแยกไปคณธมาทนบรรพต

อยู่มากาดวันหนึ่ง นายช่างกถดบกซึ่งไปเกิดในสังกตพานิชนะนั้น เมื่อ
 ทำการค้ายอยุ ได้ตระเตรียมโหวหารูปกรณวัตถุเป็นอาทิ เสร็จแล้วจึง
 ดำริหว่า เราจักไปตุดันคาคที่เมืองสุวรรณภูมิ ครนรุ่งชนอกวันหนึ่ง จึง
 ออกจากบ้านเดิรทางไปหลายคณหลายวัน จึงบดถึงตำรันทซึ่งพยคษ
 อาศรัยอยุ ฝ่ายพยคษเห็นพานิชนะนั้นแล้ว ก็เอนให้มจิตตเมตตากรุณา
 เพราะเหตุที่โคเคยเป็นสหายกันมาในชาติก่อน แล้วพยคษนวจถามพานิษ

ว่า ดุกรดภัย ท่านจะไปในประเทศใด ๆ ดุกรพยัคฆ เราจะไปยัง
เมืองสุวรรณภูมิ ฯ ดุกรดภัย ท่านจงค้างอยู่ที่คนหนึ่งพอดบาย
กาย ต่อรุ่งเช้าท่านจึงค่อยไป พาณชนน้ออาศัยอยู่ที่โคนต้นไทรคนหนึ่ง
ด้วนพยัคฆนจนจึงมาเฝ้ามาให้พาณชนน้อมหน้าสำราญแล้ว จึงบอกกะ
พาณชนว่าทางที่ท่านจะเดินไปข้างหน้า มีกษัตริย์หนึ่งรายทางนออาศัยอยู่
ที่ต้นไทร ยกขนนจบบนุษย์กินเดี่ยมากมาย ท่านเดินไปถึงที่นั้นท่านอย่า
เข้าไปนั่งนอนที่ต้นไทรนั้นเลย พยัคฆด้งแล้วกด้งพาณชนนไป

พาณชนนก็เดินไปตามลำดับหนทาง จึงบรรลุถึงต้นไทรซึ่งยกษอาศัย
อยู่นั้น ยกษได้ตงจากต้นไทรจะไปเที่ยวหาอาหารกิน แต่พอเห็น
พาณชนกณเอนให้มจตตกรรณา เพราะว่าเคยได้เป็นด้หายกันมาในชาติก่อน
แล้วถามพาณชนว่า ดุกรดภัย ท่านจะไปณะที่ไหน ฯ ดุกรท่านยกษ
เราจักไปเมืองสุวรรณภูมิ ยกษนจจึงเชอเชญพาณชนให้พักอยู่ที่นสนราตรี
หนึ่ง จึงนำผลไม้วัดต่าง ๆ มีขนุนเปนอาทิให้พาณชนบริโภคแล้วจึง
บอกมรรคาให้เดินไปว่า ดุกรดภัย ทางข้างหน้าแต่ั้นไป มีนกกกระไน
อาศัยอยู่ที่ต้นไมใหญ่ใกล้มรรคาลำแพร้ง นกนั้นล่ำแดงบอกข่าวล่ำสน
แก่มหาชน ถานกนรองห้ามอยู่หนทางใด ท่านอย่าไปยังทางนั้นเลย

พาณชนนก็เดินไปตามลำดับจนถึงทางล่ำมแพร้ง หยุดยืนแห่งหน้า
คิดว่าทางนี้ก็เป็นทางล่ำมแพร้ง เราจักไปเมืองสุวรรณภูมิ โดยทางไรดี
ที่นั้นนกกกระไนเที่ยวไปหาอาหารแล้วกด้บมาจบบอยู่ที่ยอดไม้ แดไปเห็น
พาณชนกมจตตกรรณา เพราะว่าได้เคยเป็นด้หายกันมาในชาติก่อนจึงถาม

พานิชว่า ดูกรสหาย ท่านจะไปณะที่ใด ๆ ดูกรพ่อ เราจักไปเมือง
 สุวรรณภูมิ นกกระไนจึงปราศัยเชื่อเชิญให้พานิชพกอาศรัยอยู่คนหนึ่ง
 แล้วนำเอาเนื้อที่เหลื่อเตนดีหราชกินมาให้พานิชบริโภคอิ่มหน้าแล้ว จึง
 บอกหนทางที่จะไปยังคณธมาทนบรรพตแก่พานิชว่า ดูกรสหาย ท่านจง
 เติรไปตามมรรคานี้เถิด

ต่อแต่นั้นพานิชก็เติรไปตามมรรคานี้ที่นกกระไนบอกให้ ให้บัตถถึง
 คณธมาทนบรรพต ในขณะที่นภมเทวดาเบ็ดดีหบัญญัติชรแลไปเห็นพานิช
 เติรมา ก็โหมจิตตคิตกรรณา เพราะว่าเคยเบนต์หายกันมาในชาติก่อน
 แล้วเรียกพานิชเขามาหาจึงเชื่อเชิญว่า ดูกรสหาย ท่านจงอยู่ในที่นี้กับ
 ด้วยเราเถิด พานิชรับคำเทวดาแล้วชนไปยังสุวรรณปราสาทหนึ่งณะบัญญัติ
 ญาตอาสน์

ภุมเทวดาระดิกเหตุคือชาติหนหลังได้จึงพูดกับพานิชว่า ดูกรสหาย
 ในชาติปางก่อนเราเกิดเป็นกุกุมพี ได้รวมรักเบนต์หายกันห้าคน สหาย
 อีกสามคนหาได้ทำบุญร่วมกับด้วยเราไม่ สหายคนหนึ่งได้เกิดเป็นพยัคฆ์
 สหายคนหนึ่งได้เกิดเป็นยักษ์ สหายคนหนึ่งได้เกิดเป็นนกกระไน สหายผู้หนึ่ง
 คือตัวท่าน ได้ทำบุญร่วมกับเราไว้ในครั้งก่อน ตัวเราได้มาเกิดเป็นภุม
 เทวดา ด้วยณณาดังดีแห่งกฐินทาน

ภุมเทวดาประกาศความเบองหลังให้พานิชฟัง แล้วเชิญให้หยบยง
 อยู่ที่สุวรรณปราสาท พานิชได้บริโภคทิพโภชนาหารอันภุมเทวดาให้
 อาศรัยอยู่ทนนดีสองสามวันแล้ว ภุมเทวดาจึงจตแก้วเจตประการห่อผ้า

TUDC 17/06/2564

ให้พานิชแล้วส่งไปให้ถึงเมืองพาราณสี แท้จริง พานิชนั้นแต่ก่อนเป็น
คนจน ต่อแต่นั้นมากลับเป็นคนมั่งคั่งมรพมามากกว่ามนุษย์อื่น ๆ มีชื่อเสียง
ปรากฏทั่วไปในพาราณสีนคร พานิชนั้นเป็นอคมบรุษเพราะผลแห่งกุศล
ที่ตนได้ทำไว้ แต่มีรูปร่างอันพกถเพราะตนมิได้รักษาดีไว้ในชาติก่อน

คราวครั้งนั้น ที่เมืองพาราณสีมีเศรษฐีมั่งมรพมคนหนึ่ง เศรษฐี
นั้นมรชดจอยคนหนึ่งรูปร่างสวยงาม เป็นที่พอใจรักใคร่ปราถนาพึงใจของ
พวกกุมารหนุ่ม ๆ ทั้งหลาย ฝ่ายเศรษฐีผู้บิดาจึงส่งข่าวไปถึงพานิชให้
ไปขอธิดาของตน กำหนดวันคืนในการ อวามงคลเสร็จแล้ว จึงทำ
พานิชนั้นให้เป็นสามีของเศรษฐีธิดา

เมื่อพานิชนั้นอยู่กันเป็นสามีภรรยาแล้วมานาน มีกุมารเศรษฐีบุตร
ประมาณพันคน เป็นผู้ไม่มีศัสตถะต่างด้วยมานะตั้งอยู่ในอำนาจแห่ง
อวิชา เป็นผู้ไม่รู้จักบาปบุญคุณแต่โทษปรึกษากันว่า พวกเราชวนกัน
ไปอยู่ในเรือนเศรษฐีผู้ใดคบกับพานิช คิดเยากวนหลอกลวงเศรษฐี ด้วย
วาจาพรรณนาถึงภัยต่าง ๆ ให้เศรษฐีฟัง ปรึกษาคถกลงกันแล้ว จึงกรูกัน
ไปกล่าวโทษพานิชในสำนักเศรษฐีว่า แนะนำมหาเศรษฐี พานิชลูกเขย
ของท่านนั้นเดิมเป็นคนจน บदनเป็นคนมั่งมรชนแล้ว การที่พานิชมั่งม
รพม ชนิกเพราะได้มาทางโจรกรรม พานิชได้มาอยู่ที่เรือนของท่านก็จะ
พาทรัพย์สมบัติของท่านให้ฉิบหายไป ท่านจงรู้ตามคำเราจะบอกให้ว่า
ทรัพย์สมบัติของท่านยังจักถาวรอยู่ตราบใด เราทั้งหลายจึงพากันนงน่าน

อย่าช้ำไม่ได้ จักพากันปลดปล่อยนัจบเอาพานิชไปปลดปล่อยเดี่ยวในป่ามหาวัน
ทรพยต์มบคของทานกจกคงมน้อยตราบนนตงนแด

มหาเศรษฐีก็ตระหนกตกใจราวจะว่าเหตุที่จะทำลายไป จึงรับถ้อยคำ
เศรษฐีกุมารทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายจะทำอย่างไรก็ตามใจพวกท่านเถิด
เศรษฐีกุมารทั้งหลายพร้อมใจกันแล้ว จึงกรูเข้าจับพานิชคร่าออกไปปลดปล่อย
เดี่ยวที่ป่ามหาวันแล้วพากันกลับมา เบื้องว่าพานิชนั้นตนตนไปในเขมไพโร
อินเป็นท้ออาศัยอยู่ของหม้แรดแดพยคชทบเป็นอาทิ จนตราบเท่าถึงคณธ—
มาทนบรรพต

ในสมัยกาลครั้งนั้น ภูมเทวดาแต่ไปตามทิศานุทิศเห็นพานิชเดิรมา
ก็จำได้ จึงเรียกพานิชเข้ามาถามว่า ดูกรสหาย ทรพยทั้งปวงที่เราให้
แก่ท่านไปหมดสิ้นแล้วหรือ หรือว่าท่านกลับมาหาเราเพื่อต้องการสิ่งไร
พานิชก็เล่าความแต่ต้นจนปลายให้ภูมเทวดาฟัง ภูมเทวดาจึงปลดปล่อยพานิช
แล้วพูดว่า ดูกรสหาย ท่านอย่าคิดร้อนใจไปเลย เราจะทำความสงเคราะห์
แก่ท่าน ภูมเทวดาจึงบอกว่า ดูกรสหาย ตันทิพโอสถม้อยตนหนึ่ง กิ่ง
เจดกิงถวนเป็นยาทั้งสิ้น ใครได้กินกิงกิงหนึ่งก็จะกลายเป็นนกกยางบินไป
ได้ ใครกินกิงกิงหนึ่งจะกลายเป็นวานรไป ใครกินกิงกิงหนึ่งจะกลายเป็น
มนุษย์รูปงาม ใครกินกิงกิงหนึ่งจะเป็นผู้มีอายุยืน ใครกินกิงกิงหนึ่งจะ
เป็นผู้มั่งคั่งมาก ใครกินกิงกิงหนึ่งจะเป็นผู้มีบุญญามาก ใครกินกิง
กิงหนึ่งจะเป็นผู้ไม่มีโรค

ภูมเทวดาบอกดังนี้แล้ว จึงหกกิ่งต้นยามาสองกิ่ง คือกิ่งคนกินเป็น
 วานรแลกิ่งคนกินมีรูปงาม จึงให้พาณิชกินกิ่งยารูปงาม พาณิชก็กตายน
 เป็นผู้มีรูปสวยงามน่าทัศนา ภูมเทวดาจึงสั่งมัททกภูดาชยาวคืบหนึ่งให้
 พาณิชรับเอาไปไว้แล้วสั่งว่า ตูกรรต์หาย ชนทั้งหลายเหต่าโตโตกินกิ่งยา
 ที่อนัน ชนเหต่านนั้นก็ตายเป็นวานรไป ชนเหต่าโตจะทำร้ายท่าน ๆ จึง
 ให้ชนเหต่านกินกิ่งยานี้ ชนเหต่านนั้นก็จะเป็นวานรไป ทวพยต์สมบัติของ
 เหต่านนั้น ก็จะตกเป็นของ ๆ ท่านทั้งสิ้น ภูมเทวดาให้ โอวาทแก่พาณิชแล้ว
 ครนถิงเวตารাত্রจึงพาพาณิชเหาะไป แดให้นอนอยู่ห้องเรือนเศรษฐีธิดา
 ผู้ภรรยาเดิมของตน

ในขณะนั้น เศรษฐีธิดาคนชนพดกตัวมาถูกกายาสามีของตน ร้อง
 ถามว่านี่ใคร ๆ พี่เองคือสามีของน้อง ๆ สามีถูกเศรษฐีกุมารเอาไป
 ปลดปล่อยเสียกลางป่า ไฉนจึงมาได้เเต่า พาณิชหาพูดบอกความประการใดไม่
 ต่อรุ่งชนเช้าเศรษฐีธิดาเห็นสามีรูปสวยงามกว่าเก่า ก็ตั้งใจไปบอกแก่เศรษฐี
 บิดาว่าสามีกลับมาได้แล้ว มหาเศรษฐีก็ตกใจรีบไปเรียกกุมารทั้งหลาย
 เหต่านนั้นมา กุมารทั้งหลายพร้อมกันนั่งประชุมอยู่ในเรือนเศรษฐี ๆ จึง
 บอกว่า เดียวพาณิชลูกเขยของข้าเขามาได้ อีกแล้ว เชิญท่านทั้งหลาย
 ไปดูพร้อมกันณะบัดนี้

กุมารเศรษฐีบุตรทั้งหลาย พร้อมกันไปดูพาณิชบุตรเขยมหาเศรษฐี
 พากันงวยงงหลงใหลแล้วถามพาณิชว่า แน่ะนาย แต่ก่อนท่านมีรูปร่างอัน
 วิกต บदनมีรูปร่างสวยงามยิ่งนักหนา ท่านใดกินยาอะไรหรือ พาณิช

จึงบอกแก่มหาเศรษฐีแดงมารทั้งหลายว่า ท่านทั้งหลายนำเราไปปล่อย
 ไว้ที่ป่าไม้อวตตนาทางนั้น เทียวไปหิวอ่อนเขาแดงจึงกินรากยาเข้าไป
 หน่อยหนึ่ง แดได้เอาคตตมาหน่อยหนึ่ง มหาเศรษฐีแดงมารเศรษฐีจึง
 ออหวอนขอรากยากินบ้าง พาณิชจึงแบ่งรากยาให้มหาเศรษฐีแดงมาร
 เศรษฐี ผู้ประทุษร้ายเหตานั้นคนละน้อย มหาเศรษฐีแดงมารเศรษฐี
 กินรากยานั้นแล้ว ก็มเพศกลับกลายเป็นวานรไปหมดด้วยกัน พาณิชจึง
 บอกชนเหล่าอื่นที่ใส่ผู้ประทุษร้าย ให้ช่วยกันจับวานรเหล่านั้นไปปล่อย
 ปล่อย มหาชนทั้งปวงก็ช่วยกันจับมตวานรเหล่านั้น นำไปแก้ปล่อยไว้ที่
 หวงน้ำโกดปามหาวัน ตั้งแต่คราวนั้นมา พาณิชนั้นก็ไตรพยสัมบตของ
 กุมารเศรษฐีแดงมารเศรษฐีทั้งปวง กลับยังมีเป็นมหาเศรษฐี ดาภแลยศ
 ก็ปรากฏเล่าต่อกันต่อไป

ฝ่ายภมเทวดาจากอดีตภพนั้นแล้ว ก็ได้ไปเกิดเป็นท้าวสักกเทวราช
 ในดาวดึงส์พิภพ เพราะเหตุนี้ ท้าวสักกเทวราชจึงประกาศบุพพกศตของ
 ตนว่า คราวหนึ่งเราเกิดเป็นกฏุมพมมทรพยอยู่ณะเมืองพาราณสี ได้ถวาย
 ผ้าพระกฐินจิวร (แก่พระปฐมบรมศาสดัมพุทธเจ้า) เราจากอดีตภพเป็น
 มนุษย์แล้ว ได้เกิดเป็นภมเทวดามากอดยณะภเวคณชมาทน
 แล้วทพยสัมบตอยู่นาน ครนจตจากอดีตภพเป็นภมเทวดาแล้ว ได้เกิด
 เป็นสักกเทวราชผู้มเหศราชบตแห่งเทวดาทั้งหลาย ครนจตจากอดีตภพแห่ง
 สักกเทวราชแล้ว จกเกิดเป็นจักรวรรตมกาดังเดชานภาพมากในทวีปทั้งสี่

แดจกเสวยมมนุษย์ดมบคแดเทวดมบคสนแดนกดป ด้วยอำนาจมตแห่งกรฐิน
ทาน ด้วยประการฉนี้

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตวา สมเด็จพระบรมศาสดา
ทรงนำธรรมเทศน์มานาแล้ว จึงประชุมชาตกว่า นายช่างกัถบกในกาต
ครงนงกตบชาติมาคือพระฉนเถระ กฐมพทานทายกในกาตนงกตบชาติมา
คือพระนาคเถระ เศรษฐีผู้บริจาคแหวนทำด็กการบูชาในกาตนงกตบชาติ
มาคือพระสุทโชน กุมารผู้บริจาคอุณหิตทำบูชาในกาตครงนงกตบชาติ
มาคือพระราหุล นางกตธตาผู้บริจาคผ้าทำบูชาในกาตนงกตบชาติมาคือ
พระยโสธรา บริษัททงหลายอนในกาตนงกตบชาติมาคือพุทธบริษัท นรชว
ในกาตครงนงกตบชาติมาคือพระโลกนาถตถาคต มีพุทธพจน์ให้จบตง
ด้วยประการฉนี้

จบนรชวกรฐินทานชาตก

เรื่องที่ ๓๘ ที่ ๓๙

พระราชกรณีย (แจ่ม บูรณนันท) เบ็รียน ๖ ประโยค

วัดราชบูรณะ แปรด

๓๘ อติเทวราชชาดก

สุจาปี ตสมี่ นกเร จาติ อิท สตถา ราชคห อปนิสสุสาย
เวพฺพวเน มหาวิหาเร วสสํ วสนโต อตฺตโน ปุพฺพจริยํ อารพฺภ
กเถสิ

สตถา ตมเตจพระบรมศาสดาจารย์เมื่อเสด็จจำพรรษาอยู่ณพระวิหาร
เวพฺพวเน ทรงอาศรัยเมืองราชคฤห์เป็นที่ภิกขาจารบิณฑบาต ทรงพระ
ปรารภบุรพจริยาของพระองค์ ซึ่งได้ทรงประพาศมาแล้วในกาลก่อน
ให้เป็นเทศนานุบัติเหตุ จึงตรัสเทศนาอติเทวราชชาดกให้เป็นผล อัน
พระสังคตกาจารย์ กำหนดด้วยบาทต้นพระคาถาว่า สุจาปี ตสมี่ นกเร
ดงนเป็นอาทิปฐมบาท

แท้จริง เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ทรงอนุญาตมาเพื่อกฐิน
แกภิกษุทั้งหลายซึ่งมัจจอรอนคาคระ ผู้มพรรษาอันอยู่แล้วถ้วนไตรมาส
แล้วบัญญัติแต่งตั้งกฐาบทไว้ โดยนัยที่พระสังคตกาจารย์ ได้กล่าวแล้ว
ในคัมภีร์มหาวรรคนี้ ครั้นพระองค์ทรงพิจารณาด้วยทิพยจักขุญาณ
ได้เห็นทายกผู้ถวายกฐินทานในพระพุทธเจ้าแต่ปางก่อน อันได้ซึ่งอานิ
สงค์อันยิ่งใหญ่ในเทวตาแด่มนุษย์ทั้งหลาย จึงตรัสแต่งตั้งอานิสงค์อันยิ่ง
ใหญ่ในประชุมพุทธบริษัท

ในกาลนั้น พระนารทเถรเจ้าได้ฟังพระพุทธดำรัสอันพรรณานานิสังข์
 ผลิตแห่งกฐินทาน ก็มจตตสันดานอันเต็มไปดวยบศอนแรงกล้า จึงดำริห์
 ในจิตต์ว่า เราจักถวายผ้าเพือกฐินแก่พระภิกษุสงฆ์ เมื่อดำริห์ในจิตต์
 นั้นแล้ว ก็อุฏฐาการจากอาสนะ ตรงไปสู่ตระกูลญาติของตน จึงเล่าความ
 ตามที่ไต่ลัดบอานิสังข์ผลิตแห่งกฐินทาน แดวชกชวณหมู่ญาติให้จัดหาเครื่อง
 อุปการชงหลายมีทอนผ้าเพือกฐินเป็นต้น แดวพาบรรดาเครือญาติของ
 ตนไปยังพระอาราม ครั้นถึงจึงวางผ้ากฐินลงแทบบาทมุตแห่งพระผู้มีพระ
 ภาค แดวถวายดวยถอยคำว่ ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอ
 ถวายผ้าทงหลายแก่พระภิกษุสงฆ์ เพื่อประโยชน์ให้เป็นผ้ากฐิน พระ
 พุทธเจ้าข้า

อถ โข ภควา ในลำดับนั้น ส้มเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าพร้อม
 ดวยภิกษุสงฆ์ประมาณ ๕๐๐ รูป ก็เริ่มทำบรพกจมนเยบยอมเป็นต้น ให้
 ผ่านนด้าเรื่จกิจเป็นผ้ากฐิน ทงทำกิจคอกกรานแดอนุโมทนา

วันหนึ่งภิกษุทงหลายนึ่งประชุมกัน ในโรงธรรมสภา จึงสนทนาแก่
 กันว่ ตุกรอาวุได้ทงหลาย พระนารทเถรเจ้าเป็นผู้ดำรงตนอยู่ในสมณ
 เพล เป็นผู้มีมอชยาศัยในทานบริจาค เมื่อไต่ลัดบว่กฐินทานมีผลิตานิสังข์
 มาก จึงไปชกชวณหมู่ญาติทงหลาย หาผ้ามาถวายเป็นกฐินทานบริจาค
 แก่พระภิกษุสงฆ์ มอชคพระผู้มีพระภาคเป็นประธาน พระพุทธองค์ททรง
 กระทำกจมนเยบยอมแดกรานแดอนุโมทนา พร้อมดวยหมู่พระภิกษุสงฆ์
 อนันเป็นเหตุควรอศัจรรย

ในขณะนั้น ส้มเด็จพระบรมศาสดาจารย์ได้ตั้งประทับอยู่ณะคันชกฏ
 ในพระเชศวัน ได้สดับถ้อยคำของภิกษุทั้งหลายเหล่านั้นด้วยทิพย์ ได้ต
 ญาณ จึงได้ตั้งอุฐาการจากพระคันชกฏมาสู่โรงธรรมสภา ได้ตั้งประทับ
 ณพระพุทธอาสน์แล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า เธอทั้งหลายสนทนากัน
 ถึงเรื่องอะไร ภิกษุทั้งหลายจึงทูลความตามที่ได้นิทนานั้นให้ทรงทราบ
 จึงมีพระพุทธดำรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย การที่นารทภิกษุถวายมากฐิน
 ทานในกาลนี้เป็นอสังกรายน้อย โบราณกบณชิตทั้งหลายในอดีตกาล
 ปางก่อน ได้บำเพ็ญทานกระทำมหาทวีปทั้ง ๔ มีทวีปน้อยดองพื้นเป็น
 บริวาร ให้เป็นที่ดอน แล้วถวายกฐินทานแก่ภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ในครั้งนั้น
 เป็นอสังกรยมากกว่า มีพระพุทธฎีกาตรัสดังนี้แล้ว ก็ทรงดูขณภาพ
 พระภิกษุทั้งหลายจะใคร่ทราบอดีตนิทานจึงทูลอาราธนา พระพุทธองค์จึง
 ทรงนำเรื่องในอดีตกาลมาตรัสเทศน์นาดังต่อไปนี้ว่า

อดีเต ภิกขเว สารกบฺเป รรมวตฺตีนคเร โกณทญฺโย
 นาม ภควา โลเก อุตฺปาที ๑๓๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลเป็น
 อดีตล่วงแล้ว พระผู้มีพระภาคทรงพระนามว่า โกณทัณฺญะ ได้อุบัติ
 ในเมืองรัมมวดีในด้ารกบิ พระพุทธบิดาทรงพระนามว่าอนันตราช
 พระพุทธมารดาทรงพระนามว่าสุชาดา มีพระอัครมเหสีทรงนามว่าสุบิน
 เทวี พระพุทธโกลนทัณฺญะนั้นเป็นธราวาสครองเรือนอยหมนบ แล้ว
 ได้ตั้งออกมหาภิเนษกรรมด้วยรถยนต์ ทรงบำเพ็ญมหาปธานวิริยะอยู่ ๑๐

ให้ประทับพระนครที่อยู่ของพระองค์ ด้วยอสังการอนวิจิตรต่าง ๆ แด
 ให้ประทับตักแตงหนทางที่จะไปยังพระราชอุทยาน ด้วยธงชายแดงแผ่น
 ผ้าแดงปลุกคนกลวดยคนออยทงสองข้างทาง จนตราบเท่าถึงพระนครอันเป็น
 พระราชนิเวศน์สถาน

ครั้นเวลารุ่งเช้า พระเจ้าจักรพรรดิราชกัณฑ์เจ็ดร้อยเจ็ดพันพระเคียร
 ดำเร็วแล้ว ทรงประทับพระองค์ด้วยเครื่องอสังการวิจิตร ทรงแวงคณา
 ดงในดมุกทองคำ แล้วทนต์มุกด้วยพระเคียรของพระองค์ เจ็ดเจ็ดพระราช
 ดำเนิรไปโดยมรรคาที่ให้ประทับแล้วนั้น แล้วให้ราชบริพารเป็นอันมาก
 ถ้อเอาคณาทางหลายคนละคู่ ๆ แดเครื่องบูชาสักการคนละดำรับ ๆ ตาม
 เจ็ดเจ็ดไปในทางนั้น ครั้นถึงพระอารามอันชื่อว่าอัญชนอกุทยาน ก็ถวายค
 ณาเพือกฐินทานแก่หมวกษสังฆ มีพระโกณฑัญญะพุทธองค์เป็นประมุข
 แดวทรงเปล่งวจเภทว่า ข้าพเจ้าขอถวายณาเพือกฐินแก่หมวกษสังฆ
 ครั้นทรงเปล่งวจเภทดังนั้นแล้ว ก็ประทับย่อนที่อันดมควรรข้างหนึ่ง จึง
 อังคาสพระภิกษสังฆ มีพระพุทธองค์เป็นประธานด้วยยาคุภคตาหารเป็นต้น

ในลำดับนั้น พระโกณฑัญญะทศพลกัณฑ์เจ็ดเจ็ดประทับณท่ามกลางแห่ง
 หมวกษสังฆ พระเถรเจ้าผู้เป็นเสนาบดีในพระภททาทิกรรณมกกราณมากฐิน
 ครั้นเสร็จจากฐินตถารกิจแล้ว พระโกณฑัญญะทศพลกัณฑ์เจ็ดเจ็ดประทับ
 ณธรรมาสนัน อันบุคคลแต่งตั้งไว้ณท่ามกลางแห่งบริษัท ๔ คือภิกษุ ภิกษุ
 อุบาสก อุบาสิกา

ฝ่ายพระเจ้าจักรพรรดิราชบรมราชาเจ็ดเจ็ดเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้ว

ถวายอภิวัตด้วยบุญจากประติษฐ์ ทรงอธิษฐานว่า

อมีนา กจินทานเนน พุทฺโธ โหมิ อนาคเต

ยทา สพฺพบุญตมฺปตฺโต ตารยิสฺสามิ ปาณินิ

ความว่า เพราะฝากฐินทานนี้ ขอให้ข้าพเจ้าได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตกาล ถ้าข้าพเจ้าได้ตรัสรู้พระสัมพันธัญญะญาณณกาลใด ก็จงรื้อขเรศคว่ให้พ้นไป จากวิฆฏสงสารในกาลนั้น

ครั้นจบคำอธิษฐานลง พระโกณฑัญญะพุทธองค์ จึงทรงพิจารณาคุณอนาคตกาล ก็ทรงทราบด้วยพุทธจักขุญาณปรีชาว่า ความปราถนาของบรมกษัตริย์นั้นจักสำเร็จถึงความประสงค์ จึงทรงพยากรณ์ว่า คุณภิกษุทั้งหลาย ในที่สุดแห่งสามอสังขัยแด่นกตบิ นับแต่กตบิ นไปในอนาคตกาลภายหน้า บรมกษัตริย์ของคณจักได้ตรัสเป็นพระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า โคดม พระนครที่ประดิษฐาน จกมนามชื่อว่ากบตพตถุ พระพุทธบิดาจกทรงพระนามว่าสุทโธทนมหาราช พระพุทธมารดาจกทรงพระนามว่ามหาเมฆาเทวี พระมเหษจกมนามชื่อว่าพมพา จกมพระโอรสชื่อว่าราหุลกุมาร พระพุทธโคดมนั้นจักเป็นสมรवाद้อยครองขจรสถาน ๒๙ ปี แล้วจักเสด็จออกมหาภิเนษกรรมด้วยกณฐูกอัสถยาน ทรงกระทำมหาปธานทุกกรกิริยาอยู่ ๖ ปี ก็จักได้ตรัสเป็นพระพุทธสัมพันธัญญะปรากฏในโลกในวันวิสาขปุณณมีเพ็ญเดือน ๖ จกมบริพพาชกทั้งสองชื่อว่า โกติตเตตอุปติศเป็นอัครสาวกชายขวา จกมพุทธอุปฐากชื่อว่าอานนท์ จกมภิกษุทั้งสอง คือเขมาภิกษุและอุบลวรรณาภิกษุเป็นอัครสาวกหญิง จกมอุบาลก

มีนามว่า อนาถบิณฑิกเศรษฐี จึงมีมหาอุปการาชื่อว่าวิสาชา

พระเจ้าจักรพรรดิบรมราชาไตรรงค์ศดับพุทธพยากรณ์ดงนน กิม

พระหฤทัยเต็มไปด้วยบิต โสมนัด จึงประคองอัญชัตถวายนมัสการพระผู้

มีพระภาค ประดิษฐานอยู่ณที่นั้น พระโกณฑัญญะพุทธองค์ กทรง

แสดงธรรมเทศนา โดยประเภทแห่งธรรมมีทานกถาเป็นต้น ครั้นจบพระ

ธรรมเทศนาดังแล้ว ธรรมาภิดมัยคือ บัดตุมรรคผลกบงเกิดมแล่มหาชน

หลาย โภฏีแลอดสงชัย

พระเจ้าจักรราชโพธิสัตว์ด้วยจักรวรรดิราชสมบัติดำรงพระชนม์อยู่

ต้นกาลนาน แล้วทรงบำเพ็ญมหาทานบริจาคอันยิ่งใหญ่ ครั้นสิ้นพระ

ชนมายุก็ชนไปบังเกิดในเทวโลก ด้วยทิพยสมบัติโดยอนุโตมปฏิโตมใน

กามาพจรภพทั้ง ๖ ชั้น บริบูรณ์ด้วยสังคตแดนนครอันเป็นทิพย์ แด

ประกอบด้วยทนต์อนแลยศอันเป็นทิพย์เป็นต้น ด้วยอันสังคตแห่ง

ทานบริจาคนั้น ๆ ครั้นสิ้นพระชนมายุจติจากเทวโลก ก็มาบังเกิดในมหา

นครชื่อว่ากุดาวดี ได้เป็นบรมจักรพรรดิราช ทรงพระนามว่าอติเทว

บรมกษัตริย์ ครองราชสมบัติอยู่ในเมืองกุดาวดี โดยยาวได้ ๑๒ โยชน์

แลกว้างได้ ๗ โยชน์เป็นประมาณ พระเจ้าอติเทวบรมกษัตริย์นั้นบริบูรณ์

ด้วยรัตน ๗ ประการคือ จักรแก้ว ๑ ช้างแก้ว ๑ มาแก้ว ๑ แก้วมณี ๑

นางแก้ว ๑ ชนคตงแก้ว ๑ ชนพลตแก้ว ๑ รวม ๗ ประการด้วยกัน

จักรแก้วนั้น เลื่อนลอยมาแต่มหาสมุทรเบื้องบรมทิศ ช้างแก้วนั้นมา

แต่ตระกูลตตรทนต์ มาแก้วนั้นมาแต่ตระกูลพลาหก แก้วมณีนั้นลอย

17/06/2564

มาแต่วิปลบรรพต นางแก้วนนมาแต่อดครกรทวปี ชนกลึงแก้วนน
 บังเกิดขึ้นในชมพูทวปี ชนพลแก้วนนมาแต่บูรพวิเทหะทวปี รัตน ๗
 ประการบังเกิดมชนแก่พระเจ้าอตเทวบรมจักรพรรดิ ซึ่งครองศิริราช
 สัมบัติอยู่ในเมืองกุดำวคด้วยประการฉนี้

มีคำปุจฉาถามว่า ความที่พระเจ้าอตเทวเป็นบรมจักรพรรดิ อภิกรรม
 อะไรเช่นนี้ ให้เป็น อนึ่ง รัตน ๗ ประการมจักรแก้วเป็นต้นมาบังเกิดม
 ชนแก่พระเจ้าอตเทวบรมจักรพรรดิ เพราะอันใดถึงได้ผลแห่งกรรมอะไร มีคำ
 วิสดขนาว่า พระเจ้าอตเทวราชได้เป็นบรมจักรแต่ได้รัตนสมบัติ ๗ ประการ
 มจักรแก้วเป็นต้นนั้น เพราะอันใดถึงได้ถวายผ้ากฐินทานแก่พระภิกษุ
 ดังมี มีพระโกณฑัญญะพุทธองค์เป็นประธาน

เมื่อพระเจ้าอตเทวบรมจักรพรรดิ ได้ด้วยสมบัติศรีศฤงคาร ในทวปีใหญ่
 ทง ๔ มีเมืองกุดำวคเป็นพระราชอาณาจักร มีพระราชประสงค์จะเสด็จ
 คมนาคารไปสู่บูรพวิเทหะทวปีในกาลใด ก็ให้เอาเถรไปตีประกาศให้ราช
 บริษททวกัน แล้วพระองค์ก็เสด็จแวดตอมไปด้วยราชบริษทนน ๆ คือ
 แวดตอมไปด้วยหม้ออำมาตย์ราชเส่นา แลหม้อพราหมณ์ปโรหิตาจารย์เป็น
 ต้น แลหม้อเศรษฐิภคฤหบดีเป็นประธาน พวกราชบริษทนนบางพวกก็ตาม
 เสด็จด้วยคชยาน บางพวกก็ตามเสด็จด้วยรถยาน บางพวกก็ตาม
 ตามเสด็จไปด้วยเดรเท้า ส่วนพระเจ้าจักรพรรดิโปรดด้วยรถประดับพระ
 องค์ด้วยขคคยวภัสคองการ เสด็จขึ้นคอประยาศดารอนประดับด้วย
 หัตถาภรณ์ พร้อมด้วยหม้อพหลพณุกรมปรมณฑลได้ ๖๐ โยชน์ เสด็จ

ไปสู่ทวีปบูรพวิเทหะด้วยพระยศอันยิ่งใหญ่

ฝ่ายมหาชนทั้งหลายมีพระราชอาเปนนในทวีปนั้น ก็พากันออกมา
ต้อนรับเสด็จโดยยินดีโสมนัส ต่างถวายอภิวาทพระเจ้าจักรพรรดิ แด
บุชชาติด้วยเครื่องสักการะดอกไม้เป็นต้น แล้วเชิญเสด็จให้เข้าไปในพระนคร
ของตนโดยสวัสดิภาพ เมื่อพระเจ้าจักรพรรดิเสด็จเข้าไปในทวีปนั้น
สรรพทรัพย์ทั้งปวงมั่งเงินແທทองเป็นต้น ก็บังเกิดมชนพร้อมเพรียงด้วย
จักรวรรดิราชาภาพ

พระเจ้าจักรพรรดิราช จึงพระราชทานทรัพย์ทั้งปวงให้แก่มหาชนอัน
อยู่ในทวีปนั้นให้พอเพียง แล้วทรงตั้งสอนให้ทำบุญมีบริจาคทานรักษา
ศีลเป็นต้น ครั้นตั้งสอนให้มหาชนตั้งอยู่ในราโชวาทแล้ว ก็เสด็จกลับยัง
กุฎาวัดมหานคร แดเมื่อจะเสด็จไปทรงตั้งสอนมหาชนในอุตรกรทวิปแด
อมรโคยานทวิป ก็เสด็จโดยนัยที่ใดกล่าวแล้วในบูรพวิเทหะทวีปนั้น แด
ทรงตั้งสอนให้มหาชนในทวีปนั้นๆ บำเพ็ญทานรักษาศีล โดยบรมราโชวาท

พระโพธิสัตว์จักรพรรดิราชนั้น ด้วยดีรัราชสมบัติในมนุษย์อันยิ่ง
ใหญ่เห็นปานดังนี้ ครั้นทำลายชนธันพระชนม์จากมนุษย์โลก ก็ขึ้นไป
บังเกิดเป็นท้าวสักกเทวราชด้วยทิพยสมบัติในดาวดึงส์เทวพิภพ แดได้
เป็นท้าวสักกเทวราชถึงแปดหมื่นสี่พันชาติ แดได้เป็นบรมจักรพรรดิราช
ถึงแปดหมื่นสี่พันชาติ แดได้เป็นพระราชาครองเอกราชก็แปดหมื่นสี่พันชาติ
แดได้เป็นอัครมหาเสนาบดีก็แปดหมื่นสี่พันชาติ แดได้เป็นอัครบุโรหิตาจารย์
แปดหมื่นสี่พันชาติ แดได้เป็นอัครมหาเศรษฐีก็แปดหมื่นสี่พันชาติ ตถรรพิกษุ

ทั้งหลายโดยเหตุนี้แหละจึงได้ชื่อว่ามผลแต่อันยิ่งใหญ่เป็น
อเนกัปการ จะนับจะประมาณมิได้ ทั้งสามารถจะให้ทายกผู้บริจาคนั้น
ตั้งรกรากทุกขภัยพ้นจากความวืดทั้งปวง จนบัดลุดวงถึงอมตมหานฤพาน
เป็นอวด่านที่สุด

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาตรัสเทศน์นาดังนี้แล้ว จึงตรัสพระคาถา

ทั้งหลายว่า

โย โส วิเนยฺย มจฺเจรี	วิปฺปสนฺเนน เจตสา
ทชฺชา กาเลน อริเยสุ	ยตถ ทินฺนํ มหปฺพลํ
กจฺฉินฺนํ ทตฺวา พหุโน	ทกฺขิณฺเนยฺเยสุ ทกฺขิณฺ
ตโต จุตฺตา มนุสฺสตฺตา	สคฺคํ คจฺฉนฺตี ทายกา
อนฺุโลมปฺปฏิโลเมน	สํสาเรสุ จ สํสารํ
ทิพฺพสุขํ อนฺุภวิตฺวา	จิรํ วสนฺตี ทายกา
กปฺปสตฺสหสฺสมฺหิ	นาภิชานนฺตี ทุกฺคตี
เทว กุเล อปฺปชฺชนฺตี	ขตฺตีเย จาปี พฺราหฺมเณ
มฺหิทฺธิกา ปุณฺณสมฺปทา	เตชวณฺตาว สุรียา
สพฺพาสเว ปริณฺณาย	นิพฺพายิสฺสนฺตี อนาสวา

ความว่า บุคคลผู้ได้นำเดี่ยซึ่งความตระหนี่ มีใจเต็มใส่ศรัทธา ฟัง
บริจาคทาน โดยกาตอันควรในพระอริยทั้งหลาย ทานที่บุคคลถวายในพระ
ทักขิณฺเนยฺยบุคคลจำพวกนั้น ครั้นทายกผู้บริจาคนั้นเกิดอนจากชาติเป็น
มนุษย์แล้ว ย่อมไปบังเกิดในโลกดววรรค เมื่อทายกผู้บริจาคนั้นยังต้อง

เทียวอยู่ในสงสารวิฏไป ๆ มา ๆ ก็จักได้เสวยทิพยสุขอันกาลนาน อนึ่ง
 ทายกผลบรรจาทานนั้น จักไม่ไปเกิดในทศกคตสันต์นถกตบ จักบังเกิดแต่
 ในตระกูลทั้งต้อง คือ ตระกูลกษัตริย์มหาศาล แดตระกูลพราหมณ์
 มหาศาล ทั้งจะมอทธิฤทธิบุญญาธิการอันยิ่งใหญ่ แดมีเดชาภาพอัน
 กตลา อุปมาดังพระอาทิตย์ในอากาศ เมอถึงที่สุดแห่งภพแห่งชาติ ก็
 จักกำหนดรู้อรรพอาดวิเกสร์ สันอาดะทั้งปวง ดวงเขาด้อมตมหาณฤพาน
 ส้มเด็จพระบรมศาสดาจารย์ทรงประกาศบุรพจริยาของพระองค์ด้วย
 ประการฉนั้นแล้ว จึงตรัสแกภิกษุทั้งปวงว่า ดูภิกษุทั้งหลาย ชนชอว่า
 กฐินทานนเอนงมาแต่วงศ์ของพระพุทธเจ้าพัพพัญญู แดเป็นจารีตของโบราณก
 บณชิตทงหลาย เปนทานมอานิสงสมถอนึ่งใหญ่ตั้งตถาคตพรรณนามานน

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตวา ส้มเด็จพระผู้มีพระภาค
 บรมศาสดาจารย์ ทรงนำวตถุณทานมาตรัสเทศน์นาดงนแล้ว จึงทรง
 ประกาศอริยสัจทง ๔ ครนจบพระอริยสัจเทศน์นาดง พระภิกษุสงฆทง
 หลายเปนนมมากก็ได้ บดลผลทงหลายมิได้คาบตตผลเปนนัน ส้มเด็จพระ
 ทศพลจึงทรงประมวณชาติกว่า บรุษทของพระเจ้าจกพรรดิเทวราชใน
 ครงนน กถบชาติมากคือพุทธบรุษทในกาลน พระเจ้าอดิเทวราชในครงนน
 สดับชนรประวตมา คือพระตถาคตในกาลน ท่านทงหลายจงทรงจำชาติก
 ตั้งตถาคตแลดงมานนแล

๓๙ ปาจิตตกumarชาตก

ตว ภควา ภูมิปาโลติ อิทํ สตุถา เวสาลียํ นครํ อุปนิสฺสสาย
พิมพาเทวี ปพฺพชิตํ อารพฺภ กเถสิ

สตุถา สดมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ทรงอาศรัยเมืองไพศาลี เป็นที่
โคจรสถานทรงบาท อารพภ องค์พระโศกนาถทรงพระปรารภพระนาง
พิมพาซึ่งออกบรรพชาเป็นพระภิกษุณี ให้เป็นเทศนานุบัติเหตุ กเถสิ จึง
ตรัสพระธรรมเทศนาชาตกนให้เป็นผล มีพระบาตรเริ่มท่อนว่า ตว ภควา
ภูมิปาโล ดังนี้

เอกทิวสมฺหิ แทจฺจวันหนิงภิกษุทั้งหลายนี้ประชุมสนทนากันใน
โรงธรรมสภาว่า ดูกรอาวโธทั้งหลาย พระนางพิมพาเทวีนั้นครั้นบรรพชา
เป็นนางภิกษุณีแล้ว ก็มีพระรูปลักษณะอันงามยิ่งนัก ควรเป็นมหัศจรรย์
ในขณะนั้น สดมเด็จพระบรมศาสดาเสด็จอยู่ในพระคันธกุฎี ได้สดับ
ถ้อยคำพระภิกษุทั้งหลายด้วยทิพโสตญาณ จึงเสด็จคมนาคมการไปสู่โรง
ธรรมสภา ทรงประทับณพุทธอาสน์แล้ว ตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า เธอ
ทั้งหลายนี้สนทนาถึงเรื่องอะไรกัน พระภิกษุทั้งหลายจึงทูลความตามที่
ได้สนทนากันให้ทรงทราบ จึงมีพระพุทธรูปมาตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นางพิมพาเทวีจะไต่ถามด้วยเพศบรรพชาแต่ในกาลบัดนี้ห้ามได้ แม้ถึงใน
กาลปางก่อน นางได้ถอเพศบรรพชากมลลักษณะจรรยาอันงามเหมือนกัน
มีพระพุทธรูปมาตรัสดังนี้แล้ว ก็ทรงดูक्षणภาพ พระภิกษุทั้งหลายจะใคร่

ทราบอดีตนิทานจึ่งทอดอาราธนา พระพุทธองค์ จึ่งทรงนำเรื่องในอดีตกาล
มาตรัดเทศน์าคงต่อไปนั้ว่า

อดีตเต ฤๅกษเว พรหมพนุชฺณคร มหาธมฺมราชา นาม เอโก
ราชา รัชชํ กาเรสิ ฯ ล ฯ ตุกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลเปในอดีตดวง
แล้ว มีพระราชองค์หนึ่งทรงพระนามว่ามหาธรรมราชา ครองราช
สมบัติอยู่ณเมืองพรหมพนุชฺณคร มีพระอัครมเหษังามบวรทรงนามว่า
สุวรรณเทวี

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์จุติจากเทวโลกลงมาปฏิสนธิในครรภ์พระ
อัครมเหษันั้น ครนถวณทศมาตักก็ประสูติจากพระครรภ์ พระประยูรญาติ
ทั้งหลายมีพระราชบิดาเป็นประธาน จึ่งให้นามพระราชกุมารนั้นว่า ปาจิตต
กุมาร ดังนี้ ครนพระราชกุมารโพธิสัตว์มีพระชนมได้ ๑๖ ปี พระเจ้า
มหาธรรมราชาปราธนาจะอภิเชกให้ครองราชสมบัติ จึ่งมีพระราชดำล้น
ไปยังกษัตริย์ทรงรอยเอ็ดพระนคร ให้ประทับคกแต่งราชธิดาล่งมา เพื่อจะ
เลือกขคคยกัญญาที่สมควรเป็นคู่อภิเชกกับพระราชโอรส

พระยาทรงรอยเอ็ดพระนครได้ทราบพระราชดำล้นของพระเจ้ามหาธรรม
ราชา ค่างกคกแต่งธิดาของตน ๆ ล่งมายังเมืองพรหมพนุชฺณคร พระเจ้า
มหาธรรมราชาจึ่งให้ ธิดา ของ พระยา รอยเอ็ด นน หนึ่งเรียงกันเป็นลำดับใน
หน้าพระดาน แล้วมพระราช เองการ ให้ พระราช โอรส โพธิสัตว์เลือกคู่ตาม
ปราธนา พระโพธิสัตว์แลศราชธิดาทรงรอยเอ็ดกมได้พอพระทัยในราชธิดา

เหล่านั้น ครั้นพระราชบิดาตรัสถามว่า ดูกกรพ้อปาจิตตกumarผู้เป็นบิโยรด์
 ราชธิดาทงหมดนั้น ไม่เป็นที่พอใจของเจ้าหรือ จึงทูลรับว่า หม่อมฉัน
 ไม่มีความปราถนาในราชธิดาเหล่านี้เลย พระพุทธเจ้าชา ถาแม่มดมเค็จ
 พระราชบิดาทรงพระอนุญาต หม่อมฉันจะถวายบังคมลาฝ่าพระบาทไป
 แล่ดวงหารรยาตามชอบใจ พระพุทธเจ้าชา

พระเจ้ามหาธรรมราชาจึงตรัสว่า ดูกกรพ้อผู้เป็นบิโยรด์ บิดาจะให้
 โหราจารย์ทำนายทายทักคน ให้รู้ว่าคชของเจ้าจะอยู่ในทิศใดทางใด เจ้าจึง
 ไปเดาะหาในทิศนั้นทางนั้น มีพระราชดำรัสตั้งนัแล้ว จึงให้หาโหราจารย์
 เข้าไปเฝ้าแล้วตรัสว่า บิดนัโอรด์ของเราจะไปแสวงหาคู ท่านจงพิจารณา
 ดูว่านางนั้นจะอยู่ในทิศใด จะมีรูปสัรรพางค์เป็นอย่างไร แด่เป็นบุตรของมู
 ไค เกิดในตระกูลอะไร

โหรรับพระราช โองการแล้ว คุณหารพิจารณาโดยคัมภีร์ ได้ย
 คำสัตร จึงทูลพระเจ้ามหาธรรมราชาว่า ข้าแต่ลัสมคิเทวดา คชของพระราช
 โอรด์นั้นมัญญดกษณะอันประเสริฐ ทั้งประกอบไปด้วยเบญจกถยาณั
 แต่บคินนางยังอยู่ในครรรภ มารดาของนางนั้นเป็นหญิงหม้ายอนาถา ต้อง
 ทำไรไถนาด้วยกำลังของตน แต่มีกถคเป็นเงากนอยเบองบนคัรชะ ด้วย
 อำนางบุญญาธิการของธิดาที่อยู่ในครรรภ แต่มหาชนทงปวงนหมคิเห็น
 กถค ถ้าพระราช โอรด์เสด็จไปทางทิศบูรพากจะไดพบนางนั้น พระ
 พุทธเจ้าชา

พระเจ้ามหาธรรมราชาได้ทรงฟังดังนั้น ไม่สามารถที่จะห้ามพระ
โอรสได้ จึงตรัสว่า ดูกองพ่อผู้เป็นบิดาโยรส ถ้ากระนั้น เจ้าจะไปหาคนที่
ตามแต่ปรารถนาเถิด ขอให้เจ้าไปได้ประสพดังความปรารถนา เจ้าจงไปใน
ทิศบูรพาตามคำโหราจารย์

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์ปาจิตตกุมารก็กราบยุคลบาทพระราชบิดา
มารดาถวายบังคมลาออกจากพระนคร บทจรไปในทิศบูรพาโดยลำดับ
วันเดียววัดระยะทางได้ ๖๐ โยชน์ ครั้นรุ่งเช้าก็มาถึงเมืองพาราณสี
เดิรไปพบผู้ตรมกรรมแก่คนหนึ่งทำการไถนาอยู่ ณ ที่นั้น ทิ้งมกตเป็นเงา
กนอยู่บนศีรษะดูคำโหราจารย์ ก็ตั้งนิษฐานแนในพระทัยว่า ทาริกา
ที่อยู่ในกรรมนั้นเป็นคู่ของเรา จึงเดิรเข้าไปใกล้ตรมคนแล้วถามว่า ดูกอง
แม่ ลำบากของท่านไม่มีหรือ ท่านจึงมาไถนาอยู่ดังนี้ ฯ ดูกองพ่อ ลำบาก
ของข้าพเจ้าไม่มี ข้าพเจ้าจึงต้องมาทำการไถนาอยู่ดังนี้ ฯ ดูกองแม่ ถ้าบุตรใน
กรรมของท่านหลุดออกมาเป็นหญิง ท่านยกให้แก่เรา ๆ จะทำการไถนา
แทนท่าน ฯ ดูกองพ่อ ถ้าบุตรของเราเป็นหญิงเรายอมยกให้แก่ท่าน ๆ
จงไถนาแทนเราเถิด

จำเดิมแต่นั้น พระปาจิตตกุมารโพธิสัตว์ก็ทำการไถนา ครั้นเวลาเย็น
ก็เก็บแอกแลไถไปยังเรือนแห่งหนึ่งนั้น แต่พระโพธิสัตว์ทำการไถนาโดย
นิยมนั้น จนตรมคนกรรมแก่ครบกำหนด ๑๐ เดือน ก็หลุดบุตรออกมา
เป็นหญิง มีรูปพรรณอันงามบริสุทธิ ไม่มีหญิงในมนุษย์ที่จะ
เปรียบด้วยความงาม นางประกอบด้วยเบญจกถยาอันงามเลิศ ดุจนาง

เทพอัปสรในสวรรค์ เพราะเหตุนี้ นางจึงมีนามชื่อว่า อรพิมพกุมาริกา ครั้นนางเจริญวัยได้ ๑๖ ปี ก็ได้เป็นภรรยาของปาจิตตกุมาร โพธิสัตว์ แต่พระโพธิสัตว์ อยู่ เพ็ดกเพ็ดน เจริญใจ กับ ดวยนางอรพิมพกุมาริกานั่น กาดนาน

อยู่มาวันหนึ่ง พระโพธิสัตว์ระลึกถึงพระราชามารดาในเวดาศักดิ์มัย กรองให้ปริเทวนาการำพรรณด้วยวาจาว่า พระมารดาของเราจักเป็น อย่างไรก็ได้ เราจักไปเยี่ยมมารดาของเรา ถ้าเรามีได้ ไปเห็นมารดา ชีวิตของเราก็จักไม่มคไป

ครั้นเพ็ดารุงเช้า มารดาของภรรยาพระโพธิสัตว์ จึงถามพระโพธิสัตว์ ว่า ดกรพอ เมื่อคนนเหตุไหนพอจึงได้กรองให้ พระโพธิสัตว์ตอบว่า ข้าพเจ้า คิดถึงมารดาขึ้นมาจึงได้กรองให้ โดยเหตุนี้ ข้าพเจ้าจักขอตาไปเยี่ยมมารดา พอได้เห็นพักตร์มารดาแล้วจักกลับมา ข้าพเจ้าขอฝากนางอรพิมพภรรยา ไว้กับมารดาด้วย นางอรพิมพได้ฟังดังนั้น กรองให้รำพึงว่าจะไปตามไป ด้วย พระโพธิสัตว์จึงห้ามว่าอย่าไปเลย หนทางที่จะไปนั้นกนดารหนัก จง อยู่กับมารดาในเมืองนี้เถิด มารดาของนางไม่สามารรถจะห้ามพระโพธิสัตว์ ได้ จึงพูดโถมเต้าเอาใจธิดาของตนว่า เจ้าจงอยู่กับมารดาก่อนเถิด หน ทางที่จะไปนั้นดวหนประกอบด้วยอันตราย ถ้ามีของเจ้าเขาไปไม่ช้าก็จักกลับ มา เจ้าอย่ามีความวิโยค โศกเศร้าไปเลย

พระโพธิสัตว์ถามมารดาแต่โถมเต้านางอรพิมพภรรยาแล้ว ก็แปลง เพศออกจากเมืองพาราณสี เติรไปโดยดำดับมรรคาวิถี กถงเมืองพรหม

พระอนุชโดยสุดหัวใจ จึงเข้าไปถวายบังคมต่อองค์พระราชาธิบดี
 มารดา ต่อองค์พระราชาโอรสกลับมา ก็มีพระทัยชื่นชมโลมหนัก
 จึงตรัสว่า เจ้าจากบิดามารดาไปช้านาน เจ้าได้พบนางตามคำโหราจารย์
 ทำนายแล้วหรือ พระโพิษิตก็จึงทูลความตามประเพณีเหตุให้ทรงทราบ
 แล้วทูลว่า หม่อมฉันระลึกถึงจึงรีบมาเฝ้าพระชนกชนนี แล้วจะกลับไปพา
 นางอรพมพเทวมาเฝ้าต่อภายหลัง พระพุทธเจ้าชา

ในกาลเมื่อพระโพิษิตก็ออกจากเมืองพาราณสีไปแล้ว อยู่มาวัน
 หนึ่งในเมืองพาราณสีมีการมหรศพ มหาชนทั้งหลายตกแต่งประดับกาย
 แล้ว ต่างก็พากันเที่ยวไปในที่นั้น ๆ

ฝ่ายพรหมทัตตฤมารบุตรพระเจ้าพาราณสีก็แควดตอมไปด้วยยศบริวาร
 คมนาคารไปเล่นที่เพื่อจะอาบน้ำ ครั้นไปเห็นนางอรพมพกุมารีรูปทรง
 ดั่งฐานอันทงามเลิศ จึงถามว่า คุณแม่ เจ้านมด้ามแล้วหรือยัง นาง
 อรพมพตอบว่า ข้าแต่พระราชกุมาร ข้าพเจ้านมด้ามแล้ว พรหมทัตตฤมาร
 ตรัสว่า เจ้ายงมโตมด้าม ว่าดังนี้แล้ว ก็ชวนนางอรพมพไปยังปราสาทที่
 อยู่ของคุณ

ฝ่ายนางอรพมพกุมารีนนี้ ระลึกถึงพระโพิษิตก็ด้ามร้องไห้ปริเทวนา
 การอยู่ไปมา จึงกล่าวคำเป็นคาถาว่า

วิโยโค เม กโต ปุพเพ

นรสุส มิคปกฺขิโน

เตน กัมมวิปาเกน

วิโยโค โหติ สามิกา

ความว่า ความที่พลัดพรากจากกัน เราได้กระทำไว้แก่นรชนแต่เนิ่น
 นกแต่ปางก่อน ด้วยอำนาจวิบากของกรรมนั้น มาบัดนี้ เราจึงต้องพลัด
 พรากจากสามีของเรา

เมื่อนางอรพิมพเทวีปริเทวนาการว่าไร ด้วยถ้อยคำตงนเป็นตน
 พรหมทัตตกุมารก็เข้าไปในปราสาท ปราธนาจะอภิรมณ์มผลด้วยราคะฤดี
 นางอรพิมพเทวีกบรภาษตตภอพรหมทัตตกุมาร ด้วยถ้อยคำมีประการ
 ต่าง ๆ แลวจึงกล่าวคาถาว่า

น ทิสฺวา ภูมิปาลปุตฺโต น ฝุสฺสปาทาปี อิจฺฉามิ
 อหิ ตฺว กุสฺรียกาโย มุตฺตกรีสปริปุณฺณสทิสฺส

ความว่า ท่านเป็นพระโอรสของพระเจ้าแผ่นดิน แต่เราไม่ปราธนา
 จะดูท่าน สรรกายของท่านดูเต็มไปด้วยมุตแลกรดี เราไม่ปราธนาที่จะ
 ถูกต้องด้วยเท้าของเรา

เมื่อนางอรพิมพเทวีกถาบรรณภาษตตภอตงน พรหมทัตตกุมารก็ไม่
 ดำารถจะชมชื่นนางได้ เมื่อเข้าไปโถกนางก็ไหวอนรรณพนักาดังนก จึงเดิน
 ออกมาพักอยู่ภายนอกปราสาท

ในกาลนั้น พระโพธิสัตว์คิดว่าพึงถึงนางอรพิมพเทวี จึงเข้าไปทูล
 ชนกชนน็ดองกษตริย ธิบตจรมายังเมืองพาราณสี ครินไม่เห็นนาง
 อรพิมพเทวีจึงถามมารดาของ นาง ว่า นาง อรพิมพเทวีไปอยู่ณที่ไหน
 มารดาของนางบอกว่า นางอรพิมพภรรยาของท่านนั้น พรหมทัตตกุมาร

มานำไปด้วย พลการ ของตน พระโพธิสัตว์ ได้ พงคังหนักตรงไปยงหน้า
พระถาน

นางอรพมพเทวเห็นพระโพธิสัตว์ดำมีมา จึงเข้าไปทูลพระเจ้าพรหม
ทศว่า บคนพชายของหม่อมฉันนามว่าปาดตคกุมาร มาเที่ยวตามหา
หม่อมฉันเป็นน้องสาว พระพุทธเจ้าชา พระเจ้าพรหมทศจึงตรัสว่า ถ้า
พชายของเจาตามมา ก็จงพาขึ้นไปบนปราสาทเถิด นางอรพมพทศว่า
หม่อมฉันกลัวพระราชกุมาร ไม่ดำมารถจะพาขึ้นไปได้ พระพุทธเจ้าชา
พระเจ้าพรหมทศจึงมีพระราชบัญชา ให้อำมาตย์คนหนึ่งนำพระโพธิสัตว์ ขึ้น
ไปบนปราสาท พระโพธิสัตว์ ขึ้นไปบนปราสาทที่ยงมทนได้เห็นพรหมทศต
กุมาร ว่ามกรยาอาการเป็นอย่างไร

ขณะนั้น นางอรพมพเทวรินสุราบานมรัคอันเข้ม เอาไปถวายให้
พรหมทศตคกุมารด้วย ครนพรหมทศตคกุมารด้วยสุราเมาหลับอยู่ณที่นั้น
นางจึงเอาดาบตัดพระค่อพรหมทศตคกุมารให้ขาดสิ้นชีพ แล้วนางกริบมา
บอกพระโพธิสัตว์ดำมีว่า บคนชาพเจาชาพรหมทศตคกุมารเสียแล้ว เราทั้ง
สองจงรีบพากันหนีไปจากเมืองนี้เถิด พระโพธิสัตว์ ได้ พงคังหนักตกใจมี
ความทุกข์เป็นอันมาก มรู้ทว่าจะหนีไปด้วยอุบายอันใด หนึ่งเป็นทุกข์ใจ
อยู่กับนางอรพมพเทว

ขณะนั้น กรอนถึงอาศนนทาวโกสัยล็กกเทวราช ด้วยเดชอำนาจบุญญา
ธิการของชนทั้งสองที่ได้อบรมมา ทาวล็กกเทวราชจึงพิจารณาด้วยทพย
เนตรก็ได้เห็นเหตุอันนั้น จึงลงจากเทวโลกนฤมิตรกายกตายเป็นอัครราช

รับเข้าไปหาปาจิตตกุมารโพธิสัตว์ แล้วบอกว่า ท่านทั้งสองจงขึ้นนั่งบน
หลังช้างเผือกไปไหนก็ได้

พระโพธิสัตว์ ได้ฟังดังนั้นก็มีความยินดี จึงพานางอรพมพเทวชน
นั่งบนหลังอศักราช อศักราชก็พาเหาะไปโดยอากาศ ครั้นถึงอรวิญญู
ประเทศก็ให้ตั้งพักอยู่ที่โคนไทร แล้วทำวาลกเทวราชก็เหาะกลับไปยัง
เทวภพ พระโพธิสัตว์กับนางอรพมพเทวชนทั้งสองพักอาศัยอยู่ ณ ที่
โคนไทรนั้น

ครั้นรุ่งเช้า พระเจ้าพรหมทัตตมิได้เห็นราชบุตร แลมิได้เห็นพระ
โพธิสัตว์กับนางอรพมพเทวชนในปราสาท จึงมีพระราชดำรัสถามพวกอำมาตย์
ว่า พระราชโอรสของเราทั้งปาจิตตกุมารและนางอรพมพ ไปอยู่ที่ใด
จึงมิได้เห็นอยู่ในปราสาท ฯ ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชโอรสของพระ
องค์ถูกปลงพระชนม์เสียแล้ว แต่ปาจิตตกุมารกับนางอรพมพนั้น ข้า
พระองค์ทรงหายมิได้เห็น พระพุทธเจ้าข้า จึงมีพระราชดำรัสถามว่า
พระราชโอรสของเราถูกปลงพระชนม์ เสียด้วยเหตุไร อำมาตย์ทูลเหตุ
ผลจึงทูลว่า ข้าแต่สมมติเทวราช พระราชโอรสของพระองค์พาดัสตรคน
หนึ่งมาไว้ ชรอยสัตรีนั้นจะปลงพระชนม์ให้ตาย พระพุทธเจ้าข้า
พระเจ้าพรหมทัตได้ทรงฟังประพฤตเหตุดังนั้น ก็ทรงนั่งอยู่มิได้ตรัสประการ
ใด ด้วยทรงทราบในพระทัยว่า พระราชโอรสของพระองค์ มิได้ดำรงอยู่

ในสุจริตธรรม ประพฤติแต่ในทางที่ไม่ควรประพฤติ จึงต้องสิ้นชีพ ตกษยเป็นธรรมดา

ในกาลนั้น มีนายพรานป่าคนหนึ่ง ชักกระบือออกจากเมืองเขาไปได้มา ครั้นแต่เห็นพระโพธิสัตว์กับนางอรพมพนางอยู่ใต้ต้นพฤกษาดงนั้น จึงคิดใน ใจว่า เราจกยงล่ามเดี่ยวพาเอาเมียไปในกาลนี้ คิดดงนแล้ว ก็ดงจากหลัง กระบือถอนำไม ย่องเขาไปยังพระโพธิสัตว์ ให้ถึงความตายอยู่ณที่นั้น แลพานางอรพมพมาชนหลังกระบือ จึงชักกระบือไปในอรัญญประเทศ ราวป่า

ฝ่ายนางอรพมพพนนเมื่อชักกระบือมากับนายพราน นางก็รำปริเทวนา การถึงล่ามเป็นเบื้องหน้า ครั้นนางคิดอุบายได้อย่างหนึ่ง จึงพูดแก่นาย พรานว่า ข้าแต่พ่อ ข้าพเจ้านั่งอยู่ข้างหน้าดงนี้ ให้มีความลี้ภัยกลัวเขา กระบือเหลือกำลัง ข้าพเจ้าขอหญิงไปข้างหลังท่านเถิด นายพรานได้ฟัง ดงนั้น จึงให้นางอรพมพมานั่งข้างหลังตนตามปรารถนา ครั้นกระบือเคจร ไปไต่หน้อยหนึ่ง นางอรพมพจึงพูดว่า ข้าแต่พ่อ ท่านจงสั่งดาบมาให้ ข้าพเจ้าถือเถิด ท่านจะได้ ชักกระบือไปโดยลี้ภัยกลัว นายพรานไม่ร้อบาย จึงสั่งดาบให้นางอรพมพแล้วชักกระบือไปโดยควรแก่ความปรารถนา ไป ไต่หน้อยหนึ่ง นางอรพมพจึงเอาดาบที่ตนถอนน พนคือนายพรานป่าให้ ชาดกตกลงจากหลังกระบือ แลนางอรพมพตกลงจากหลังกระบือ จึงกลับไป ที่ศัพพะโพธิสัตว์เป็นภักดา ตรงเขากอดบาทพระล่ามแล้ว ก็ร้องให้ ปริเทวนาการลี้ภัยอยู่ณที่นั้น ครั้นนางพนล้มฤตคณมา จึงพิโรธาพรรณว่า

ข้าแต่พระด้ามี พระองค์จึงตฤกษณเกิด ไฉนจึงมานอนอยู่ณกองทรายตงน
 ถ้าพระองค์ดำรงอยู่ในราชสมบัติ ก็จักพาเสนามาตยราชบริษัทยาพา
 ข้าพเจ้าไป ถ้าพระองค์สิ้นชีพตักษัยอยู่ในปราสาท พระศัพทจักได้จรจร
 ด้วยสกุณชชาติอันหอมตระหลบไปด้วยกลิ่นสุมาถิ จะมัสรรพตฺรยงคตฺนตฺร
 ประโคมอยกักกอง บदनพระองค์มานอนสิ้นชีพอยู่แต่เพียงเดียว ปด้อยให้
 กิมชาติทงหลาย มาดับกนนาเดอดแด่นาหนองของพระองค์หาควรวไม นาง
 อรพมพเทวราพิไรราพรณอยตงน

ขณะนั้น อาตมของท้าวโกถียตักกเทวราชก็แสดงความรอนผิดปรกต
 ท้าวตักกเทวราชทรงเทวดารหกรเหตุ จึงตรัสเรียกพระมาตตมาแถวตรต
 ว่า ตุกรมาตตเทวบุตร บदनนายพรานปามายงพระโพชตตว ให้ถถึงความ
 ตาย นางอรพมพมภรรยามารวองให้เห่นนาเวทนา ท่านจงนถุมิตกาย
 เปนพงพอนตวหนึ่ง ต่วนตวเราจะนถุมิตกายเปนนุเห่า พากนไปในที่โกถ
 พระโพชตตว ท้าวตักกเทวราชมีเทวดารตตงนแถว ก็พาพระมาตตตงมา
 จากเทวโลก แถวตางองค กนถุมิตกายกตายเป็นพงพอนแถงเห่า แถว
 นถุมิตโอดตพิเศษแทงหนึ่ง วางไว ในที่อนตมควรชางหนึ่ง

ทนไคนั้น พงพอนคอพระมาตตตงเห่าคอท้าวโกถีย ตางกตตรง
 เขากตชงกนแถกน ชางพงพอนนนตตายกอน งเห่าจงไปคาบเอาแทงยามา
 เคียวพนตงทพงพอน พงพอนนนกกตบเปนนน แถวเขากตเอางเห่านนตตาย
 พงพอนกไปคาบเอายานนมาเคียวพนทงเห่า งเห่านนกกตบเปนนน

นางอรพมพเห็นดังนั้นจึงคิดว่า ย่าแห่งนั้นเป็นยาอันวิเศษ เราจักไป
 เอายาเคียวฟันด้ามี่เราในกาตบคน ครั้นนางคิดดังนั้นแล้ว ก็ไปหยิบเอาแท่ง
 ยานนั้นมาเคียวฟันลงที่องค์พระโพธิสัตว์ ๆ ก็กลบมธุรสเป็นขน จึงถูกขนนี้
 แล้วถามนางอรพมพว่า ดุกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ ฟันอันหลุดไปนาน
 อยหรือ นางอรพมพจึงบอกว่า ข้าแต่พระด้ามี่ พระองค์มิได้ได้ยาดัน
 หามิได้ พระองค์ถูกนายพรานบ้ายิงให้สิ้นชีพตักษัย แล้วนางก็เล่าความ
 ตามที่ได้ชำนายพรานบ้ายิงจนถึงได้เคียวยาฟันให้มพระชนมคันมา
 พระโพธิสัตว์ได้ฟังดังนั้น เมื่อจะพรรณนาคุณของภรรยาจึงกล่าว
 พระคาถาว่า

นตถิ เม สรณิ อณฺญิ ตวณฺจ เม สรณิ วริ

อจฺจริยํ ปุพฺเพ น ชาตา อพฺภุตํ โลมหํสนิ

ความว่า ดั่งอันมิได้เป็นที่พึ่งที่ระลึกของเรา ตัวของเจ้านเป็นที่พึ่ง
 อันประเสริฐของเรา การที่เจ้าเป็นที่พึ่งของเรานี้ เป็นอัศจรรย์ที่ไม่เคย
 มามชน ทำให้เราเกิดขนพองดุ้งองเกล้า

เมื่อพระโพธิสัตว์เจ้าด้รวรเดรัญคุณของภรรยาดังนั้นแล้ว จึงถามนาง
 อรพมพว่า ดุกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ แท่งยาที่เจ้าได้นนอยที่ไหน ๆ
 ข้าแต่พระด้ามี่ ข้าพเจ้าได้เก็บไว้แล้ว ๆ ดุกรเจ้าผู้มพกตรอนเจริญ เจ้า
 จึงเก็บไว้ให้ค้อยาได้ประมาท เอาไว้เป็นที่พึ่งของเราไปในภายหน้า นาง
 อรพมพรับคำแล้ว ก็เอายานนั้นผูกสอดชายผ้าห่มไว้เป็นอันดี แล้วต้อง
 ภரியาด้ามี่ก็พากันเดินไปโดยลำดับ ครั้นถึงฝั่งแม่น้ำแห่งหนึ่ง พระโพธิสัตว์

จึงพุดกับภรรยาว่า ดุกรเจ้าม พกตรอนเจริญ เรือแพอน ไตกม ไตม
 เราทั้งสองจักข้ามแม่น้ำอย่างไรได้ พุดดังนั้นแล้วก็แลไปในช่วง โนนข้าง
 ในขณะนั้น มีสามเณรน้อยของคหิงพวยเรือมาในแม่น้ำนั้น ครั้น
 พระโพธิสัตว์เห็นสามเณรพวยเรือมา จึงมีวาจาว่า ข้าแต่พ่อเณรน้อย
 พ่อเณรช่วยส่งเคราะห์ข้ามส่งให้ ข้าพเจ้าทั้งสองได้ ไปถึงฝั่ง โนนด้วยเถิด ๆ
 ดุกรอบหลัก เรือของเราเล็กเท่านั้น จะข้ามส่งท่านทั้งสองอย่างไรได้ ถ้า
 ท่านข้ามไปแต่ทีละคนพอจะส่งได้ ๆ ข้าแต่พ่อเณร ถ้ากระนั้นกตแล้ว
 พ่อเณรส่งเคราะห์ข้ามส่งทีละคนเถิด พระโพธิสัตว์พุดดังนั้นแล้วก็ลงไป
 เรือก่อน สามเณรก็พวยเรือพาพระโพธิสัตว์ข้ามไปถึงฝั่ง แล้วก็กลับมารับ
 นางอรพิมพเทวี ๆ ก็ลงไปนั่งในเรือ ครั้นนางอรพิมพตงไปนั่งในเรือแล้ว
 สามเณรก็ถอยเรืออยู่มิได้ข้ามส่ง นางอรพิมพจึงถามว่า เหตุไฉนพ่อเณร
 จึงไม่ข้ามส่ง พ่อเณรจะพาข้าพเจ้าไปข้างไหน สามเณรตอบว่า ดุกร
 อุบัติกา เราจะพาเอาภรรยาของพี่ชายเราไป นางอรพิมพ ไต พงตงนน
 ก็มิได้ตอบประการใด สามเณรก็พานางไปโดยกระแสน้ำตามริมฝั่ง
 ฝ่ายพระโพธิสัตว์เห็นสามเณรหายไป ก็มีความหนักใจยิ่งนัก จึงแล
 ดูไปข้าง โนนข้างนอกมิได้ เห็นสามเณรแลภรรยา จึงปริเทวนาการกล่าว
 เป็นคาถาว่า

อนาถา วตตมานาปี   นทีตีเร ตรามหเส
 ภริยํ เม น ปสฺสามิ   ภริยาปี น ตีเรสฺสตี
 สพฺพา โอโลภียา ทิสา   ภริยํ เม น ปสฺสามิ

17/06/2564

หทัย เม จ โสเกน	มรณญจ ภวิสสตี
คงคามชฺเณ โอโถเกส	ภริยํ เม ม ปสสามิ
สพฺพสตุตา ชเล จรา	มจฺจนกาปี จ กุมฺมิกา
กุมภีลา มงฺกรา พหู	สพฺเพ หิ ภกฺขา ขาทนฺตี
สุริโย จ อตฺตงฺกโต	จนฺโทปี ปุน อจฺจุหิ
สามเณเรน กหิตา	เก ทิสสาม น อีทิส

ความว่า เราทั้งสองเป็นผู้ธำนาถพากันข้ามฝั่งแม่น้ำ บัดนี้เรามิได้แต่
 เห็นภรรยาของเรา หรือถ้ามณเรรนั้นจะไม่ข้ามฝั่งภรรยาเรา เราแลดูไป
 ในทิศทั้งปวงก็มิได้เห็นภรรยา หทัยของเราจะแตกทำลาย เพราะความ
 โศกในครั้งนั้น เราตั้งตาแลดูไปในกลางนที ก็มิได้แต่เห็นภรรยาของเรา
 อนึ่งสัตว์ทั้งหลายที่เที่ยวอยู่ในน้ำเต่า ก็ล้วนเป็นสัตว์ที่ตรายเป็นอันมาก
 มทั้งฉลามฉนากจรเข้แถมังกรเป็นต้น สัตว์เหล่านั้นจะเคี้ยวกินภรรยาเรา
 เสียแล้วหรือไฉน เวदानพระอาทิตย์ก็เกิดที่จะอัสตงศต ทั้งแสงพระจันทร์
 ก็รางจันมาในอากาศฉก หรือถ้ามณเรรนั้นจะพานางอรพิมพเทวีไปแห่งใด
 เราก็มิได้แจ้งเหตุ ผู้ใดที่จะใดความเดือดร้อนเช่นเรามิได้ม
 แต่พระโพธิสัตว์ปรเทศวนาการคร่ำครวญอยู่ดังนี้ มีอาการประคุดัง
 ว่าเป็นบ้า

ฝ่ายถ้ามณเรรน้อยนั้นกพายนาวาพานางเดียบบไปตามฝั่งนที นางอร
 พิมพเทวีแลเห็นไปบนบก ได้เห็นคนมะเดอมผลอดนคกเคียรดาชกคคเห็น
 อุบาย จึงบอกถ้ามณเรรน้อยว่า ข้าแต่พ่อเณร ข้าพเจ้ามีความหวัระหาย

เหลือก่าตั้ง   ถ้าได้บริโภคมถมะเดื่อนนบาง   ก็จะมีพอมชวดยศยาวไปได้
 พ่อเนรจงแวงเรือเขาไปเก็บมถมะเดื่อโดยเร็วเถิด   ตามเนรโต พงคังน
 ก็แวงเรือถกเขมจนจกระเบนใหม่คน   ดงจากเรือแวงกรบชนไปบนคน
 มะเดื่อ   นางอรพมพกรบชนจากเรือเอาหนามดะเสี้ยรอบคน   แวงกกถบ
 ดงมาเรือ   จึงร้องบอกชนไปว่า   ดกรพ่อเนร   พ่อเนรอยู่จตเถดคนจะดา
 ไปก่อน   แวงนางกรบพายเรือข้ามไปจนถึงฝั่งโนเวธาพตยคำ   ครนถึงฝั่ง
 แวงนางกถงเรือเดี่ยว   ธิชนบกไปตามหาพระดำมี   เทยวเดรหาไปในข้าง
 โนนข้างนกกมโตพบ   นางจึงปริเทวนากการตั้งสัตยาริชฐานดวยถอยคำว
 ความทุกข   ในครงนมความตายเป็นที่ดี   มีรวกทจะเทยวตามหาในทีใด
 ถ้าพระดำมีชาพเจ้าذنชพตกษยไปเปนปลา   ชาพเจ้าขอตายไปเปนคงคาก
 อาศรัย   ถ้าพระดำมีตายไปเปนข้างงา   ชาพเจ้าจะตายไปเปนข่าพนาดันต์
 ถ้าพระดำมีนนตายไปเปนภุมรา   ชาพเจ้าจะตายไปเปนบุบผาให้เซยชม   แม
 พระดำมีตายไปเกิดในทีใด   ชาพเจ้าขอตายไปเกิดในทีนน   แมพระดำมีตาย
 ไปเกิดเปนพระราชา   ควของชาขอไปเกิดเปนอกรรมเหษ
 นางอรพมพเทวปริเทวนากการดวยถอยคำดงนแล้ว   ก็เดรไปโดย
 มรรคางจนถึงเมืองจิมปากนคร   นางจึงเขาไปหยุดพักกระงับรอนในวิหาร
 แห่งหนึ่ง   จึงเขาไปนมัสการพระพุทชปฏิมากรในวิหารนน   แวงดงสัตย
 ธิฐานดวยพระคาถาว

ภนเต   ภควา   โลกนาโถ   สุนทโร   โลกนายโก
 อุกโ   ธนา   ตุงฉา   โหตุ   เวสโปโส   ภวิสสตี

ความว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นเทพของสัตว์โลก พระองค์
เป็นนายกษัตริย์สัตว์โลกเป็นอันดี ขอให้นมทั้งสองในกายของข้าพเจ้า
อันทรธานหาย แล้วเพ็ชช่ายจงบังเกิดแก่ข้าพเจ้า

ในขณะนั้น นมทั้งสองของนาง ก้อนทรธานหาย เพ็ชช่ายก็บังเกิด
ปรากฏขึ้นแก่นาง ด้วยอานุภาพแห่งคำอธิษฐานนั้น นางจึงเปลี่ยนแปลง
ชื่อตนให้ชื่อว่าปาลิตตกุมาร คือเอาชื่อพระโพธิสัตว์ผู้เบญจามณีเป็นชื่อ
ของตน แล้วนางก็พักอาศัยอยู่ในแดนเมืองจัมปาศนคร

ในกาลนั้น วิชาของพระราชผู้ครองเมืองจัมปาศนครกระทำกาต
กิริยาตายโดยโรคอันเกิดขึ้นในขณะนั้น พวกอำมาตย์ก็พากันจัดแจงการที่
จะชำระพระศพ ปาลิตตกุมารแปลงรูปร่างนั้นจึงเข้าไปในเมือง ครั้นเห็น
อำมาตย์ทั้งหลายวุ่นวายกันอยู่ จึงเดินเข้าไปถามว่า ท่านทั้งหลายจัดการ
ระดับตกแต่งอะไร อำมาตย์ทั้งหลายบอกว่า วิชาของเจ้านายเราทำกาต
กิริยามาได้ ๗ วันแล้ว เราทั้งหลายจัดการที่จะระดับพระศพในกาลนี้
ปาลิตตกุมารจึงบอกว่า เราเป็นหมออาจรักษาคนที่ตายได้ ๗ วัน ให้
มีชีวิตกลับเป็นชนได้ อำมาตย์ทั้งหลายได้ฟังดังนั้น จึงพากันเข้าไปทูล
พระราชว่า ข้าแต่สัมมติเทวดา บदनหม่อมอวิเศษคนหนึ่งมา บอกว่าอาจ
รักษาคนที่ตายแล้ว ๗ วัน ให้มีชีวิตกลับเป็นชนได้ พระพุทธเจ้า
พระเจาจัมปากราชได้ทรงสดับดังนั้นกรมพระหฤทัยได้มนต์เบิกบาน จึงมี
พระราชดำรัสให้หาปาลิตตกุมารเข้าไปเฝ้า แล้วตรัสถามว่า เจ้าอาจรักษา
ชีวิตเราให้มีชีวิตได้หรือ ฯ ข้าแต่สัมมติเทวดา ข้าพระองค์สามารถรักษาได้

พระพุทธเจ้าชา ๆ จึงตรัสถามว่า เจ้าจะต้องการอะไรในวิธที่จะรักษา ๆ
 ข้าแต่สัมมตเทวดา ขอให้แวดวงพระศัพตวามาน โดยรอบเท่านั้น พระ
 พุทธเจ้าชา ๆ จึงมีพระราชดำรัสให้เอามานมาแวดวงพระศัพตวามานในทันใด
 ปาจิตตกุมารนั้นถวายบังคมแล้วก็เดินเข้าไปในม่าน จึงแยกย้ายออก
 จากชายผ้าแล้วเหยวพลงที่พระศัพ เมื่อพลงที่แรกพระราชชิตากดมพระ
 เนตรชนว ครั้นพลงคำรบสอง พระราชชิตากพตกพระกาย ครั้นพลง
 คำรบสาม พระราชชิตากดุกชนนังได ปาจิตตกุมารก็ออกจากรมในทันใด
 ขณะนั้น พระเจ้าจุมปากราชก็เสด็จเข้าไปภายในม่าน ครั้นได้เห็น
 พระราชชิตากดบมชวตเป็นชนมา กัมพระหฤทัยได้มนัดเป็นอย่างยิ่ง จึงจูบ
 เคียรเกล้าพระราชชิตาแล้วเสด็จออกมานอกม่าน จึงมีพระราชโองการตรัส
 แก่ปาจิตตกุมารว่า ดูกรพ่อ เราขอมอบราชสมบัติทั้งสี่ให้แก่เจ้า อีกทั้ง
 ชิตาของเราหนควย เจ้าจงครองราชอาณาจักรแทนเราต่อไป

ปาจิตตกุมารทูลว่า ข้าแต่สัมมตเทวดา ที่ทรงพระมหากรุณานั้น พระ
 เศษพระคุณหาที่สุดมิได้ ข้าพระองค์ขอถวายราชสมบัติแด่พระราชชิตาคัน
 ขอได้ทรงพระกรุณาอนุญาตให้ ข้าพระองค์บรรพชาเถิด พระพุทธเจ้าชา
 พระเจ้าจุมปากราชจึงตรัสว่า ถ้ากระนั้นกคแล้ว เราอนุญาตให้เจ้า
 บวชตามความปรารถนา แล้วมีพระราชดำรัสให้หาเครื่องบรรพชตบรคชาร
 ถ้วนประณีต มอบให้ปาจิตตกุมาร ๆ ได้เครื่องถมณบรคชารพร้อมแล้ว ก็
 เข้าไปหาพระเถรผู้เป็นอุปัชฌายะ แล้วบวชเป็นภิกษุเวียนคันถธุระประกอบ

ด้วยความอดสู้อย่างยิ่ง ครั้นกาลต่อมา ก็ได้เป็นพระตั้งพระราชปราชญ์
อยู่ในเมืองนั้น

ในลำดับนั้น พระปาลิตตตั้งพระราชใจไปหาชายช่างมาสร้างศาลา
งามวิจิตรหลังหนึ่ง แล้วให้นายช่างจิตรกรรมเขียนรูปภาพ จับเรื่อง
ตั้งแต่พระโพธิสัตว์พานางอรพมพ จนถึงอศักราช พากันหนีออกจากปราสาท
ในเมืองพาราณสี แล้วลงจากอศักราชนั่งพักอยู่ใต้ร่มพฤกษา มนุษย์พราณ
ป่าตอบเขามายังพระโพธิสัตว์ให้ตายในที่นั้น แต่มงกับพงพอนมากตก
พงพอนตายงเคียวยาฟันให้กตบเป็น งตายพงพอนกเคียวยาฟันให้เป็นขนม
แล้วนางอรพมพเก็บเอายาขนมาเคียวฟัน พระดำมให้ ได้ดื่มฤตเป็นขนม
แล้วต้องดำมภรียากพากันเดินไปถึงฝั่งแม่น้ำ พบดำมเนรน้อยพายเรือมา
พระโพธิสัตว์ขออาศัยย่นาวาข้ามฝาก ดำมเนรดั่งพระโพธิสัตว์แล้วกตบ
มารับนางอรพมพเทวี จนถึงนางอรพมพดวงให้ดำมเนรชนคนมะเดื่อ แล้ว
นางกตบลงเรือข้ามหนีไปในคองคา

ครั้นพระตั้งพระราชใจให้เขียนรูปเรื่องเสร็จแล้ว จึงจัดคนทั้งหลายให้อยู่
พิทักษ์รักษาศาลานั้น แล้วตั้งว่า ถ้าผู้ใดเข้ามาในศาลานี้ จะเป็นบุรุษก็ตาม
สัตว์ก็ตาม เมื่อได้เห็นรูปภาพที่เขียนไว้ แล้วแต่ร้องไห้ปริเทวนาการ
ไต่กเศรา ท่านทั้งหลายจึงรับมาบอกเราให้จงได้ พระตั้งพระราชใจตั้ง
ด้วยคิดว่า พระโพธิสัตว์ดำมมาถึงศาลานี้จะได้พบกัน

ฝ่ายปาลิตตกุมาร โพธิสัตว์นนครนพลตกกับนางอรพมพเทวี ก็มแต่
ความวิโยคไต่กเศราเป็นเบืองหน้า มรูทว่าจะติดตามไปในที่ใด ผนพระทัย

เดินไปในมรรคา บัดถึงเมืองจัมปากนคร หยุดพักพอหายเหนื่อยเมื่อย
ธาแล้ว เดินต่อไปถึงศาลาของพระสังฆราชา จึงเข้าไปในศาลานั้น แล้ว
เที่ยวเดินดูรูปภาพเป็นลำดับ ได้เห็นรูปเรื่องตั้งแต่ออกจากเมืองพาราณสี
จนไปถึงฝั่งที่พบสามเณรพายเรือมา ขอโดยดั่งสามคองคาเป็นอวดด้าน
กมททยอนคนคน จึงย่นร้องไห้ปริเทวนาการอยู่ณที่นั้น

จนทั้งหลายที่เฝ้าศาลาเห็นดั่งนั้น จึงนำความไปบอกพระสังฆราชา ๆ

จึงให้หาตัวพระโพธิสัตว์เข้าไปถามว่า ดูกรอุบาสก ท่านมาร้องไห้ด้วย
เหตุอันใด พระโพธิสัตว์จึงบอกว่า ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพเจ้าพดกนกับ
ภรรยา ครั้นมาเห็นรูปภาพที่เขียนไว้เป็นเรื่องเหมือนกนกับเรื่องที่ข้าพเจ้าพดก
กนมา ข้าพเจ้าจึงไตร่ตรองให้ พระเจ้าข้า พระสังฆราชาจึงว่า ดูกรอุบาสก
ถ้าท่านปราณนาจะพบภรรยาของท่าน ท่านบวชในพระพุทธศาสนา ก็จะได้
ได้พบเห็นภรรยาของท่านโดยแท้ พระโพธิสัตว์ได้ฟังดั่งนั้น ยอยากจะพบ
เห็นนางอรพิมพภรรยา จึงขอบวชเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนา

ในกาลนั้น บรรพชิตทั้งสองคือพระโพธิสัตว์แต่พระสังฆราชาก็มีรูป
วรรณดีณฐานอันงามยิ่งนัก เปรียบปานดูรูปทองคำธรรมชาติ ที่นาย
ช่างหล่อผู้ฉลาดหล่อแล้วแต่ตั้งไว้

จำเดิมแต่นั้น บรรพชิตทั้งสองก็มีความรื่นเริงบันเทิงใจอยู่ด้วยกัน

แต่พระโพธิสัตว์ ภิกษุหนึ่ง พิจารณา ดูพระสังฆราชาเห็นรูปทรงดีณฐานคล้าย
กับนางอรพิมพภรรยาของตนก็มีความสงสัย แต่มิคิดว่าจักคิดประการใด

เพราะเหตุว่า เมื่อพิจารณาเข้าไปก็เห็นเป็นชายประจักษ์ชัด

อย่มาวันหนึ่ง พระสังฆราชาจึงพูดแก่พระโพธิสัตว์ว่า ดุกรภิกษุ
 ท่านจงฟังคำเราในกาลนี้ ตัวเราคืออรพิมพเทวีซึ่งเป็นภรรยาของท่าน เรา
 มาบวชอยู่ในเมืองนกกานแล้ว บदनเราทั้งสองพากันดำดึกขาบทกดับไป
 บ้านเมืองเกิด พระโพธิสัตว์ได้ ฟังดังนั้นจึงตอบว่า ถ้ากระนั้นกดับแล้ว แต่
 โฉนของท่านจึงเป็นชายเราไม่สิ้นความสงสัย

ในกาลนั้น พระสังฆราชาจึงเดินเข้าไปในวิหาร ถวายนมัสการพระ
 พุทธปฏิมากรแล้ว จึงอธิษฐานว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้เป็นนายกของ
 ด้ทั่วโลก ขอให้นมทั้งสองของข้าพเจ้ามชนคฤจากาดก่อน เพสหญิงของ
 ข้าพเจ้าจงปรากฏในกาลนี้ ครั้นสิ้นคำอธิษฐานแล้ว นมทั้งสองก็กดับมชน
 ในกาลนั้น พระสังฆราชาก็กดับเป็นนางอรพิมพเทวี

พระโพธิสัตว์ภิกษุเห็นดังนั้นก็มีความยินดียิ่งนัก จึงดำดึกขาบทเป็น
 คฤหัสถ์ในทันที ดองล้ำมภรรยาในครั้นจะเข้าไปทูลดาพระเจ้าจัมปากราช
 ก็ให้มีความระอายไม่ดามารถจะไปได้ จึงพากันออกจากเมืองจัมปากนคร
 ธิบไปยังเมืองพรหมพันธูราชธานี ครั้นถึงจึงพากันเข้าไปเฝ้าถวายบังคม
 พระราชบิดามารดา แล้วทูลประพฤคิเหตุให้ทรงทราบทุกประการ

พระเจ้ามหาธรรมราชกับพระอัครมเหษัทอดพระเนตรเห็นพระโอรส
 แด่นางอรพิมพเทวี ก็มพระหฤทัยโลมหนักเบิกบาน จึงมีพระราชโองการ
 ให้จัดการราชาภิเศก ตั้งนางอรพิมพเทวีให้เป็นเอกอัครมเหษั ทรงมอบ
 พระราชอาณาจักรให้พระโพธิสัตว์ปกครอง แล้วอวยชัยให้พรดองกษัตริย์
 ให้ดำรงในศีลราชสมบัติสันกาลนาน ประกอบด้วยผาดูกล้ำราญโดยสิริสวัสดิ์

จำเดิมแต่นั้น พระปาจิตตกุมาร โปธิด์ตัวก็ดำรงราชอาณาจักร โดย
 ทศพิชราชธรรม แลทรงอุปถัมภ์ประชาชนด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการ
 แลทรงบำเพ็ญบุญญาภิมถารมทานเป็นต้น ครั้นทำตายชนธ ด้นพระชนม์
 ก็ชนไปบังเกิดในเทวโลกทิพยสถาน

สตุถา อิมิ ฌมมเทสนิ อหริตวา สัมเด็จพระบรมศาสดาจารย์
 ทรงนำเรื่องในอดีตภพมาตรัดเทศน์นาดังนั้นแล้ว จึงตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 พระนางพิมพาเทวีซึ่งบวชเป็นภิกษุณีนั่น จะได้มีความงามแต่ในกาลห้าม
 ได้ แม้ถึงในบุรพชาติปางก่อน นางก็มีความงามเป็นอย่างยิ่งในกาลเมื่อ
 บวชเป็นพระสังฆราชา ดังตถาคตแต่ดงมาแล้ว มีพระพุทธศาสดาดังนั้นแล้ว
 ก็ทรงประชุมชาดกว่า จุดด้ามเนรในครั้งนั้น กถบชาติมากคือ พระยา
 อชาตศัตรูราช นายพรานป่าในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระเทวทัต ท้าว
 ดักกเทวราชในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระอนุรุทธ พระมาตลีเทวบุตรใน
 ครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระฉนนิภิกษุ พระเจ้ามหาธรรมราชในครั้งนั้น
 กถบชาติมากคือพระเจ้าสุทโธทนะพุทธบิดา อัครมเหษีของพระเจ้ามหาธรรม
 ราชในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพระมหามายาพุทธชนนี นางอรพิมพาเทวี
 ในครั้งนั้น กถบชาติมากคือพิมพาภิกษุณี ปาจิตตกุมาร โปธิด์ตัว ในครั้งนั้น
 กถบชาติมากคือพระตถาคต ท่านทั้งหลายจงทรงจำชาดกดังแต่ดงมานี้

จบปาจิตตกumarชาดก

๔๐ สวรรพสิทธิชาดก

นายพรหม ขมาตา เป็รียน ๓ ประโยค วัดมหรณพ์ เรียง

สุวรรณโสภณี อิทํ สตุถา เขตวเน วิหรนุโต อตตโน
คุณวิเสสํ อารพุก กเถสิ

เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ พระองค์เสด็จประทับอยู่ณพระเชตะวัน
พุทธาธิวาส ทรงพระปรารภคุณวิเศษของพระองค์ แล้วตรัสพระธรรม
เทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า สุวรรณโสภณี เปนอาทิ

ในกาลนั้น ภิกษุทั้งหลายประชุมกันณโรงธรรมสภา แล้วพรรณนา
คุณวิเศษของพระผู้มีพระภาคเจ้าว่า ดูกกรอาวได้ทั้งหลาย พระผู้มีพระ
ภาคเป็นบรมครูของเราทั้งหลาย พระองค์ มกัจฉาโดยบายแต่ความตรึก
ตรองมากแต่พระองค์ มีศัลปะแต่ความฉลาดก็มาก พระองค์ มีคุณล้ำเร็ว
แล้วโดยอาการทั้งปวงด้วยประการฉะนี้

ลำดับนั้น สมเด็จพระผู้มีพระภาคพระองค์ ไต่ทรงสดับฟังถ้อยคำ
ของภิกษุทั้งหลายกถาสดับนั้นแล้ว จึงเสด็จออกจากพระคันชกฏีไปสู่โรง
ธรรมสภา ประทับนั่งณอาสน์ ดังพระยาไกรสรราชสีหอนออกจากห้อง
แกวรัตนคูหา แล้วมพระพุทธรูปภาควัดถามว่า ดูกกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้
พวกเธอมาประชุมสนทนากันด้วยเรื่องอะไร ภิกษุเหล่านั้นกราบทูล
เรื่องของตนได้สนทนากันนั้นให้ทรงทราบทุกประการ สมเด็จพระบรมศา
สดาจารย์ จึงมพระพุทธรูปภาควัดว่า ดูกกรภิกษุทั้งหลาย เราผู้ตถาคตจะได้เป็น

๒๔๓
 ๒๒๑
 ๒๒๒
 ๒๒๓
 ๒๒๔
 ๒๒๕
 ๒๒๖
 ๒๒๗
 ๒๒๘
 ๒๒๙
 ๒๓๐
 ๒๓๑
 ๒๓๒
 ๒๓๓
 ๒๓๔
 ๒๓๕
 ๒๓๖
 ๒๓๗
 ๒๓๘
 ๒๓๙
 ๒๔๐

ผู้มกมากเป็นต้น แต่ในกาลนกกหามได้ แม่ครั้งก่อน ในกาลเมื่อเรา
 ได้วยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แลวงหาซึ่งโพธิ์มการบารมีอยู่นั้น เราผู้
 ตถาคคกมค้ดปแลความเฉยวณตาดแลมบุญญากมากเหมือนกัน ย่อมถึง
 ซึ่งถึงเป็นที่ชอบใจ บรรดาภษตริยทงหลายในล่กถสมพทวป ที่เป้น
 ผู้ถึงแลวซึ่งผงแห่งไครเพท แลมค้ดปพร้อมเพรียงทุกประการ จะได้
 เด่มอกบ้วยเราผู้ตถาคคหามได้ ด้วยว่าเราผู้ตถาคคได้เป็นพระราชโอรส
 ผู้ประเด็ริฐูกว่าภษตริยเหล่านน กับตนเราผู้ตถาคคได้ ถึงแลวซึ่งล่พพญญต
 ญานตริฐู ไญยธรรมทงปวง เป้นผู้ประเด็ริฐูกว่าตัรรพดีททงหลายม
 พระญานหาที่ล่คมีได้

๒๔๑
 ๒๔๒
 ๒๔๓
 ๒๔๔
 ๒๔๕
 ๒๔๖
 ๒๔๗
 ๒๔๘
 ๒๔๙
 ๒๕๐

ครนหมพระพุทฐฎกาตริฐูณนแลวกคุษณภาพนงอยู่ ภิกษุเหล่านนจึงพา
 กนกราบทลอาราธนาให้ตริฐูพระธรรมเทศนา ล่มเด็จพระบรมค้ำดดาจิ่ง
 ทรงนำอดคันทานมาทรงแลดงดงค้อไปน

๒๕๑
 ๒๕๒
 ๒๕๓
 ๒๕๔
 ๒๕๕
 ๒๕๖
 ๒๕๗
 ๒๕๘
 ๒๕๙
 ๒๖๐

อดีเต ภิกษเว คิริภษนคเร อุสภราชา รัชช กิเรสิ คุกร
 ภิกษทงหลาย ในอดีตกกาลดวไปแลวชานาน ยังมีพระมหากษตริยทรง
 พระนามชอว่าอุลภราช ได้แลวราชล่มบัตในกรุงคิริภษนคเร พระองคมี
 พระราชชิตาองคหนึ่ง ทรงพระนามชอว่าล่สุวรรณโณภา ซึ่งเป้นพระราชชิตา
 เกิดกบด้วยพระราชเทวทรงพระนามชอว่ากุลุ่มพ ครนพระราชชิตานนม
 พระชนมายุได้ ๑๖ พรรษาแลว มีพระรูปพระโณมงดง่ามยงนกกทงพร้อม
 ด้วยเบญจตักษณะทงปวง หาดตริอินทจะเด่มอเหมือนนมได้

จึงมีคำปฐณาต์อดถามเข้ามาว่า พระราชธิดานนมพระรูปพระโฉม
งดงามหาดตรีอนทจะเด่นอมไตนน เพราะเหตุอะไร

มีคำวัดช่นว่า เพราะเมื่อครั้งบรรพชาติหนหลัง พระนางได้มาทาน
รักษาคัดบำเพ็ญกุศลมามาก ทงมจตชนแชนอนน้อมในสรพดศวทงหลาย
มิได้เดอกหน้า แลวกประกอบไปด้วยศรัทธาเดอมได้ในคุณพระรัตนตรัย
แลประพฤตค้ำคณคอบุคคณเจริณ (คือเจริณโดยชาติ โดยวัย โดยคุณ)
เมื่อนางพงชรรมเทศนาแลวกบรจากทานแลกรักษาอุโบสถศีล เพราะเหตุนี้
ครันมาในชาตินพระนางจึงมีพระรูปพระโฉมอนงดงามหาดตรีอนทจะเด่นอ
มิได้ แลวนางก็ไดมาบังเกิดในตระกูลอันประกอบด้วยลาภแลยศมากเห็น
ปานฉนี้ พระราชธิดานนม จึงได้ตอชอปรากฏทัวไปในสกลสมพทัวป

ครันนพระราชาทงหลายในสกลสมพทัวป ครันได้ทรงดัดบช่าว
นนมแลว ต่างกพากนหมจตตกระดรักใครในพระราชธิดานนม จึงไตรบดงให้
ราชบรชจตแฉงเครองบรเวณการแตกต่งชางมาชองคน ๆ เดรัจแลว ต่าง
ก็เดดจชนทรงชางแลมาพระทงง เดรัจออกจากพระนครไปยงด้านกพระเจ้า
อุสภราช ครันถงแลวกนาคเรองบรเวณการเขาไปถวาย เมอจะทรงทำ
ปฏิธณฐารกับพระเจ้าอุสภราชนนมจึงถ่าวเป็นคาถาว่า

มหाराช ทูมาคตา   ตุมหากิ สนตักิ มยิ

ตุมหากิ ธิตฺตสฺสิตฺตํ   ธิตฺริ โน เทถ ยาจิตา

ความว่า ข้าแต่พระองค์เป็นราชาอันประเสริฐ ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
ได้พากันมาแลวยงด้านกชองพระองค์แต่ที่ไกล เพื่อจะทูลขอรับพระราชทาน

พระราชธิดาของพระองค์ ขอพระองค์จงพระราชทานพระราชธิดาให้แก่
ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายเถิด

ลำดับนั้นพระเจ้าอุลกราชครั้นได้ทรงฟังถ้อยคำของพระราชาทั้งหลาย
เหล่านั้นแล้วก็ทรงยินดี แล้วมีพระราชดำริว่า มิหนำซ้ำ เชิญพวกท่าน
ทั้งหลายจงพากันไปพบกับบิดาของเราคนละดึกยามจำเพาะราตรีเดียว ที่
บัดนี้คิดกำหนดเป็นประณามยามมัจฉิมยามและปัจฉิมยามเท่านั้น ในพวก
ท่านทั้งหลาย ผู้ใดไปพบกับบิดาของเราในราตรีเดี่ยวนั้น นางพูดด้วยแล้ว
เราก็จงให้แก่ผู้นั้น ครั้นพระราชาทั้งหลายเหล่านั้น ได้ทรงฟังพระราชดำริ
ดังนั้นแล้ว ก็พากันมาประชุมกันที่นครทวารวดีปรึกษาหารือกันแล้ว
ก็พากันมาประชุมกันที่นครทวารวดีปรึกษาหารือกันแล้ว ในการที่จะให้
ผู้ใดไปก่อนแต่หลัง ครั้นตกลงกันแล้ว บรรดาพระราชาทั้งหลายเหล่านั้น
พระราชาองค์หนึ่งจึงทูลถามพระเจ้าอุลกราชนั้นแล้ว ได้แจ้งเหตุที่ปราสาทของ
พระราชธิดานั้นในประณามยาม แล้วทรงนิยตนาการประทับอยู่ณภายนอก
ถ้ำถ้อยคำเป็นทักกับพระราชธิดาผู้บรรณโสภา แม่เมอพระราชนัน
ครั้นด้วยอาการอย่างนั้นตลอดราตรีหนึ่งแล้ว พระราชธิดานั้นจะใคร่
ถ้อยคำอย่างใดอย่างหนึ่งห้ามได้ ครั้นสว่างแล้ว พระราชานันจึงได้แจ้ง
จากปราสาทของพระราชธิดา ไปกราบทูลพระเจ้าอุลกราชให้ทรงทราบ
ทุกประการ พระเจ้าอุลกราชจึงมีพระราชดำริว่า เหตุที่นางของดไวก่อน
พวกท่านทั้งหลายจงพากันไปพบกับบิดาของเราให้เป็นลำดับกันไป

จำเดิมแต่นั้นไป พระราชาองค์หนึ่งจึงได้ตั้งขันธุ์ปราสาทแล้ว ประทับ
 ณภายนอก กล่าวขบถจากกับพระราชธิดานั้น จนเวลาด่าง แม่พระราช
 ธิดานั้นจะได้อวดอวดอย่างใดอย่างหนึ่งก็ห้ามได้ พระราชานนั้นก็เสด็จลง
 จากปราสาทไปส่งสำนักพระเจ้าอุธักราช กราบทูลเหตุนี้ให้ทรงทราบ แม่
 พระเจ้าอุธักราชก็ทรงอวยอย่างนั้น พระราชาทั้งหลายเหล่านั้น ก็ผิด
 เป็ดยหนักได้ตั้งขันธุ์ปราสาทของพระราชธิดานั้น โดยลำดับ ๆ กันอีก พระ
 ราชาองค์หนึ่ง ๆ ก็ได้อวดอวดเป็นทรรกกับด้วย พระราชธิดานั้น คนละ
 ราตรี ๆ จนเวลาด่าง พระราชธิดานั้นก็ได้อวดอย่างใดอย่างหนึ่งกับ
 พระราชาเหล่านั้น พระราชาเหล่านั้นจึงได้พากันเสด็จไปยังสำนักพระเจ้า
 อุธักราช ต่างก็พากันกราบทูลเหตุนี้ให้ทรงทราบว่า ข้าแต่สมมติเทวดา
 พระราชาของพระองค์ได้อวดอย่างใดอย่างหนึ่งกับข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 เพราะฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลายจะขอถวายบังคมลาฝ่าพระบาทไปณ
 บดิน พระเจ้าอุธักราชจึงมรับสั่งให้ราชบุรุษทั้งหลายถวายเครื่องบรรณา
 การคืนให้แก่กษัตริย์เหล่านั้นโดยลำดับกัน แล้วพระองค์ก็ทรงประสูต
 พระพร ให้แก่กษัตริย์เหล่านั้นว่า เชิญท่านทั้งหลายจงพากันไปให้เป็นสุข
 ดำราญเถิด พระราชาเหล่านั้นต่างก็พากันเสด็จกลับไปยังพระนครของตน ๆ
 ในกาลครั้งนั้น ยังมีพระราชาทรงพระนามชื่อว่าวิชัยราช ในกรุงอดิ
 นคร พระองค์เป็นผู้ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ๑๐ ประการ มีพระอัครมเหสี
 ทรงพระนามชื่อว่าอุบลเทวี

ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์จุติจากเทวโลก มาปฏิสนธิในพระครรภ์ของ
 พระราชเทวี นน ครั้น ถวบทศมาศ แล้วยังประสูติ จากครรภ์ โภทร ประเทศ
 ดำดบนนพระเจ้าวิชัยราช จึงมีรับสั่งให้หาพราหมณ์ทั้งหลายเข้ามาทำนาย
 พระลักษณะของพระราชกุมารนั้น พราหมณ์ทั้งหลายเห็นแล้วจึงพากัน
 พิจารณาตรวจดูพระลักษณะของพระราชกุมารนั้นแล้ว จึงพยากรณ์ทำนาย
 ถวายพระเจ้าวิชัยราชว่า ข้าแต่พระองค์เป็นพระราชาอันประเสริฐ พระ
 ราชโอรสของพระองค์นี้ จะเป็นมุนีศัลยแต่ความตรึกมาก ทั้งจะประกอบ
 ด้วยพระปัญญาปรีชาเฉตยวณฉลาด แต่จะมีอุบายวิธมากหลายประการ ครั้น
 พระเจ้าวิชัยราชบรมกษัตริย์ ได้ทรงสดับคำพยากรณ์ ที่พราหมณ์ทั้งหลาย
 กราบทูลถวายตงนนแล้ว ก็มิพระหฤทัยได้มนต์ยนิคยงนุก
 ฝ่ายพระราชกุมารนั้น ครั้นทรงพระเจริญวัยจนแล้ว ก็มิพระรูป
 พระโฉมอันอุดมประเสริฐ แต่เป็นที่นำมาซึ่งความเลื่อมใส แต่เป็นที่ควร
 ทัดนาแห่งมหาชนผู้ที่ได้เห็น ทั้งเป็นที่รักใคร่ชอบเ็นอเจริญใจของพระเจ้า
 วิชัยราช

ครั้งนั้นพระเจ้าวิชัยราชปรารถนาจะให้พระราชกุมารนั้นทรงศึกษาศิลป
 วิทยา จึงได้ทรงพระราชทานซึ่งทองคำพันลึงแก่พระราชกุมารนั้นแล้ว
 ตรัสว่า ตูกรับตรูเป็นพี่รักของบิดา เจ้าจงไปศึกษาเล่าเรียนศิลป
 วิทยาในสำนักของทีลีปา โมกษณเมืองคกกลีสถานนั้นเถิด พระโพธิสัตว์
 รับพระราชโองการรับเอาทองคำพันลึงนั้น แล้วถวายบังคมลาพระราชบิดา
 ไปยัง เมือง คกกลีสตา เข้า ไปสู่ สำนักอาจารย์ นนแล้ว ทำความเคารพ

แล้วกล่าวว่า บคนหาพเจ้าจะขอศึกษาศิลปวิทยาในสำนักของท่านอาจารย์
 อาจารย์จึงถามว่า คุณพ่อมานพ เจ้าจะเรียนศิลปชนิดใด พระโพิษิต์
 กล่าวว่า ข้าแต่ท่านอาจารย์ ศิลปที่ทำตายออกออกแล้วนำเอาจิตต์ออก
 มาแล้วเอากลับเข้าไปไว้อย่างเดิมได้ อีกนั้น ขอท่านอาจารย์จงสอนศิลป
 ที่สามารถเช่นนั้น ให้แก่ข้าพเจ้าเถิด ฝ่ายอาจารย์ก็รับจะสอนให้เช่นนั้น
 ครั้นพระโพิษิต์ได้ฟังถ้อยคำของอาจารย์ดังนั้นแล้ว ก็บังเกิดโศกนิตย์
 แล้วเรียนศิลปในสำนักอาจารย์นั้นเดือนเดียวก็สำเร็จ แล้วทำสักการบูชา
 คอบแทนอาจารย์ด้วยทองพันหนึ่งนั้น ครั้นแล้วก็ลาอาจารย์กลับไปยัง
 พระนครของพระองค์ ครั้นถึงแล้วก็เข้าไปถวายบังคมสมเด็จพระชนกชนนี
 กราบทอดความนั้นให้ทรงทราบทุกประการ
 ครั้นวันรุ่งขึ้นเป็นวันเคารบต้อง พระเจ้าวชิรราชจึงมรบดีงให้ราชบุรุษ
 ทิ้งหลายเอากดองไปเที่ยวคืบาวรองทวทั้งพระนครว่า พระราชกุมารซึ่ง
 เป็นพระราชโอรสของเรา ได้สำเร็จศิลปวิทยาทั้งปวงแล้ว เพราะเหตุ
 นั้น จึงได้ตั้งพระนามชื่อว่าสุวรรณพิบัติราชกุมาร
 ถ้าคืบนั้นสุวรรณพิบัติราชกุมาร โพิษิต์ ครั้นได้ทรงสดับประพฤติ
 เหตุพระราชบิดาตั้งพระนามชื่อว่าสุวรรณโสภณนั้นแล้ว ก็ให้บังเกิด
 บคได้มนต์มพระทัยปฏิพัทธกรใคร แล้วพระองค์ก็เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง
 พร้อมด้วยจตุรงค์เสนา เสด็จออกจากกรุงอดิกันครไปตั้งนรมรรคา ๒๕ โยชน์
 จึงมถุดถึงกรุงศรีภษนคร ครั้นถึงแล้วพระโพิษิต์จึงนำเครื่องบรรณา
 การเขาไปถวายพระเจ้าอสุภราชเสร็จแล้ว จึงทำปฏิสันฐานารทขอพระราช

ธิดาว่า ข้าแต่พระองค์เป็นพระราชอันประเสริฐ ข้าพระพุทธเจ้า
 เป็นผู้ประเสริฐกว่ามนุษย์ทั้งหลาย ไตมาด้วยง่ามของพระองค์เพื่อจะ
 ทูลขอพระราชทาน ขอพระองค์จงทรงพระราชทานพระราชธิดาให้แก่
 ข้าพระพุทธเจ้าเถิด ครั้นพระเจ้าอุลกราชได้ทรงสดับดังนั้นจึงตรัสถามว่า
 ดูกูรพือ คุวของพ้อมีนามกรชื่อว่าดรรพดีทชกุมารหรือ พระโพธิสัตว์จึง
 ทูลว่าพระพุทธเจ้าข้า พระเจ้าอุลกราชจึงมีพระราชดำริว่า ขอเชิญพ้อม
 จงไปพบกับธิดาของเราเถิด ถ้าหากว่าธิดาของเราพุดด้วยแล้วไซ้ เราก็จะ
 ยกธิดานั้นให้แก่เจ้า พระโพธิสัตว์เจ้ากรบพระราชโองการว่า ข้าแต่พระ
 องค์ประเสริฐ การที่พระองค์รับสั่งนเป็นการดีแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็จะ
 ทำตามพระราชดำริ ครั้นพระโพธิสัตว์กราบทูลดังนั้นแล้ว ก็ถวายบังคม
 ลาพระเจ้าอุลกราช พอลงประณยามราตรีพระองค์จึงได้พาอำมาตย์คนหนึ่ง
 เด็ดจันไปสู่ปราสาทของพระราชธิดานั้น แล้วประทับอยู่ณห้องภายนอก
 ตรีศอยกับด้วยอำมาตย์ ครั้นย่างเข้าดมัยราตรี พระองค์จึงทำตายซึ่งอก
 ของอำมาตย์นั้นออกด้วยศัตวิทยานำดวงจิตต์ออกไปวางไว้ในตะคันซึ่งอยู่
 ณที่นั้น แล้วพระองค์ก็เสด็จกลับมาประทับอยู่ณที่เดิม แล้วตรัสถามดวง
 จิตต์ของอำมาตย์นั้นว่า ดูกูรอำมาตย์ผู้เจริญ เราจะขอถามท่านบัดนี้ ฝ่าย
 ดวงจิตต์ของอำมาตย์จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ประเสริฐ ขอเชิญ
 พระองค์จงตรัสถามตามประสงค์เถิด ครั้นดวงจิตต์กราบทูลดังนั้นแล้ว พระ
 โพธิสัตว์จึงตรัสว่า ดูกูรอำมาตย์ผู้เจริญ ยังมีพานชพอกาเรือ ๔ คนซึ่งเป็น
 ด้หายกัน ค้างกพากันไปนอนอยู่ณที่ไกลเชือกเพื่อจะรักษาหตุกเรือของตน ๆ

ครนราตรีมย บรรดาพานชเหต่านนพากนหดบอย พานชผหนงคนชนแฉว
 แฉไปเห่นทอนจนทนทอนหนง ทยตามกระแฉ่นำมากระทบเรื่อเชำ ก
 ทราบว่าเป่นแแก่นไมจนทน จิงเก็บเอาไวแฉวแกะเป่นรูปนารมรปงดงาม
 ทำเห่นเป่นชองควรแแก่นความกำหนดยนค ค่อนนไป ยงมบรุษอกคนหนงไค
 เห่นรูปนารนนแฉว จิงไปประกบตกแฉงนงห่มรูปนนดวยเครองอฉงการ
 ทงปวง ทำเห่นดงามเป่นทศวรตศวรชม ค่อนนไป ยงมบรุษอกคนหนง
 ไคเห่นรูปนารชงประกบตกแฉงดงามนนแฉว กแฉดงความพอใจรกไค
 เชอเชอญรูปนารนน ไหนงฉนอฉงนดวยความบทยนค ค่อนนไปอก มบรุษ
 อกคนหนงไคเห่นรูปนารนนแฉว กไปนงฉนทนาปราไฉยอยกบรูปนารให้
 เห่นอชบายว่าคนไค บรุษทง ๔ คนเหต่านน กมจคตกรกไคปราถนารูป
 นารนนดวยกัน จิงไคพรอมใจกันยกเอารูปนารนนมา แฉวกล่าวถอยคำ
 ไคเถยงชงกันแฉกนในเร่องทไมตกดงกัน กบรดาบรุษทง ๔ คนเหต่านน
 ไคจะเป่นผ ไครูปนารนนแฉว ควงจคคชองอำมาตยนนจิงกราบทลว่า
 บรุษผ ไคแก่นจนทนแฉวเอามาแกะรูปนารทำให้เป่นชองควรแแก่นความกำหนค
 ยนคนนแฉละ ควรไครูปนารนนพระพทชเจ้าชา

ครนพระราชาชตาไคทงฉคบถอยคำชองควงจคคอำมาตยกล่าวดงนน
 แฉว จิงมพระเสำฉนคตลว่า คกรอำมาตย คำทำนว่านนไมควร กบรุษ
 ผ ไคแก่นจนทนแฉวเอามาแกะเป่นรูปนาร ทำให้เป่นชองควรแแก่นความ
 กำหนคยนค บรุษนนควรเป่นบิตา กบรุษผ ไคไปนงฉนทนาปราไฉยอย
 กบรูปนารนน บรุษนนควรเป่นพ บรุษผ ไคแฉดงความพอใจรกไค

แล้วเชื่อเชิญรูปนารินให้หนึ่งณะอาดณะด้วยความบคยนค บรุษนคคว
เปนมารดา บรุษผู้ใดไปประดับตกแต่งรูปนารินด้วยผาแดเครองอาภรณ์
ทงหลาย บรุษนคควเปนล้าม

ในกาตกรงน ราชบรุษทงหลายครนใด พงพระเดาวันของพระราช
ธดาตรัดงนนแล้ว ก็พากันประกโคมบุญจตุรยางคคนคทรชนพรอมกัน เดียง
กักกองขมใหญ่ก็ได้บังเกิดมชนแล้ว อนนชอวาเหตุเปนปฐมทแรก

ครนถึงมชณิมยามราตรี พระโพธิสัตว์จึงเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์
นุไปวางไว้ในเทาเตียงที่บรรทมของพระราชธิดานน แล้วพระองค์ก็
เดด็จกลับมาประทับอยณทนนอก แล้วตรัดถามดวงจิตต์ของอำมาตย์
นุนว่า ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ ยังมีพระราชกุมารทง ๔ พระองค์ พากัน
ไปดูเมืองตกกศีลาเพื่อไปเรียนศึลปวิทยาในสำนักทศาปาโมกช องคหนึ่ง
เรียนศึลปในทางยงชน องคหนึ่งเรียนศึลปในทางทำให้สัตว์ทตายแล้ว
กลับให้เปนชนใด ออก องคหนึ่งเรียนศึลปในทางค่าน้ำอยู่ในน้ำไดนาน ๆ
องคหนึ่งเรียนศึลปในทางโหรศาสตร์ ครนพระราชกุมารเหदानนเรียนศึลป
วิทยาสำเร็จแล้ว จึงพากันดาอาจารย์เพอกลับไปสู่พระนครของตน ๆ ครน
มาถึงแวนแควนแดนเมืองแห่งหนึ่ง จึงพากันไปหนึ่งณะร่มไม้ไทโรใหญ่ต้น
หนึ่งซึ่งอยู่ไกลริมฝั่งพระมหาสมุทรแล้วกล่าววว่า เราทงหลายจะมตาภ
เมื่อไรตามค่านวณนน พระราชกุมารทง ๓ จึงพากันถามพระราชกุมาร
ซึ่งเรียนศึลปในทางโหรศาสตร์นุนว่า ดูกรดีหลาย พวกเราจะมตาภเมื่อ
ไรตามค่านวณในทางโหรศาสตร์นน ฝ่ายพระราชกุมารนนจึงได้ค่านวณ

ตามวิธีเสร็จแล้วจึงพยากรณ์ทำนายว่า ดุกรด้ายผู้เจริญทั้งหลาย จะมี
 นกหัสติงค ควหนิงพานารบินมาโดยอากาศ แล้วบอกกับ พระราชกุมารซึ่ง
 เป็นผู้ชำนาญในทางยิงธนูว่า ท่านจงคอยยิงธนูเถิด
 ขณะนั้น มนกรหัสติงค ควหนิง โฉบลงจับเอา พระอัครมเหสีของ
 พระราชาในเมืองนั้น ซึ่งทรงพระภูษาอันประเสริฐมั่งคั่งอันแดง ด้วย
 ดำคณิวาสนเนื้อพาไปโดยอากาศ พระราชกุมารเห็นดังนั้นได้เห็นแล้ว จึง
 บอกกับพระราชกุมารซึ่งเป็นผู้ชำนาญในทางยิงธนูนี้ว่า ดุกรด้ายผู้
 เจริญ ท่านจงยิงธนูไปเถิด พระราชกุมารนกกยิงไปตามคำพระราชกุมาร
 เหล่านั้นบอก พอพระราชกุมารนกกยิงไป นกหัสติงคก็ตกใจก็ปล่อย
 พระอัครมเหสีนั้นแล้วบินหนีไป พระราชเทวีนั้นก็ตกลงไปในท่ามกลาง
 มหาสมุทร พระราชกุมารซึ่งเป็นผู้ชำนาญในทางดำน้ำนั้น ก็ดำลงไปใน
 มหาสมุทรนำเอาพระราชเทวีนั้นขึ้นมาจากน้ำ พระราชกุมารซึ่งเป็นผู้ชำ
 นาญในทางแก้สัตว์ที่ตายแล้วให้กลับเป็นชนได้นั้น จึงร้ายพระเวททำ
 ให้พระราชเทวีนั้นกลับเป็นชนได้ พระราชกุมารทั้ง ๔ เหล่านี้ ปราถนา
 จะใคร่ได้พระราชเทวีนั้นทุก ๆ พระองค์ ต่างก็ถนุทนาการหรือชิงกันแต่กัน
 ในเรื่องที่ยากจะได้พระราชเทวีนั้น พระโพธิสัตว์จึงตรัสถามดวงจิตต์
 ของอำมาตย์นั้นว่า ดุกรอำมาตย์ผู้เจริญ ก็ผู้ใดจะได้พระราชเทวีนั้นเล่า
 ดวงจิตต์ของอำมาตย์จึงกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นล้นมมตเทวดา
 พระราชกุมารองค์ โดยยิงธนูไปให้นกหัสติงคปล่อยพระราชเทวี พระ
 ราชกุมารพระองค์นั้นแหละควรได้ พระพุทธเจ้าข้า

๒๒ ครงนน พระราชธิดาไต่ทรงสถิตย์ค้ำของอำมาตย์ก่ดาวดงนนแล้ว
 ๑๑ จึงมีพระเด้าวนตร์ว่า ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ คำที่ท่านว่าไม่ควร พระ
 ๑๑ ราชกุมารซึ่งดำเนินไปนำเอาพระราชเทวีชนมานั้นแหละควรได้ เพราะ
 ๑๑ ไต่พยายามด้วยความเหนื่อยยาก เพราะเหตุนี้ พระราชกุมารนั้นจึงควร
 ๑๑ ได้โดยแท้

๒๒ ราชบุรุษทั้งหลายครั้นได้ พงพระเด้าวนตร์พระราชธิดาตรัสดงนนแล้ว ก็
 ๑๑ พากันบนเตียงคนครั้นพร้อมกัน ได้ยงก๊กกองอันใหญ่ก็ได้ บงเกิดมชนแล้ว
 ๑๑ อนันเป็นเหตุวารที่ ๒

๒๒ ครั้นถึงปัจฉิมยามสมัย พระโพธิสัตว์จึงนำเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์
 ๑๑ นั้นไปวางไว้ในที่ใกล้พระบรรทม แล้วพระองค์ก็ได้เสด็จกลับมาประทับณ
 ๑๑ ที่เดิมนอนอก ตรัสถามดวงจิตต์ของอำมาตย์นั้นว่า ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ
 ๑๑ มบุรุษ ๔ คน แดหญิง ๔ คนซึ่งเป็นชุกกันแต่กัน ไต่พากันไปนั่งณไตรม
 ๑๑ ไม่นอนหนึ่ง บุรุษเหล่านั้นก็เฝ้าจากนอญด้วยถ้อยคำเป็นทรกแก่กันแต่กัน ด้วย
 ๑๑ ต่ำมารดทำเป็นมารยา แล้วต่างก็ไต่ถามเคหะสถานบ้านเรือนของหญิงซึ่ง
 ๑๑ เป็นชู้ของตน ๆ หญิงคนหนึ่งเอามอดบพทศัระแล้วบอกว่า เรือนของ
 ๑๑ ดฉันอยู่ที่นี้ หญิงคนที่สองเอามอปรามาค์ถนแล้วบอกว่า เรือนของดิฉัน
 ๑๑ อยู่ที่นี้ หญิงคนที่สามเอามอดบแกมแล้วบอกว่า เรือนของดิฉันอยู่ที่นี้
 ๑๑ หญิงคนที่สี่เอามอดบควแล้วบอกว่า เรือนของดิฉันอยู่ที่นี้ ครั้นหญิงเหล่านี้
 ๑๑ นนบอกด้วยอาการอย่างนั้นแล้ว ก็พากันกลับไปสู่เรือนของตน ๆ เมื่อบุรุษทั้ง

๔ คนเหล่านั้นนมไต่ทราบบ้านเรือนของหญิงเหล่านั้นแล้ว จึงถามกันแต่กัน
 ก็ไม่ได้ความว่าหญิงที่เป็นชู้ของตน ๆ บอกเคหะสถานบ้านเรือนแก่ตนว่า
 กระไร

ในกาลนั้น ยังมีโจรคนหนึ่งถูกแดดบดดาวอยู่ทั้งเป็น นอนกตงเกิดออก
 อยู่ณที่แห่งหนึ่ง ซึ่งไม่ไกลกันกับที่อยู่ของบุรุษทั้ง ๔ คนเหล่านั้น ครั้น
 ได้ฟังถ้อยคำของบุรุษเหล่านั้นถามซึ่งกันและกันอยู่นั้น บุรุษโจรจึงถาม
 ว่า พวกท่านพูดอะไรกัน บุรุษเหล่านั้นจึงบอกว่า พวกข้าพเจ้าถามกัน
 เรื่องเคหะสถานบ้านเรือนของชู้ บุรุษโจรนั้นจึงถามว่า ก็พวกท่านรู้แล้วหรือ
 บุรุษเหล่านั้นบอกว่า พวกข้าพเจ้าไม่รู้ บุรุษโจรนั้นจึงได้กล่าวว่่า ดูก
 ท่านทั้งหลายผู้เจริญ ข้าพเจ้ารู้จัก พวกบุรุษเหล่านั้นจึงได้พากันกล่าว
 ว่า ถ้าท่านรู้จักแล้วไซ้ ขอท่านจงกรุณาช่วยบอกแก่พวกข้าพเจ้าด้วย
 เถิด บุรุษโจรจึงกล่าวว่่า พวกท่านทั้งหลายจงไปนำเอาหน้ามาให้เรากัน
 ก่อน แล้วเราจึงจะบอกให้ บุรุษเหล่านั้นก็พากันไปนำเอาหน้ามาให้บุรุษ
 โจรนั้นกัณ เมื่อบุรุษโจรนั้นได้กินหน้าแล้วจึงได้ถามบุรุษทั้ง ๔ คนนั้นว่า
 ชู้ของพวกท่านเขาบอกว่ากระไร บรรดาบุรุษทั้ง ๔ คนเหล่านั้น บุรุษที่
 หนึ่งจึงบอกว่า ข้าแต่ นาย ชู้ของข้าพเจ้าเขาเอามอดบคร์ชะระ แล้ว
 บอกว่าเรือนของตนอยู่ทิศตรงน บุรุษโจรนั้นจึงกล่าวว่่า ถ้าอย่างนั้น
 นับตั้งแต่ที่นี้ไปไกลประมาณ ๕ อศกั แลมีคนไพร่ดำหรบเป็นทีเล่นอยู่ข้าง
 ทิศบูรพา เรือนของชู้จักอยู่ทนน ครั้นบอกบุรุษที่หนึ่งดังนี้แล้ว จึงถาม
 บุรุษที่สองต่อไปว่า ชู้ของท่านเขาบอกว่ากระไร บุรุษที่สองนั้นจึงบอก

17/062564

ว่า ชูของข้าพเจ้าเขาเอามือปราคณ์ แล้วบอกว่าเรือนของคุณอยู่ที่
ตรงน ถาอย่างนน นบตงแต่ทนนไปไกลประมาณ ๘ อคัภ แดมตนนนน
อยชางทศปราชณ เรือนของชูจกอยทนน ครนบอกบรชทตองตงนแถว
จิงถามบรชทตอไปอกว่ ชูของท่านเขาบอกว่กระไร บรชทตอ
นนจิงบอกว่ ชูของข้าพเจ้าเขาเอามือดบแกม แล้วบอกว่เรือนของคุณ
อยทตรงน ถาอย่างนน นบตงแต่ทนนไปไกลประมาณกิงโยชน แดมเตา
ของชางหมอยชางทศทกษณ เรือนของชูจกอยทนน ครนบอกบรช
ทตอตงนแถว จิงถามบรชทตอไปว่ ชูของท่านเขาบอกว่กระไร
บรชทตอ นนจิงบอกว่ ชูของข้าพเจ้าเขาเอามือดบคว แล้วบอกว่เรือน
ของคุณอยทตรงน ถาอย่างนน นบตงแต่ทนนไปไกลประมาณโยชนหนึ่ง
มดระด่าหรายอยชางทศอตร เรือนของชูจกอยทนน
เมอบรชโจรบอกตงนแถว บรชทง ๔ คนเหล่านน กมจตตชนชม
ยนิค ค่างกพากนถาบรชโจรนนไปเทยวเดาะแถวงหาเคหะตถานบ้านเรือน
ชูของตนน ๗ ผูหนึ่งไปทางชางทศบรพา ผูหนึ่งไปทางชางทศปราชณ ผูหนึ่ง
ไปทางชางทศทกษณ ผูหนึ่งไปทางชางทศอตร เมอเทยวเดาะแถวงหาไป
กไตพบเรือนชูของตนน ๗ แถว ค่างกมจตตยนิคเปนทยงกบดวยหญิงทง
หลายเหล่านน ๗ จิงไตถามว่ คูกรพื่อ เหตุไรท่านจิงรุกคเคหะตถานบ้าน
เรือนของพวกตนนเดา บรชเหล่านนจิงไตเดาเหตุของตนน ๗ ใหหญิงเหล่า
นนพงทกประการ พวกหญิงเหล่านนจิงถ่าวว่ คูกรท่าน พวกท่านมาทำ
แกพวกข้าพเจ้าเอาตามอำนาจเกตตงนไมสมควรรเดย ครนกลาวตงนแถว

ต่างก็พากันขับไล่บรูษเหตานั้นด้วยถ้อยคำว่า จำเดิมแต่เข้าไปพวกท่านทั้ง
หลายอย่าอยู่ในถิ่นเดียว จงไปเสียที่อื่นเถิด

ลำดับนั้น พวกหญิงเหตานั้นจึงพากันไปปลดเอาบรูษโจรที่ถูกเลี้ยง
หลายอยู่ทั้งเป็นนมา บำรุงปฏิบัติมิให้ชาวแดนนี้เป็นคน บรรดาหญิงทั้ง
๔ คนเหตานั้น คนหนึ่งนำเอาอาหารมาปฏิบัติเป็นนิตย คนหนึ่งปฏิบัติด้วย
น้ำสำหรับล้างหน้าเป็นนิตย คนหนึ่งปฏิบัติด้วยน้ำร้อนเป็นนิตย คนหนึ่ง
นำเอาบุตรแก่กรีดไปเทเป็นนิตย บรูษโจรนั้นครั้นได้รับความปฏิบัติของ
หญิงเหตานั้น ก็หายโรคเป็นปกติ ก็ในหญิงจำพวกนั้น หญิงคนไรจะ
เป็นใหญ่ แดจกได้บรูษโจรนั้นเป็นสามีแล้ว ดวงจิตต์ของอำมาตย์จึง
กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เป็นราชาอันประเสริฐ หญิงที่นำเอาบุตร
แก่กรีดไปเทเป็นนิตยนั้นแหละ ควรได้บรูษโจรนั้นเป็นสามี

ครั้นพระราชบิดาได้ทรงสดับคำของอำมาตย์ก็ดำดวงนั้นแล้ว จึงมี
พระเสาวนิตำว่า ดูกรอำมาตย์ผู้เจริญ คำท่านว่านี้ไม่ควร หญิงคนใด
ได้นำเอาอาหารมาปฏิบัติบรูษโจรนั้นเป็นนิตย หญิงคนนั้นแหละควรได้
บรูษโจรนั้นเป็นสามี

ขณะนั้นพวกราชบรูษทั้งหลายครั้นได้ พงพระเสาวนิต พระราชบิดาครัด
ดวงนั้นแล้ว ก็พากันบนเสงศรีย่างคนครชนพรอมกัน เฝียงเอกรือกกกของ
ก็ได้ บงเกิดชนอกเป็นครั้งที่สาม

ครั้นถึงปัจจุสมยะจะ โกลรง พระโพธิสัตว์จึงนำเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์
นั้นไปวางไว้ในที่ โกลพระเขนย แลวพระองค์ก็เสด็จกลับมาประทับที่

17/06/2564

เคนนอก แดวครัดถ้ามดวงจิตต์ของอำมาตย์นุนว่า ดกรอำมาตย์ผู้เจริญ
 มนารคนหนึ่งมรปงาม ทงมร่างกายแบบบาง มีเดินเกศาอันดเอียดอ่อน
 ควรคควรชมเช่นนแหตะ จึงจะเป็นที่ชอบเนือเจริญใจของสัตว์ โดกทั้ง
 หลาย ก็แควการลัมผลตง ๒ คือนุ่นแแต่ศตรทง ๒ อย่างน อย่างไหนจะ
 อ่อนกว่ากัน ดวงจิตต์ของอำมาตย์ จึงกราบทลว่า ข้าแต่พระองค์เป็น
 พระราชาอันประเสริฐ ลัมผลตงนุ่น เป็นลัมผลตงอ่อนกว่าลัมผลตงของสัตว์
 พระพุทธเจ้าชา

ครนพระราชชิตาไตทงลัมผลตงนุ่นค้ำของดวงจิตต์อำมาตย์กถาวตงนุ่น
 แดว จึงมีพระเล้าวนตรลว่า ดกรอำมาตย์ผู้เจริญ ค้ำที่ทำนวั้นไม่ควร
 ลัมผลตงพรอมบริบูรณ์ด้วยจิตต์อ่อนไม่กระตางนแหตะ จึงจะได ชอวาม
 ลัมผลตงอ่อนยงกว่าลัมผลตงนุ่นแแต่ศตร

ลัมผลตงนุ่น พวกราชบุรุษทงหลายครนไต พงพระเล้าวนของพระราช
 ชิตาตรลตงนุ่นแแต่ ก็พากนประ โคมศุรยตนครชนพรอมกัน เดียงเอ็กเกรก
 กไต บงเกิดชนเป็นกรงทล

พระโพธิสัตว์ จึงคอยหียบเอาดวงจิตต์ของอำมาตย์มาได้เข้าในอกของ
 อำมาตย์นุ่น แดวพระองค์กเล็ดจกตบมาประทับณที่เคนนอก พอเวตา
 พระอาทิตย์ อุกยไชรคัมแแต่ พระองค์จึงเล็ดจตงจากปราสาท มหม
 อำมาตย์แเวตลอมเปนยศบริวาร เล็ดจไปประทับณอาลันอนตคกแแต่
 เปนอนต ตรงหน้าพระทงของพระอสุภราช แดวกกราบทลให้ทรง
 ทราบทุกประการ พระเจ้าอสุภราชครนไตทงลัมผลตงนุ่นแแต่ จึงทรง

วิตกกโก เสฏฐธมฺเมสุ สพฺพราชาหิ ปญฺญวา
ปิยวาโจ มโนรมฺเม ตฺยหิ ทสฺสามิ ธีตริ

ความว่า เธอเป็นพระราชานัประเสริฐ แต่ทั้งประเสริฐกว่าพระ
ทั้งหลาย ทั้งมกุณวิเศษแต่ปัญญาความคิดอ่าน แต่มีความตรึกตรองแต่
ความเฉลียวฉลาดมาก เป็นดังอยู่แต่ในธรรม อนึ่งเป็นผู้ประเสริฐ
กว่าพระราชาทงหลาย เพราะมีความตรึกตรองมากกว่าพระราชาทงหลาย
ทั้งปวง แต่มีความตรึกตรองอันกว้างขวางเสียซึ่งความตรึกตรองของพระ
ราชาทงหลายมีประการต่าง ๆ แต่มีความตรึกตรองในธรรมอันประเสริฐ
ทั้งมปัญญาความคิดดีกว่าพระราชาทงปวง แต่มาจาถ้อยคำเป็นที่รักใคร่
ทำใจของเราให้ยินดี เพราะฉะนั้น บัดนี้เราจะยกราชชดาให้แก่เจ้าตงน
ถ้าตงนนั้น พระโพธิสัตว์ได้ทรงสดับพระราชดำรัสตรัสตงนนั้นแล้ว
จึงตรัสคาถานี้ต่อไปว่า

สพฺพราชาหิติกกโม วิตกกโก นานปฺปการวิตกกั
คเวสมานโน เสฏฐสิปโป สีลํ รกฺขามิ ปุพฺเพ ภเว
อตุตฺตโน จิตฺตํ ปสาเทตฺวา ทานํ ปุญฺญานิ กโรมิ
ยํ ยํ อิจฺฉามิ กมฺมเมว ตํ ตํ กมฺมเมว สมิชฺฌติ
อิทานิ มตฺถกํ ปาปฺณามิ

ความว่า การที่ข้าพเจ้ามีความตรึกตรองเกินกว่าพระราชาทงปวง
เช่นนี้ ก็ด้วยข้าพระพุทธเจ้าได้เสาะแสวงหาซึ่งความตรึกตรองแต่คิดปอน
ประเสริฐมีประการต่าง ๆ อนึ่งเมื่อในภพก่อน ข้าพระพุทธเจ้าทำจตต์

ของข้าพเจ้าให้เต็มไฉนก็ได้ ใ้รักษาสืบมาเพื่อบำเพ็ญทานการบุญ เพราะฉนั้น
 ข้าพระพุทธเจ้าจะปราถนาผลกรรมใด ๆ ผลกรรมนั้น ๆ ก็ย่อมสำเร็จ
 ได้ทุกประการ ครั้นมาบัดนี้ ข้าพระพุทธเจ้าจึงได้ ถึงซึ่งผลอันเป็นที่สุด
 แด่ประเสริฐกว่านรชาติทั้งหลายดังนี้

พระเจ้าอุทุมพร ได้ ทรงสดับฟังซึ่ง ถ้อยคำของพระ โพรตต์ตัวกราบทูล
 ด้วยคาถาดังนั้น ก็บังเกิดพระ โดมมندیศน์ จึงมีรับสั่งให้เสนาผู้ใหญ่เข้า
 มาเฝ้าแล้วดำรัสว่า ท่านจงให้นายช่างปลุกพระมหาปราสาทตกแต่งให้
 งดงาม แด่ให้ แต่งตั้งอาสน์มีประการต่าง ๆ ฌที่บัดนี้ก่อนแล้วด้วยทอง
 แด่ลาดเพดานอันเบอบนบดลงกน ครั้นทำการสำเร็จแล้วท่านจงมา
 บอกให้เราทราบ เสนาผู้ใหญ่ นั้นก็ไปทำตามรับสั่งทุกประการ พระ
 เจ้าอุทุมพร จึงพาพระ โพรตต์ตัวเสด็จไปด้วยราชบริพารเป็นอันมาก ครั้น
 ถึงปราสาทแล้วเสด็จประทับบนบดลงกนทอง ฝ่ายพระราชธิดา
 สุวรรณ โสภานัน ก็เสด็จประทับนั่งบนบดลงกนทองอันเบอบนบดของพระ
 โพรตต์ตัว รวกระว่านางเทพธิดาชื่อว่าสุชาติอันประทับนั่งกับท้าวดีกก
 เทวราชฉนั้น

ในกาลนั้น สาวสุรางคนางกานตทั้งหลายก็พากันนั่งแวดล้อมอยู่พร้อม
 กันทั้งชายชวาหน้าแด่หลัง แด่กต่างถ้อยคำสรรเสริญมีประการต่าง ๆ
 อันประกอบด้วยถ้อยคำอันเป็นมงคลเป็นต้น ฝ่ายพระกุดมพรราชเทวฉนั้น
 ก็ได้กต่างคาถาอันถวายพระพรฉนั้นว่า

ยักิลฺลิจิ กุสลปฺปญฺณิ

มยฺหณฺเจว ปิตุ จ

เตน สพฺเพน กุสฺเลน

อชฺรา อมฺรา ภว

ความว่า กุศลผลบุญอันใดอันหนึ่งของเรากตของพระราชบิดากต
ใดทำไว้แล้ว ด้วยอำนาจกุศลผลบุญทั้งปวงนั้น ขอให้เรอทั้งต้องจงอย่า
รแกรตายเลย ดึงน

ครนเสด็จพระราชพรแถว พอเวลาด้ายณหัดมัย พระโพธิสัตว์ก็
เสด็จเขาดที่สัตว์ได้ยาดันบรมมณบัญญัติคตอานักกับพระราชเทวี พระ
นามว่าสุวรรณโสภานัน จำเดิมแต่นั้นไป กษตริยทั้งต้องก็พากันไป
ถวายบังคมพระชนกชนน บุษาควยเครื่องสักการบุษาค่าง ๆ มีของหอม
แถคอกไม้เป็นคณ ครนเสด็จแถวจึงกราบทุดว่า ข้าแต่สมเด็จเจ้าพระชนก
ชนนผู้ประเสริฐ บคณชาพระบาททั้งต้องขอถวายบังคมลาฝ่าพระบาทไป
ยังอดทนกร ขอให้ฝ่าพระบาททั้งต้องจงปราศจากธรรมโรคาพาธ จง
ทรงดำรณญอยู่ควยความดีชทุกพระอิริยาบถเกิด

ครนกราบทุดถวายบังคมลาแถถวายพระพรเสด็จแถว พระโพธิสัตว์
ก็พาพระราชเทวีสุวรรณโสภานัน ไปสู่ณครของพระองค์ ถึงแถวกเสด็จชน
ผู้ปราศาทพรอมตวยบริพาธเป็นอนมาก เมื่อด้ายณหัดมัยพระองค์ก็พาพระ
ราชเทวีเสด็จเขาดที่สัตว์ได้ยาดัน รุงชนกษตริยทั้งต้องก็พากันไปถวาย
บังคมสมเด็จเจ้าพระชนกชนนแถวกประทบอยณทควรชางหนง ขณะนั้นมหา

ชนทั้งหลายต่างก็พากันมาบูชาพระโพธิสัตว์เจ้า ด้วยเครื่องสักการบูชา
เป็นอันมาก

จำเดิมแต่นั้นไป พระเจ้าอติกนกรก็ทรงโปรดมรับสั่งให้อภิเษกพระ
โพธิสัตว์แด่พระสุวรรณโสภาราชเทวีนั้น ให้เป็นพระอัครมเหสีของพระ
โพธิสัตว์นั้น ครั้นแล้วจึงทรงมอบเครื่องราชกกุธภัณฑ์สำหรับกษัตริย์ทั้ง
๕ คือเศวตฉัตร ๑ จามร ๑ ฉลองพระบาททอง ๑ พระวอทอง ๑
พระมงกุฎแก้วมณี ๑ กับทรงราชสมบัติทั้งหลายแก่กษัตริย์ทั้งสองพระองค์
ให้ทรงดำรงราชอาณาจักรสืบสันตติวงศ์ต่อไป แต่ในเวลานั้นพระโพธิ
สัตว์หาได้ครองราชสมบัติไม่ เพราะพระราชบิดายังมีพระชนม์ดำรงอยู่
เมื่อพระราชบิดานั้นเสด็จสวรรคตแล้ว พระโพธิสัตว์ก็ได้ดำรงราชย์ใน
อติกนกรต่อไป พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลมีประการต่าง ๆ มี
ทานศีลเป็นต้น ครั้นเสด็จสวรรคตแล้ว ก็ได้ไปบังเกิดในดุสิตสวรรค์
จุติจากดุสิตพิภพแล้วได้ มาบังเกิดในมนุษย์โลก แต่พระองค์ท่องเที่ยวอยู่ใน
สังสารวัฏดังนี้ สิ้นสี่อสงไขยแสนกัป จึงได้ตรัสแก่พระปรมาภิเษก
สัมโพธิญาณ ด้วยประการฉะนี้

สตุถา อิมิ ชมมเทสนิ อหริตวา สัมเด็จพระบรมศาสดา
จารย์ เมื่อพระองค์ทรงนำพระธรรมเทศนานั้นมาโปรดประชาชนแล้ว
จึงทรงสืบอนุชนประชุมชาดกว่า พระเจ้าอสุภราชในกาลครั้งนั้น ได้
มาเป็นพระเจ้าสุปปพุทธ ในครั้งน พระราชเทวีทรงพระนามว่ากุดัมพ

ในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นพระอัครมเหสีของพระเจ้าอุปพุกุ ในครั้ง
 พระเจ้าวิชัยราชในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นสมเด็จพระพุทธบิดา ทรงพระ
 นามว่าสุทโชนมหาราชในครั้งนั้น พระอุบลเทวีซึ่งเป็นพระอัครมเหสีของ
 พระเจ้าวิชัยราชในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นสมเด็จพระพุทธมารดา ทรง
 พระนามว่ามหาเมธาในครั้งนั้น พระสุวรรณโสภาราชเทวีซึ่งเป็นพระอัคร
 มเหสีของพระโพธิสัตว์ในกาลครั้งนั้น ได้มาเป็นพระพิมพายโสธราซึ่ง
 เป็นมารดาของพระราहुตในครั้งนั้น ฝ่ายสรรพดีทริโพธิสัตว์ในกาลครั้งนั้น
 ได้มาเป็นเรณูตถาคคตัมมาตัมพุทธเจ้าผู้เป็นที่พึ่งแก่สัตว์โลกทั้งปวง ขอ
 ท่านทั้งหลายจงพากันทรงจำชาดกนี้ไว้ตามนัยที่แต่ดงมานเถิด

จบสรรพดีทริชาดก